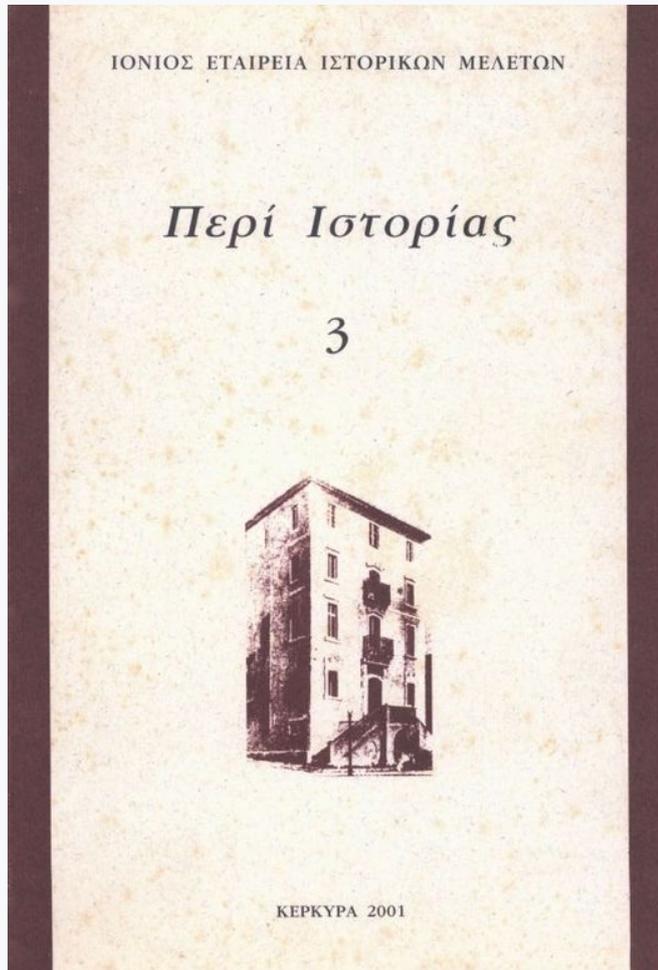

Peri Istorias

Vol 3 (2001)

Νοταρικές πράξεις Κορυφών (1488-1489)

Δημήτριος Ε. Γ. Καρύδης

doi: [10.12681/p.i.24797](https://doi.org/10.12681/p.i.24797)

To cite this article:

Καρύδης Δ. Ε. Γ. (2020). Νοταρικές πράξεις Κορυφών (1488-1489). *Peri Istorias*, 3, 69–116.
<https://doi.org/10.12681/p.i.24797>

ΝΟΤΑΡΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΟΡΥΦΩΝ (1488-1489)

Δημήτριος Ε-Γ Καρύδης

Κατά την περίοδο της βενετικής κυριαρχίας στο νησί της Κέρκυρας (1386-1797) πολυειδείς υπήρξαν οι εξελίξεις που συντελέστηκαν σε κάθε τομέα της ανθρώπινης ζωής. Παράλληλη στάθηκε και η πορεία του δικαίου, που εμφανίζεται με διάφορες μορφές σε κάθε πτυχή του ανθρώπινου βίου, προκειμένου να ρυθμίσει ετερόρρυθμα και κυριαρχικά βιοτικές σχέσεις.

Μάρτυρες των σχέσεων αυτών και των κανόνων δικαίου, που τις ρύθμισαν, είναι -κατεξοχήν- οι *νοταρικές πράξεις*¹. Σ' αυτές αποτυπώνονται -έμμεσα συνήθως- οι κανόνες δικαίου, όπως λειτούργησαν προκειμένου να ρυθμίσουν συγκεκριμένη σχέση.

---

1. Προτιμάται ο όρος *νοταρικές* αντί του *νοταριακές*, όχι μόνον διότι έτσι αποκαλούσαν τις πράξεις αυτές οι ίδιοι οι συντάκτες τους κατά τους 15^ο-19^ο αι., αλλά και γιατί ετυμολογικά είναι ακριβέστερος (θέμα notar- κι όχι notari-).

Με τον όρο αυτό νοούνται έγγραφα, τα οποία συντάχθηκαν από νοτάριο και τα οποία έχουν νομικό περιεχόμενο. Έγγραφα που συντάχθηκαν από νοτάριο, χωρίς όμως, νομικό περιεχόμενο δεν μπορούν να καταταγούν εδώ, διότι κριτήριο δεν είναι ποιος έγραψε το έγγραφο, αλλά τι αποτυπώνεται σ' αυτό. Νοταρικό είναι κάθε έγγραφο, που έχει συνταχθεί από νοτάριο και έχει περιεχόμενο νομικό, ενώ νομικό είναι κάθε έγγραφο, που έχει τέτοιο περιεχόμενο, ακόμη κι αν δεν είναι νοταρικό, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, με τα *ιδιογράμματα*. Ο όρος *συμβολαιογραφικό* (έγγραφο) δεν εμφανίζεται στα κείμενα της εξεταζόμενης περιόδου, γι' αυτό και δεν υιοθετείται.

Η εμφάνιση του όρου *νοταρικό έγγραφο* γίνεται πρώτη φορά σε έγγραφο του 1443, που συνέταξε ο νοτάριος Φραγκίσκος Λουμπάρδος (Χρύσα Μαλιτζέου, Αρχιεπικές Μαρτυρίες για πέντε μεταβυζαντινούς ναούς της Κέρκυρας, *Ευφρόσυνον αφιέρωμα στο Μανώλη Χατζηδάκι*, τ. 1, Θεσσαλονίκη 1991, 309-319). Μέχρι τότε απαντάται η φράση: *νομικάτο έγγραφο*. Η φράση όμως, αυτή δεν εγκαταλείπεται κατά τα επόμενα χρόνια, αλλά γίνεται παράλληλη χρήση των δύο όρων (Συριδών

Είναι γνωστή η σημασία τους, καθώς περιγράφουν με νομική ακρίβεια και -πολλές φορές- με απaráμιλλη γλαφυρότητα βιοτικές σχέσεις των παρελθόντων αιώνων· είναι επίσης, γνωστός ο πλούτος των νοταρικών εγγράφων, που προέρχονται από το νησί². Δεν είναι όμως, πάντοτε γνωστοί οι συντάκτες³ όλων τούτων των πράξεων, στους οποίους οφείλουμε πολλές απ' τις γνώσεις μας για την εποχή τους.

Θεοτόκης, *Αναμνηστικόν τεύχος της Πανιονίου Αναδρομικής Εκθέσεως*, τ. Α', *Ενετοκρατία*, εν Κερκύρα 1914, 110: έτος 1453 [στο εξής= Θεοτόκης, *Αναδρομική*]. Δεν είναι γνωστό αν αυτή η διαφοροποίηση κρύβει κάποια βαθύτερη τομή στην άσκηση του έργου των νομικών-νοταρίων. Αν κάτι τέτοιο συνέβη, πιθανότητα να συνδέεται με τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στις συνθήκες σύνταξης των εγγράφων αυτών στο πρώτο μισό του 15^{ου} αι. (βλ. σχετικά, Σπύρος Ασωνίτης, Τρία Κερκυραϊκά νοταριακά έγγραφα των ετών 1398-1458, *Εώα και Εσπέρια* 2 (1993) 12-15 [στο εξής= Ασωνίτης, *Έγγραφα Ι*]).

Οι ίδιοι οι νοτάριοι όταν αναφέρονται στα έγγραφα αυτά είτε χρησιμοποιούν γενικούς όρους όπως: *γραφή, νοταρική γραφή, νοταρικόν έγγραφον, νομικόν έγγραφον, νομικόν* (ενν. *έγγραφον*), *νοταρική απόδειξη, ίνζουμέντον* κ.τ.λ., είτε αποκαλούν την πράξη με την ονομασία του νομικού περιεχομένου της όπως: *ένεχειρον, άρραθωνητικό και γαμικό συνάλλαγμα, διαθήκη, παρακαταθήκη, ζωτοβούλιον, έπιτροπική, κουμμεσιόν, μαντζιπατζιώνα, κομπρομέσσο*, κ.τ.λ. (βλ. παρακάτω πράξη V), ενώ *περίληψη* αποκαλούσαν το νομικό περιεχόμενο των εγγράφων αυτών.

Επίσης, επιλέχτηκε ο όρος *πράξεις* (που αντιστοιχεί στους όρους *άτη* ή *πράξεις*, που χρησιμοποιούνται από τους ίδιους τους νοταρίους για να τις περιγράψουν) αντί του *έγγραφα*, λόγω του ότι ο δεύτερος όρος συνδέεται πολλές φορές και με το φορέα, στον οποίο οι πρώτες αποτυπώνονται. Τούτο έχει πρακτική σημασία -κυρίως- στην περίπτωση των *καταστικωμένων* πράξεων, όπου σε ένα *έγγραφο* πολλές φορές αποτυπώνονται περισσότερες από μία *πράξεις*.

2. Πλουσιότατος θεματοφύλακας παραμένει το *Ιστορικό Αρχείο Κερκύρας* στους κόλπους του οποίου φυλάσσονται εκατοντάδες χιλιάδες δικαιοπρακτικά έγγραφα, ως επί το πλείστον νοταρικά. Με το Νόμο 1946/1991 συγχωνεύθηκε με το Αρχείο Ιονίου Γερουσίας και αποτελεί πλέον τα *Γενικά Αρχεία του Κράτους - Αρχεία Νομού Κερκύρας*. Χάρην συντομίας, αλλά και ομοιομορφίας προς παλαιότερες εργασίες, αναφέρεται στο εξής με την παλαιά ονομασία του ενός τμήματός του: ΙΑΚ (Ιστορικό Αρχείο Κερκύρας), από το οποίο και αντλήθηκαν οι περισσότερες μαρτυρίες για το εδώ πραγματευόμενο θέμα.

3. Οι συντάκτες τέτοιων εγγράφων κατά την εξεταζόμενη περίοδο δεν αναφέρονται ποτέ ως *συμβολαιογράφοι*, αλλά μόνον ως *νομικοί, νοτάριοι* ή *ταβουλάριοι*. Λόγω μικρότητας χώρου δεν μπορεί να αναπτυχθεί ο προβληματισμός ως προς την ταυτότητα ή ετερότητα του έργου που επιτελούσαν. Ενδεικτική εντούτοις, είναι μια περίπτωση, όπου, αρχικά προτάσσεται η προσήγορία *νομικός*, που κατόπιν διαγράφεται και μετά από το όνομά του ακολουθεί ο προσδιορισμός *νοτάριος*: *...και' ενώπιόν μαστρο Στεφάνου του Θωμόπουλου και νομικού κύρ Αλοΐζου του Μόσχου νοταρίου* (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 152v: 1516).

Οι γνώσεις μας για τα τελευταία αυτά πρόσωπα συνδέονται άρρηκτα με τη διαπίστωση των κανόνων δικαίου, που εφαρμοζόταν, καθώς αυτοί ήταν οι αρμοδιότεροι να διατυπώσουν με νομική ακριβολογία τις συνάδουσες προς τους ισχύοντες κανόνες δικαίου συμφωνίες, όπως διαχέονται σε όλη την έκταση αυτών των πράξεων.

Υπό το πρίσμα αυτό, η έρευνα για τη διάγνωση των κανόνων δικαίου, που εφαρμόστηκαν κατά την εξεταζόμενη περίοδο συνδέεται με τη νομική κατάρτιση και παιδεία⁴ των νοταρίων, των προσώπων εκείνων, που έδρασαν καταλυτικά στην εφαρμογή των κανόνων δικαίου, όπως προβάλλουν έμμεσα στις ίδιες τις νοταρικές πράξεις.

Το ζήτημα ως προς τον τίτλο *πρωτονοτάριος* δεν τίθεται καν, καθώς μόνον ένας νοτάριος έχει επισημανθεί ότι έφερε τον τίτλο αυτό, ο Πέτρος Σπόγγος (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 14, φ. 227: 1544 και ΙΑΚ, Συμβ., Σ 146, φ. 169ν: 1547). Είναι πιθανόν η ιδιότητα αυτή να συνδέεται με κάποια συντεχνιακή συσπείρωση των νοταρίων, αφού αφενός ήδη το 1406 εμφανίζεται μια τέτοιου είδους συσσωμάτωση (βλ. σχετικά, Ασωνίτης, *Έγγραφα Ι*, 12-15), αφετέρου ανάλογο φαινόμενο παρατηρείται στη βενετοκρατούμενη Ζάκυνθο, όπου απαντάται σωματείο νοταρίων από το 1559 (Φαίδων Μπουμπουλίδης, *Νοτάριοι Ζακύνθου, Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 8 (1958) 116 κ.ε.). Για τους *πρωτονοταρίους* βλ. Σταματούλα Ζαπάντη, *Ο θεσμός των πρωτονοταρίων ως επικεφαλής των δημοσίων νοταρίων στην Κεφαλονιά επί Βενετοκρατίας, Επετηρίδα των Γενικών Αρχείων του Κράτους των ετών 1991-1992*, 24 (1993) 13-32.

Τέλος, ως προς το αν οι νοτάριοι ήταν *δημόσιοι*, αρκεί να σημειωθεί, ότι οι τίτλοι, με τους οποίους αυτοί υπογράφουν είναι δεκτικοί πολλών ερμηνειών, καθώς εμφανίζονται ως *δημόσιοι*, ως *πούμπλικοι*, ως *καθολικοί* και ως *άποστολικοί νοτάριοι*.

4. Όταν -για παράδειγμα- ένας νοτάριος των αρχών του 19^{ου} αι., αντιγράφοντας έναν παλαιότερο κώδικα-βοήθημα για νοταρίους, κάνει λόγο για το *σολιάτικο* (είδος τυποποιημένης εμπνευστικής συμβάσεως) και αναγάγει τη γέννησή του στην εποχή του Ιουστινιανού, καθίσταται σαφές αν όχι η μερική γνώση της Ιουστινιάνειας νομοθεσίας, έστω η γνώση της υπάρξεως κάποιας νομοθεσίας, που βρίσκει πεδίο εφαρμογής και, μάλιστα, σε μίαν εποχή που απέχει χρονικά αρκετούς αιώνες.

Πρόκειται για το νοτάριο Σπυρίδωνα Μποζίκη του Αντωνίου. Στην Εθνική Βιβλιοθήκη διατηρείται χειρόγραφο του με τον τίτλο: *Χρέος του Νοταρίου Ερμινία οφελήμος* (τιμήα χειρογράφου, κώδιξ 2160), το οποίο, όπως σημειώνει και ο ίδιος (φ. 2r): *...1819 μηνός Μαρτίου εντεκα 11 ε. παλεό 23 τού ίδιου ε. Νέον σιγγρίθη από έτερην όμμιαν καθολικην πάρ εμού Σπυρίδονος Μποζίκη του κυρίου Αντονίου από χορίον Λιαπάδον*. Στο φ. 14r διαβάζουμε: *...περοϊ σολιατικού ένφπυευτικού άνάμεσα είς τά σολιάτικα τό προτῆμιον άπαρθενέβι τού σολιατικού έππληγωμένου ένφπυευτικού έκίνο όποϋ οί παλεοί Έλληνες, και οί Ρομένοι άνάδιξαν, καθός άποβλέπετε παρά τῆς νομοθεσίας τού Ιούστινιανού ή όπία είχε τό περισσότερο μέρος μία σναξις άπό τούς γρεκούς, και ρομέους νόμους...*

Τούτο είναι που ενδιαφέρει όλους, όσοι ασχολούνται με το δίκαιο που εφαρμόστηκε στο νησί, ειδικά μετά την οριστική κατάλυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας⁵.

Το πρόβλημα, ωστόσο, που αντιμετωπίζει η έρευνα στο πεδίο αυτό δεν είναι τόσο η σπανιότητα, όσο η αποσπασματικότητα των πηγών και μάλιστα των *νοταρικών*⁶, ως προεξάρχουσας πηγής για την επιβεβαίωση συγκεκριμένης προέλευσης κανόνων δικαίου κατά την εφαρμογή τους.

Ο σωζόμενος σήμερα όγκος των νοταρικών εγγράφων της περιόδου⁷, αν και ικανός στον αριθμό, ωχριά μπρος σε όσα μπορούμε να εικάσουμε ότι χάθηκαν σε τρία -κυρίως- χρονικά σημεία: το 1432, κατά την πολιορκία του νησιού από την επιδρομή

5. Το ζήτημα μάλιστα, γίνεται προκλητικά ενδιαφέρον και δελεαστικό, καθώς κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφορες κι όχι πάντοτε ταυτόσημες απόψεις για το δίκαιο που εφαρμόστηκε μετά την άλωση της Πόλης στα βενετοκρατούμενα Επτάνησα κι ειδικότερα στη *νήσο των Κορυφών* (βλ. σχετικά, Κάρολος Χοφφ, *Γρατιανός Ζώρζης αυθέντης Λευκάδος. Μετενεχθείσα μεν εκ της γερμανικής υπό Ιωάννου Α. Ρωμανού προτάξαντος ιστορικήν μελέτην περί της εν Ελλάδι Φραγκοκρατίας και των Παλατινών Κομπίτων Ουρσινών αυθεντών Κεφαλληνίας και Ζακύνθου*, εν Κερκύρα 1870, 127-330. Ανατύπωση στα *Κερκυραϊκά Χρονικά* 7 (1959), 145 σημ. 1 [στο εξής= Ρωμανός, *Γρατιανός Ζώρζης*]. Νικόλαος Παναζόπουλος, Τιμαριωτισμός και επίμορτος αγροληψία εν Επτανήσω επί Βενετοκρατίας, *Πρακτικά Τρίτου Πανιωνίου Συνεδρίου*, τ. 2, εν Αθήναις 1969, 165, 169-170. Δημήτριος Καπάδοχος, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην Κέρκυρα από τους Μεγάλους Πρωτοπαπάδες την ενετική περίοδο (1604-1797)*, Αθήνα 1990, 11-14 (όπου και παραπομπές), 21, 165. Spyros Asonitis, L' introduzione delle Assise di Romania in Corfù, *Levante Veneziano. Quaderni di Cheiron*, τ. 2, Roma 1996, 59-76. Ελευθερία Παπαγιάννη, Η νομολογία των εκκλησιαστικών δικαστηρίων της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου σε θέματα περιουσιακού δικαίου. I: ενοχικό δικαιοεμπράγματο δίκαιο, *Forschungen zur Byzantinischen Rechtsgeschichte-Athener Reihe* 6 (1992) 1-12, όπου και παραπομπές στη βιβλιογραφία.

6. Αποφεύγεται η χρήση του όρου *δικαιοπραξία* και των παραγώγων της, διότι: α) ως *δικαιοπρακτικό* νοείται κάθε έγγραφο, ιδιωτικό (όπως το *ιδιόγραμμα*) ή δημόσιο (όπως τα νοταρικά ή άλλες πράξεις της εκάστοτε διοικήσεως), που περιέχει τα εννοιολογικά στοιχεία μιας συμβάσεως, β) ο όρος αυτός δεν απαντά ως *terminus technicus* κατά την εξεταζόμενη περίοδο (μάλιστα η θεωρία περί δικαιοπραξίας κάνει την εμφάνισή της μερικούς αιώνες αργότερα). Εδώ ενδιαφέρει η σημασία μόνον των *νοταρικών*.

7. Παρά το ότι ο κύριος όγκος των *νοταρικών εγγράφων* συναθροίζεται σε μία διαρκώς εμπλουτιζόμενη αρχαιακή σειρά με τον τίτλο *Συμβολαιογράφοι* [στο εξής= Συμβ.] και *Συμβολαιογράφοι Διάφοροι* [στο εξής= Συμβ. Διαφ.], πολλά τέτοια έγγραφα, κυρίως σε μορφή αντιγράφων, επισημαίνονται κατά καιρούς σε διάφορες

των Γενοואτών⁸, έναν αιώνα αργότερα (1537) κατά την πολιορκία του νησιού από τους Τούρκους, όταν καταστράφηκε ένα τεράστιο τμήμα του αρχείου των συμβολαιογράφων, η λεγόμενη *custodia*⁹, αλλά και το 1716, στην τελευταία πολιορκία του νησιού από τους Τούρκους¹⁰.

Η σπανιότητα τέτοιων εγγράφων που προέρχονται από την Κέρκυρα και -μάλιστα όσων χρονολογούνται στα πρώτα χρόνια της βενετικής κυριαρχίας στο νησί και μέχρι το 1537¹¹- προσδίδει σ' αυτά μια *a priori* σπουδαιότητα, καθώς προσφέρουν πληροφορίες, που είτε φωτίζουν νέες πτυχές του καθημερινού βίου, είτε επιβεβαιώνουν τα όσα ήδη γνωρίζουμε για την εποχή και το δίκαιο που εφαρμόστηκε.

άλλες αρχειακές σειρές, όπως π.χ. στην *Εγχώριο Διαχείριση* [στο εξής= Εγχ. Διαχ.], στην *Ενετική Διοίκηση* [στο εξής= Ενετ. Διοικ.] και στην *Ενετοκρατία*, αλλά και σε ιδιωτικές συλλογές (Ασωνίτης, *Έγγραφα Ι*, αρ. 49, 56, 47, 46, 38, 25, 26) και αρχεία. Συνεπώς, η χαρτογράφηση των *συμβολαιογραφικών εγγράφων* της περιόδου αυτής απαιτεί όχι μόνο εκτεταμένη έρευνα, αλλά αρκετή τύχη, καθώς οι πιθανότητες επισημάνσης τέτοιων πράξεων σε συνδυασμό με τον όγκο του αρχειακού υλικού είναι ελάχιστες.

8. Βλ. Ασωνίτης, *Έγγραφα Ι*, 14-15, όπου και παραπομπές.

9. Βλ. σχετικά, Νικόλαος Μαρκέτης, *Περί ληξιαρχικών πράξεων και αρχειοφυλακείων, Πρακτικά Α' Πανιωνίου Συνεδρίου*, Αθήναι 1915, 121-137, όπου και παραπομπές. Ο νοτάριος Πέτρος Σπόγγος λίγα χρόνια μετά την καταστροφή σημειώνει: *...έκαυθησαν πολλά νομικά βιβλία εν τῷ χρόνῳ τῆς ἐλευσεως ἐδῶ τῶν Τούρκων και μάλιστα ὅλα τοῦ ποτὲ κυρ Κωνσταντῆ τοῦ Πηλίσκα...*, (ΙΑΚ, Συμβ., Σ 148, φ. 150r: 1543. Η παραπομπή λήφθηκε από τους Γιώτα Τζιβάρα-Σπύρος Καρύδης, "Ἐγὼ Γεώργιος ὁ Μόσχος δημόσιος νοτάριος τῶν Κορυφῶν ἔγραψα", *Ἱστορ* 6 (1993) 19-27 στο εξής: Τζιβάρα-Καρύδης, *Μόσχος* 27 σημ. 28). Το μέγεθος της καταστροφής, αλλά και την κατάσταση, που επικράτησε κατά την πολιορκία, προδίδει με γλαφυρότητα το παρακάτω απόσπασμα του νοτ. ιερέως Μιχαήλ Γλαβά: *...αφ'ἃς ἡμέρας τῆς τοῦ Σεπτεμβρίου μηνος εἰς τα ριζοκάτ'ελλα εἰς τα καμίνια, ὅπου ἤμεισαν κλισμένοι δια τῶν φόβων τῶν Τουρκῶν...* ΙΑΚ, Συμβ., Γ 54, φ. 11r.

10. Στο υπόδειγμα καταστίχου, που φέρεται να ανήκε στο νοτάριο Ιωάννη Χοντρομάτη (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 7/12) ο *κουστώδες* του έτους 1777 σημειώνει μεταξὺ ἄλλων: *1777 addi 20 Novembre s.v.- Il presente quinternetto fu ritrovato fra li nodari anonimi lacerati l' anno 1716 che successe la guerra di Corfu...* Ολόκληρο το σημείωμα σε: Λαυρέντιος Βροκίνης, Προνομιακά παλατινής κομπείας δικαιώματα εν Κερκύρα, ανατ. σε *Κερκυραϊκά Χρονικά*, 17 (1973) 109-139 και 123 [στο εξής= Βροκίνης, *Παλατινίς*], Τζιβάρα-Καρύδης, *Μόσχος*, *ό.π.*

11. Η επιλογή των πρώτων 150 ετών της βενετικής κυριαρχίας στο νησί υπαγορεύεται από δύο βασικά περιστατικά: όπως το έτος 1386 σηματοδοτεί την -τύποις- εγκαθίδρυση μιας νέας τάξης πραγμάτων, αλλά και τη διατήρηση του *status quo*

Μέχρι σήμερα έχουν δημοσιευθεί περί τις είκοσι πράξεις (κυρίως σε πρωτότυπη μορφή), που συντάχθηκαν από *νομικούς, νοτάριους* και *ταβουλάριους πόλεως και νήσου τῶν Κορυφῶν* μέχρι το 1500, καθώς επίσης, ένα τμήμα καταστίχου των ετών 1472-73 (συμπεριλαμβάνονται και αλλοιώσεις μέχρι το 1478). Παράλληλα, έχει ανακοινωθεί η εύρεση και πρόθεση για δημοσίευση τμημάτων καταστίχων δύο νοταρίων των ετών 1478-1479 και 1496-97¹².

Σε παραπλήσιο κλίμα εντάσσεται και η εδώ μεταγραφή και δημοσίευση τμήματος καταστίχου ενός ανώνυμου νοταρίου των ετών 1488-1489, που συνοδεύεται από έναν κατάλογο των νοταρίων που έδρασαν κατά τα έτη 1386-1537, ανάμεσα σ' αυτούς -πιθανότατα και ο συντάκτης των πράξεων αυτών.

πολλών εννόμων σχέσεων, δικαιωμάτων και προνομίων, όπως αυτά αναφέρονται στο δουκικό χρυσόβουλο εισδοχής του νησιού στο *commune venetiarium* (βλ. σχετικά, Πανταζόπουλος, *ό.π.*, 166-169), έτσι και το έτος 1537 σηματοδοτεί μια νέα πραγματικότητα με νομικές συνέπειες: αφενός το νησί διώθηκε και τα δύο τρίτα του πληθυσμού του αιχμαλωτίστηκαν ή σκοτώθηκαν από τους Τούρκους, ενώ μεγάλο τμήμα της *custodia*, του αρχείου, στο οποίο φυλάσσονταν πλείστα νοταρικά έγγραφα, καταστράφηκε, αφετέρου αρκετοί νέοι κοινωνοί του δικαίου (κυρίως από τον ελληνικό κορμό) ήρθαν κι εγκαταστάθηκαν σταδιακά, φέρνοντας μαζί τους, αναπόφευκτα, και τις αντιλήψεις τους περί δικαίου, ακόμη κι αν αυτές δεν ήταν οπωσδήποτε διαφορετικές από τις επικρατούσες στο νησί των Κορυφών.

12. Οι δημοσιεύσεις αφορούν πράξεις του 15^{ου} αι. που είναι και σπανιότερες (βλ. παρακάτω πίνακα νοταρίων). Από τα αρχεία που διατηρούνται στο ΙΑΚ (κυρίως από κατάστιχα των νοταρίων) έχουν δημοσιευθεί κατά καιρούς πλείστες πράξεις των αρχών του 16^{ου} αι. (π.χ. Σπύρος Ασδραχάς, Φεουδαλική πρόσσδος και γαιοπρόσδος στην Κέρκυρα την εποχή της Βενετικής κριαρχίας, *Τα Ιστορικά* 24 (1985) 371-386. Κατερίνα Ζαρίδη, *Ο Μέγας Πρωτοπαπός Κερκύρας Αλέξιος Ραρτούρος, λόγιος του 16ου αι. (1504-1574)*, Κέρκυρα 1995 [στο εξής= Ζαρίδη, *Ραρτούρος*]. Η ίδια, Ο κερκυραίος στιχουργός Ιάκωβος Τριβώλης. Στοιχεία από το Ιστορικό Αρχείο Κερκύρας 1515-1546, *Εῶα και Εσπέρια* 1 (1993) 145 κ.ε. [στο εξής= Ζαρίδη, *Τριβώλης*]. Χαρίλαος Κόλλας, *Η νήσος των Κορυφῶν τον 16^ο αιώνα*, τ. Α', Ὑπαιθρος και νησιά, Κέρκυρα 1994. Ο ίδιος, *Η νήσος των Κορυφῶν τον 16^ο και 17^ο αιώνα*, τ. Β', Κέρκυρα 1996.

Σημειωτέον, ότι από το υπόλειμμα καταστίχου, που αποδίδεται στο νοτάριο Ιωάννη Χοντρομάτη (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 7/12) των ετών 1472-78 έχουν εκδώσει μεμονομένες πράξεις οι: Γεράσιμος Πεντόγαλος, Ανέκδοτα έγγραφα του ΙΕ' αιώνα σχετιζόμενα με την εκκλησιαστική ιστορία της Κέρκυρας, *Κερκυραϊκά Χρονικά*, 19 (1975) 126-139. Χαρίλαος Κόλλας, *ό.π.*, και ολόκληρο το κατάστιχο οι Ιωάννης Κονιδάρης-Γεώργιος Ροδολάκης, Οι πράξεις του νοταρίου Κερκύρας Ιωάννη Χοντρομάτη (1472-1473), *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 32 (1996) 139-205 (σε φιλολογική έκδοση).

Στο φάκελο αρ. 10 των *Διαφόρων Συμβολαιογράφων* της αρχαιακής σειράς *Συμβολαιογράφοι* του ΙΑΚ περιέχεται πλήθος σπαραγμάτων από κατάστιχα γνωστών και μη νοταρίων¹³, τα οποία χρονολογούνται από τον 15^ο έως και τον 18^ο αιώνα, όπως επίσης και διάφορα άλλα έγγραφα¹⁴.

Το εδώ παρουσιαζόμενο δίφυλλο είναι το παλαιότερο απ' όλα αυτά και φαίνεται πως προέρχεται από κατάστιχο¹⁵. Περιέχει 15 πράξεις (οι τρεις *αλλοιώσεις*) και άλλα σημειώματα, που συντάχτηκαν τους μήνες Ιούλιο, Αύγουστο και Δεκέμβριο 1488, Ιανου-

---

Ο Μιχαήλ Λάσκαρις, Εξ κερκυραϊκά συμβόλαια των ετών 1398-1458, *Πρακτικά Τρίτου Πανιονίου Συνεδρίου*, τ. 1, εν Αθήναις 1967, 210, ανακοίνωσε τη δημοσίευση έξι εγγράφων, εκ των οποίων τα τρία ταυτίστηκαν και δημοσιεύθηκαν (Ασωνίτης, *Έγγραφα I*, 9). Τέλος, για δύο έγγραφα των ιερέων Μανουήλ Κερέντα (1438) και Μανουήλ Πλανούδη (1454) έχουν δημοσιευθεί μόνον λίγες γραμμές. Σπυρίδων Λάμπρος, Ελληνικά έγγραφα εν των αρχείων της Βενετίας εν οίς και έγγραφα Τούρκων αρχόντων ελληνιστί μετά και παρεκδρομής περί του ονόματος του Μορέως, *Δελτίον τῆς Ἱστορικής και Εθνολογικής Εταιρίας* 4 (1892) 634 κ.ε. [στο εξής= Λάμπρος, *Έγγραφα*], ενώ οι προσπάθειες για την επισήμανσή τους στο Archivio di Stato di Venezia [στο εξής= A.S.V.] απέβησαν -προς το παρόν- άκαρπες.

Στο στάδιο της έκδοσης βρίσκονται οι πρόσφατα ανακαλυφθείσες πράξεις των νοταρίων Θεοδώρου Βρανιανίτη και Γεωργίου Μόσχου (Τζιβάρα-Καρύδης, *Μόσχος*). Επίσης, επεξεργάζονται και πρόκειται σύντομα να εκδοθούν από τον γράφοντα ανέκδοτες νοταρικές πράξεις των ετών 1447-1497 διαφόρων λιγότερων γνωστών νοταρίων (Η. Καλούδη, Δ. Μουζακίτη, D. Cafiri, Μ. Πλανούδη, Ι. Πολυλά, Θ. Βρανιανίτη, Α. Φαράντου, V. Franditii, Α. Βαρύ, pre Α. Gazoli, ιερ. Θ. Κύση, Κ. Πλήσχα, Ν. Ασάνη, ιερ. Α. Κατωημέρι κ.ά.).

13. Ανάμεσα στα σημαντικότερα κατατάσσονται: το μοναδικό -μέχρι σήμερα- επισημανθέν τμήμα καταστίχου του νοτ. ιερ. Θ. Κύση (1513), ένα από τα ελάχιστα υπολείμματα ενός των σημαντικότερων νοταρίων της εποχής, του Θ. Βρανιανίτη (1515-1516), του οποίου μέχρι σήμερα είχε επισημανθεί ένα μόνο τμήμα των ετών 1478-1479, ένα τμήμα καταστίχου που ανήκε στο νοτ. ιερ. Λ. Κατωημέρι (1513-1514), του οποίου το γνωστό κατάστιχο (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 7/4) ξεκινά δώδεκα χρόνια αργότερα (1526-1529), καθώς και σπαράγματα καταστίχων των γνωστών νοταρίων: Μ. Τοξότη (1500-1502), Π. Σπόγγου (1502 και 1531), Κ. Μοναστηριώτη (1519-1532), Ν. Τυροφά (1532), Μ. Παραστάτη (1541-1543) κ.ά.

14. Ανάμεσα σ' αυτά αφορισμός του έτους 1564 (φωτογραφία του οποίου δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, Σάββατο 13.3.1999) και επιστολή ενός σκλάβου. Δημήτριος Καρύδης, Επιστολή ενός κερκυραίου σκλάβου, *Κερκυραϊκή Ένωση Αθηνών* 54 (1999).

15. Διαστάσεις: 32,2 X 44,6 εκατοστά. Οι ημερομηνίες των πράξεων ανα φύλλο έχουν ως εξής: φ. 1r: 28 και 30 Ιουλίου 1488, φ. 1v: δύο πράξεις της 3ης Αυγούστου 1488, φ. 2r: 27 και 30 Δεκεμβρίου 1488, και δύο πράξεις της 2ας Ιανουαρίου 1489, φ. 2v: 5, 7, 9 και 13 Ιανουαρίου 1489.

άριο, Μάρτιο, και Απρίλιο 1489. Δυστυχώς το όνομα του νοταρίου, στον οποίο ανήκε το κατάστιχο, δεν σημειώνεται πουθενά. Οι πιθανοί υποψήφιοι είναι αρκετοί, αλλά παρακινδυνευμένη κάθε υπόθεση για την απόδοσή του σε κάποιον απ' αυτούς.

Το δίφυλλο αυτό αποτελεί το δεύτερο παλαιότερο υπόλειμμα καταστίχου, με πρώτο το κατά μία μόλις δεκαπενταετία αποδιδόμενο στο νοτάριο Ιωάννη Χοντρομάτη. Από τις 15 πράξεις (οι τρεις *αλλοιώσεις*), που είναι καταγεγραμμένες στο δίφυλλο, μόνο μία έχει καθαρά αστικό χαρακτήρα (III), ενώ οι υπόλοιπες έντεκα έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

Εκτός από τις κύριες πράξεις, έχουν καταγραφεί και τρεις *αλλοιώσεις*¹⁶, που χρονολογούνται στις 3.6.1488 (φ. 1r), 2.4.1489 (φ. 1v) και 19.3.1489 (φ. 2r). Οι πράξεις, που κατόπιν αλλοιώθηκαν έχουν διαγραφεί διαγωνίως, πρακτική που, αν και συναντάται ευρύτατα στα κατάστιχα των νοταρίων της εποχής, δεν φαίνεται να τηρούσαν απαρέγκλιτα και -μάλλον- δεν αποτελούσε απαραίτητο στοιχείο της *αλλοίωσης*.

Σε καμία περίπτωση δεν σημειώνεται ο τύπος καταρτίσεως των πράξεων. Στην πράξη V γίνεται παραπομπή σε κάποιο *ίνστρουμέντο*, που είχε συντάξει ο νοτάριος Μανουήλ Τοξότης¹⁷, ενώ στην

16. Με τον όρο *αλλοίωση* (διάλυση, λύση της σύμβασης) χαρακτηρίζεται εδώ η πράξη εκείνη, που αφορά τη λήξη της ισχύος άλλης πράξεως (κύρια). Έχει παρακολουθηματικό χαρακτήρα, γι' αυτό και σημειώνεται κάτω ή -σπανιότερα- δίπλα απ' αυτήν (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 7r και 137r: 1516. ΙΑΚ, Συμβ., Γ 54, 4r: 1534). Οι λόγοι *αλλοίωσης* υπαγορεύονται από τη διαχρονική αρχή της ασφάλειας του δικαίου και αναφέρονται είτε στην κατάργηση των συνεπειών της σύμβασης λόγω εκτέλεσής της (π.χ. εξόφληση δανείου), είτε στην ανατροπή της λόγω μεταγενέστερης αλλαγής της βούλησης ενός ή όλων των συμβαλλόμενων μερών.

Σε μερικές περιπτώσεις η *αλλοίωση* μιας πράξεως εμπεριέχεται σε άλλη πράξη (όπως στις πράξεις τελευταίας βουλήσεως, όπου οι διαθέτες αλλοιώνουν τις προγενέστερες διαθήκες και κωδικοποιούν, που συνέταξαν) ή ακόμα καταρτίζεται κύρια πράξη με μόνο αυτό το περιεχόμενο, αλλά σε άλλο νοτάριο. Αυτός είναι και ο λόγος, που σ' αυτήν την περίπτωση εμφανίζεται ως κύρια πράξη και όχι ως παρακολουθηματική.

17. Γνωστότατος νοτάριος της εποχής του και ένας από τους σημαντικότερους, των οποίων σώζονται τμήματα των αρχείων τους (βλ. παρακάτω αρ. 102). Η παραπομπή που γίνεται στην εν λόγω πράξη αποτελεί την παλαιότερη αναφορά σε πράξη που συνέταξε. Το 1523 ήταν ήδη νεκρός, έχοντας αφήσει πίσω του τη χήρα του, Κέμνω, και ανήλικα παιδιά. ΙΑΚ, Συμβ., Σ 147, φ. 59v-60r.

τελευταία πράξη συμπράττει ο νοτάριος Ιωάννης Χοντρομάτης¹⁸. Ο τελευταίος γνωρίζουμε ότι διατηρούσε το *εργαστήριό* του ...*έν τῇ ἀγορᾷ Κορυφῶν*...¹⁹, ενώ ο προηγούμενος νοτάριος, ο Μανουὴλ Τοξότης, διατηρούσε το *εργαστήριό* του ...*έν τῇ ἀγορᾷ τῶν Κορυφῶν πλησίον τοῦ ἀγίου Νικολάου τοῦ Φράγγηκου, λεγόμενος τοῦ Πόρτιου*...²⁰. Τόσο ο Τοξότης, όσο και ο Χοντρομάτης υπήρξαν δύο από τους γνωστότερους νοταρίους του τέλους του 15^{ου} και των αρχών του 16^{ου} αἰ. Τέλος, και ἄλλοι συναλλασσόμενοι εἶναι γνωστότατοι ἔμποροι, ὅπως οἱ: Ιωάννης Αντώνης²¹ και Μανουὴλ Σουβλάκης²². Ἐτσι, φαίνεται πως ο νοτάριος, στον οποίο ανήκε το κατάστιχο, υπήρξε αρκετά σημαντικός για την εποχή του και πιθανότατα διατηρούσε το *ἐργαστήριό* του στην *ἀγορά τῶν Κορυφῶν*, τον

18. Συχνά αναφέρεται ὡς Χονδρομάτης ἢ Χαντρομάτης. Βλ. γι' αὐτόν Βροκίνης, *Παλατινὴς Ζαρίδης, Ραρτιούρος*. Πεντόγαλος, *ὁ.π.* Κονιδάρης-Ροδολάκης, *ὁ.π.* Πέραν του αποδιδόμενου σ' αὐτόν τμήματος καταστίχου, που φυλάσσεται στο ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 7/12, το οποίο πιθανότατα ανήκε σε ἄλλο νοτάριο, αν κρίνουμε ἀπὸ το γραφικὸ χαρακτῆρα και ἄλλα τυπολογικὰ στοιχεῖα, σώζονται ὑπὸ μορφὴ αντιγράφων πράξεις του τῶν ἐτῶν 1500-1515 (βλ. παράρτημα, αρ. 111).

Το 1515 συναντᾶμε κάποιον Ιωάννη Χοντρομάτη να μοιράζει με τους ἀδελφούς του Βασίλειο, Νικόλαο και Δημήτριο την περιουσία του θανόντος πατέρα τους, Παύλου (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/7, φ. 16ν: 12. 3. 1514). Στην πράξη δεν αναφέρεται αν ο Ιωάννης ἦταν ο νοτάριος. Σε ἔγγραφο ὅμως, του 1505 (βλ. παρακάτω σημ. 117) αναφέρεται ὅτι ο πατέρας του ονομαζόταν Γεώργιος (Jorgo) και ὅτι εἶχε ἦδη αποβιώσει το ἔτος αὐτό. Στην τοπικὴ κοινωνία φαίνεται πως ἔχαιρε ἰδιαίτερης ἐκτίμησης, ὅπως προκύπτει ἀπὸ το ὅτι σε δύο -τουλάχιστον- περιπτώσεις (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 31r: 1514 και ΙΑΚ, Συμβ., Σ 146, φ. 15r: 1522) ὁρίσθηκε *κριτὴς ἄλμπιριτρος μόνος*. Αν και η τοποθέτηση κριτῶν σε ἰδιωτικὴ διαφορά ἦταν διαδεδομένη, το ασυνήθιστο ἦταν ὅτι ο Χοντρομάτης και στις δύο περιπτώσεις τίθεται μόνος κριτὴς. Ξενίζει, ὄντως, το γεγονός ὅτι αὐτοὶ που δεν μπορούσαν να ὁμοφωνήσουν στη μεταξύ τους διαφορά, ὁμοφωνοῦσαν στην ἐπιλογὴ του κριτῆ τῆς ὑπόθεσής τους!

19. ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 14, φ. 174 και 184 (1510).

20. ΙΑΚ, Συμβ., ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11, φ. 81r (1511).

21. Εμφανίζεται σε νοταρικές πράξεις (συμβαλλόμενος ἢ μάρτυρας) ἀπὸ το 1479 (ΙΑΚ, Συμβ., Μ 225/2, φ. x.a., ἐνδειξη 292 διαγρ 265) μέχρι το 1497 (ΙΑΚ, Συμβ., Μ 245, φ. 19ν, 25ν) και μαρτυρεῖται η ἐγγεῖος ἰδιοκτησία του. ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 10, x.a., του νοτ. Μ. Τοξότη: 1502.

22. Για την οἰκογένεια *Σουβλάκη* βλ. Ζαρίδης, *Τριβῶλης*, 184, ὅπου και παραπομπές. Γιος του ο Σιλβέστρος Σουβλάκης (ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11/II, φ. 292ν). Εμφανίζεται συχνά-πυκνά στο κατάστιχο του νοταρίου Μ. Τοξότη. Απὸ τις πράξεις, στις οποίες προβαίνει συμπεραίνουμε ὅτι πρόκειται για ἕναν μεγαλέμπορο τῆς ἐποχῆς, καθὼς κάνει συμφωνίες για ἀγοραπωλήσεις και διακινήσεις μεγάλων

συνηθισμένο τόπο εμπορίου της εποχής και ταυτόχρονα και τον τόπο, όπου πολλοί νοτάριοι της εποχής διατηρούσαν το *έργαστήριο* (ή *κάγγελο*).

Η μεταγραφή των πράξεων γίνεται ως εξής: Με κεφαλαίο μεταγράφεται το αρχικό κυρίων ονομάτων. Τα γράμματα της λατινικής αλφαβήτου, όπως και το στίγμα (ϛ) μεταγράφονται όπως έχουν. Δεν διορθώνεται η σίξη, ενώ διατηρούνται οι ορθογραφικές ιδιομορφίες. Οι βραχυγραφίες αναλύονται σιωπηρά, ενώ σε αγκύλες το κείμενο που λείπει.

Σε κάθε πράξη προτάσσεται ο ευρύτερος χαρακτηρισμός της²³ και περιλήψη του περιεχομένου της. Ακολουθεί η μεταγραφή του κειμένου, ενώ οι απαραίτητες επεξηγήσεις και ο σχολιασμός, όπου κρίνεται απαραίτητος, ακολουθούν μετά από κάθε πράξη ή μετά από την αλλοίωσή της. Η αρίθμηση των πράξεων γίνεται με ρωμαϊκούς αριθμούς²⁴ και οι *αλλοιώσεις* λαμβάνουν τον αριθμό της πράξης την οποία αλλοιώνουν και συνοδεύονται από το γράμμα Α σε εκθέτη²⁵.

ποσοτήτων και σε μακρινές αποστάσεις και επειδή συναλλάσσεται και με αξιόγραφα (ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11/Π, φ. 27ν: 1502, πόλιτza).

23. Κατά το χαρακτηρισμό αυτό έγινε προσπάθεια διατήρησης των όρων της εποχής, όμως, αναγκαστικά επιστρατεύονται και σύγχρονοι νομικοί όροι.

24. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι μερικοί νοτάριοι συνήθιζαν να αριθμούν τις πράξεις των καταστίχων τους με ελληνικά ψηφία, όπως ο πρωτοπαπάς Δ. Φαρμάκης ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/5.

25. Ο τρόπος αρίθμησης προκρίθηκε εξαιτίας του ότι οι πράξεις που περιέχουν μόνον αλλοίωση πάντοτε συνοδεύουν την κύρια πράξη (βλ. παραπάνω σημ. 16). Γι' αυτό το λόγο και οι νοτάριοι τις σημείωναν κάτω από τις κύριες πράξεις, ακόμα κι αν με τον τρόπο αυτό διασπούσαν τη χρονική αλληλουχία στο κατάστιχό τους. Στο εδώ υπόλειμμα οι αλλοιώσεις δεν απέχουν πάρα πολύ χρονολογικά από την κύρια πράξη. Σε άλλες όμως, περιπτώσεις η χρονική αυτή απόσταση ξεπερνά και τα πέντε έτη.

Φύλλο 1r

Ι. ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ - ΤΡΙΤΕΓΓΥΗΣΗ (28.7.1488)

Περὶληψη: Ο Ἴσαρης ο Κράβαρης λαμβάνει το ποσό των 1.000 άσπρων ως κεφάλαιο (βλυσιδι) για να αγοράσει εκατό πρόβατα αρσενικά για λογαριασμό των Ιωάννη Αντώνη και Μανουὶλ Σουβλάκη. Τα ζώα ορίζεται να παραδοθούν σε δύο χρονικά σημεία: το Πάσχα και τον Δεκαπενταύγουστο. Ο Κράβαρης υποχρεούται να παραδώσει και τις προβιές των ζώων, που συμφωνείται να υπολογιστούν προς τρία άσπρα καθεμιά. Δεν προκαθορίζεται η τιμή μονάδας για τα πρόβατα, αλλά ορίζεται ότι το τυχόν υπόλοιπο από τα χίλια άσπρα υποχρεούται ο Κράβαρης να το καταβάλει σε χρήμα, κατά την απόδοση λογαριασμού. Σε περίπτωση που αυτός δεν παραδώσει τα πρόβατα στα δύο αυτά χρονικά σημεία, οι Αντώνης και Σουβλάκης έχουν δικαίωμα να αναζητήσουν τα χρήματά τους στρεφόμενοι εναντίον του, χωρίς να προηγηθεί κρίση (δίκη). Ως εγγυητής συμβάλλεται ο Φανδής Μπαλιαρίης. Έξι μέρες μετά ακολουθεί αλλοίωση της πράξεως ...διὰ θελήσεως τῶν ἀναγεγραμμενων μερῶν.

Ι ρυπη^ο ἡμέρα κη' Ἰουλλίου, ἰνδικτιῶνος ς'. κυρ Ἴσαρης ὁ Κραβάρης ἀπὸ τὴν ζερῖαν ἐκ τὴν Βεζήτζαν παρὼν σωματι² κῶς ὠμολόγησεν καὶ εἶπεν ὅτι ἔλαβεν παρὰ χειρὸς, τοῦ παρώντος κυρ Ἰωάννου³ τοῦ Αντώνει ἔτει δὲ καὶ παρὰ Μανοῦλ τοῦ Σουβλάκει εἰς βλυσιδειν ασπρα κενουρια⁴ χίλεια ἡτέγουν .ἄ. κονταράτα να πορευθεῖ εἰς τὸ παρὸν ταξυδεῖ, να φερεῖ⁵ πρόβατας ἑκατὸν ἡγουν .ῤον. νά εἶναι καλὰ ἀρ[ι...ι]μενα να [εἶ]ναι αρσενικά⁶ να τα φερη δια τὸ Πάσχα τὸ δέκαμπενταυγουστο καὶ νά ὀ[φειλεῖ] ὁ ρηθεις Ἴσαρης να δίδει⁷ πρὸς τοὺς ἀναγεγραμένους κυρ Ιωάννη καὶ κυρ Μ[ανο]ῦλ, ὄλαις ταῖς προβαις τῶν εἰρη⁸μένων προβάτων, τὴν καθεκάστην ασπρα .γ. κενουρια καὶ ἀφοῦ πουληθεῖ ὁ ρηθεις⁹ ἀριθμὸς τὸν εἰρημένων ζώων, νά κάμουν λογαριάσμόν τῶ τι ἀνεβένει ὁ ἀριθ¹⁰μὸς τῶν εἰρημένων προβῶν, καὶ το ρέζω να το ἀναπληροῦν με ασπρα ἕως ὅτου να σωση¹¹ ὄλη ἡ καντιτα τῶν εἰρημένων χιλίων άσπρων, καὶ ἂν πολάκεις ὁ ρηθεις Ἴσαρης οὐδέν¹² ἠθελεν φέρει τα ρηθὲν ζῶα εἰς τὸν ἄνωθεν τέρμωνα, να ἡμποροῦν οἱ ἄνωθεν κυρ Ιωάννης¹³ καὶ Μανοῦλ να κάμουν τὴν ζημίαν τους καταπάνου τὸν εἰρημένου κυρ Ἴσαρη¹⁴ χωρὶς καμίαν κρίσιν. ἐγκυειτής καὶ πλερωτής εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν¹⁵ ὁ παρὼν κυρ Φανδής ὁ Μπαλιαρίεις καὶ οὗτος ὠμολόγησεν. μάρτυρας μαζρο Ιωάννης Πρε¹⁶βεδος καὶ Δούκας ὁ Σπάθαρης:-

ΙΑ ρυπη^ο ἡμέρα γ'. τοῦ μηνὸς Αυγ[ούστου] ἰνδικτιῶνος ς'. ἡλληώθη διὰ θελήσεως τῶν ἀναγεγραμμενων¹⁸ μερῶν. μάρτυρας κυρ Γεωργιος Βραχνός καὶ Θεοδωρος Μαλαχίας:-¹⁹

Σχόλια:

κυρ *Ήσαρης ό Κράβαρης*:

Το *Ήσαρης*, ως επώνυμο απαντά από τις αρχές του 16^{ου} αι. (ΙΑΚ, Συμβ., Τ11/Π, φ. 34r: 1502, ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 18r: 1514, ΙΑΚ, Συμβ. Π 186/Ι, φ. 4r: 1519) μέχρι και σήμερα. Το επώνυμο *Κράβαρης* απαντά κατά το 16^ο αι. (ΙΑΚ, Συμβ., Γ 54, φ. 3r: 1534), όπου συμπράττει ως μάρτυρας ο Ιωάννης Κράβαρης ...*οϊκίτωρ Κορυφών*...

από την Ξερίαν έκ την Βεζίτζαν:

Στεριά αποκαλείται την περίοδο αυτή η απέναντι προς τα ανατολικά του νησιού γη, η σημερινή Ήπειρος και Ιλλυρία. Το χωριό *Βεζίτζα* μαρτυρείται ήδη από το 13^ο αι. (Σπυρίδων Λάμπρος, Περί τινών πονημάτων και υπομνημάτων αναφερομένων εις την ιστορίαν της Ηπείρου, Αιτωλίας και Ακαρνανίας και των παρακειμένων νήσων, *Ελληνομνημών* 8 (1845) 491.

είς βλυσίδειν :

Η λέξη *βλυσίδι* (<βάλλω) σημαίνει κεφάλαιο. Δεν πρόκειται για τυποποιημένη ναυτοσύμβαση, όπως αναπτύχθηκε στο παρελθόν²⁶, διότι η λέξη ναι μεν χρησιμοποιείται κατά κόρον στις ναυτοσυμβάσεις, όχι όμως κατ' αποκλειστικότητα. Μάλιστα, σε νοταρικό έγγραφο του τέλους του 16ου αι. (ΙΑΚ, Συμβ., Διαφ., 10, x.a., 1582) το *βλυσίδι* αφορά όχι ναυτική σύμβαση, αλλά σύμβαση φυλάξεως ποιμνίου. Τέλος, αντί της φράσης *είς βλυσίδι* (ή απλώς *βλυσίδι*) χρησιμοποιείται η φράση *είς κεφάλι* (ενδεικτικά, ΙΑΚ, Συμβ., Σ 146, φ. 17r: 1523).

και νά όφειλει:

Η συμπλήρωση έγινε με βάση άλλες παρεμφερείς πράξεις της ίδιας περιόδου.

κάντιτα : >quantita: ποσότητα.

τέρμωνα : όριο, χρονικό ή τοπικό.

να κάμουν την ζημίαν τους καταπάνου χωρίς καμίαν κρίσιν:

Σε περίπτωση απώλειας, οι Αντώνης και Σουβλάκης συμφωνείται να αποζημιωθούν, ικανοποιούμενοι είτε από τον Κράβαρη, είτε από τον εγγυητή, χωρίς όμως να χρειαστεί πρώτα να καταφύγουν σε δίκη (*κρίση*). Πρόκειται -ουσιαστικά- για ρήτρα εκτελεστότητας του εγγράφου, συνήθεια αρκετά διαδεδομένη κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

έγκυειτής και πλερωτής:

Ο εγγυητής συμβάλλεται προκειμένου να διασφαλιστούν οι δανειστές (Αντώνης και Σουβλάκης) ότι ακόμη κι αν ο οφειλέτης (Κράβαρης) δεν εκπληρώσει την υποχρέωση, που ανέλαβε, τούτοι θα μπορούν να αναζητήσουν αποζημίωση από τον εγγυητή, που στην περίπτωση αυτή θα

26. Βλ. Γεράσιμος Δ. Παγκράτης, *Θαλάσσιο εμπόριο στη βενετοκρατούμενη Κέρκυρα (1496-1538)*, (ανέκδοτη διδακτορική διατριβή), Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα 2001, 90-120. Δημήτριος Γκόφας, *Θαλασσοδάνεια, σερμαγιές βλυσίδια. Τρεις μορφές χρηματοδότησης θαλάσσιας επιχείρησης στα μεταβυζαντινά χρόνια*, *Μελέτες Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου των Συναλλαγών*, Αθήνα 1993, 406 κ.ε. Σχετικά με το βλυσίδι βλ. Γεώργιος Ροδολάκης, Το "βλυσίδι" και η "σερμαγιά" στο εμπόριο κατά τους μεταβυζαντινούς χρόνους, *Επιτηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 33 (1997) 457 κ.ε.

υποχρεωθεί να πληρώσει. Πρόκειται για σύμβαση εγγυήσεως, που συνδέεται με την κύρια σύμβαση (παραγγελία).

και ούτως ώμολόγησεν.

Συχνότατη φράση σε σχετικά νοταρικά έγγραφα, στην ίδια θέση, που ετίθετο και η *επερώτηση* (stipulatio)²⁷ του Ρωμαϊκού Δικαίου, κατά την οποία ο συμβαλλόμενος επιβεβαίωνε ουσιαστικά το περιεχόμενο της συμφωνίας. Στα νοταρικά έγγραφα, τα προερχόμενα από τη νύσο *των Κορυφών* απαντάται συχνότατα ήδη από τα τέλη του 14^{ου} αι. και κατά τους επόμενους αιώνες.

κυρ Φανδής ό Μπαλιαφείς

Το επώνυμο διατηρείται και κατά τις αρχές του επομένου αιώνα (ΙΑΚ, Συμβ., Τ11/II, φ. 40r: 1502).

II. ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΕΝΑΝΤΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ - ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΑΛΛΟΤΡΙΩΝ (30.7.1488)

Περίληψη: Ο Ντζουάν Δανάπολης, ο Σαμουήλ ο Σαμαρίας και ο Λαΐ ο Πουλιέζος φαίνεται πως είχαν κάνει στο παρελθόν κάποια σύμβαση (πιθανότητα *συντροφία*), απ' την οποία ο Δανάπολης είχε να λάβει κάποιο υπόλοιπο. Ο Σαμαρίας παρουσιάζεται ως διαχειριστής των οικονομικών και καταβάλει στο Δανάπολη 564 άσπρα καινούργια. Το ποσόν αυτό δεν φαίνεται να καταβλήθηκε μετρητοίς, αλλά με αξιόγραφο (*κούντον*), το οποίο θα είχε ισχύ *...ως ότου να γραφή ό ρηθείς Σαμαρίας άπο το ταξίδην όπερ έναί...* Μόλις ο τελευταίος επιστρέψει, ορίζεται να αποδώσει λογαριασμό στους Δανάπολη και Πουλιέζο.

Ο γιος του Σαμαρία, Σαμουήλ, εμφανίζεται να ενεργεί είτε ως πληρεξούσιος, είτε διοικώντας την περιουσία του απόντος πατέρα του Σαμαρία. Η πρώτη υπόθεση μάλλον πρέπει να εγκαταλειφθεί, αφού σε αντίστοιχες περιπτώσεις οι νοτάριοι σημείωναν είτε επακριβώς την πράξη, δυνάμει της οποίας ο πληρεξούσιος ενεργούσε, είτε ανέφεραν -τουλάχιστον- αυτήν την εκπροσώπηση. Η απουσία μιας τέτοιας σημείωσης συγκλίνει προς την άποψη της (σημερινής) έννοιας της διοίκησης αλλοτρίων.

II *ήμέρα .λ'. τοῦ ένεζώτος μηνός Ιουλλίου, κυρ Ντζουάν Δανάπολης, παρών σωματίκως ώμολόγησεν και είπεν, ότι έί²⁰ λαβε έκ χειρός τοῦ παρόντος Σαμουήλ υίόν τοῦ Σαμαρίαν του Ληγία, ασπρα κενούρια πεντα²¹ κόσια έξήντα τεσσαρα, όποία είσίν δια μέρος άπο τιν άπραγματιάν όπερ έποίη²² σεν ό ρηθείς Σαμαρίας με τόν άνωθεν Ντζουάνην, και έλαβε τὰ άνωθεν .φξδ'. ασπρα άπο²³ κούντον, ώς ότου να γραφή ό ρηθείς Σαμαρίας άπο το ταξίδην όπερ έναί, ήθούτως²⁴ να πύσσουν τέλειον λογαριασμόν είς τήν ρηθείσαν πραγματιάν όπερ έναί δε και μεσί²⁵ της είς ταύτην ό Λαί ό Πουλιέζος ό ίδουάιος (sic). μάρτυρες κυρ Γεωργης ό Δηγενής, και Δημήτρης Έ²⁶ πίσκοπος:-*

27. Βλ. αντί άλλων, Κωνσταντίνος Αρμενόπουλος, *Πρόχειρον Νόμων ή Έξάβιβλος*, επιμ. Κ. Πιτσάκης, Αθήνα 1971, 61 σημ. 2.

Σχόλια:

στ. 19: *κυρ Ντζουάν Δανάπολης:*

Πρόκειται, ίσως, για το ίδιο πρόσωπο, που συμπράττει ως μάρτυρας στη διαθήκη του Αρσενίου Δεληγότη. (Ρωμανός, *Γρατιανός Ζώρζης*, 328).

Στ. 22-23: *απο κόντον:*

Στο: λογαριασμός. Η λέξη αυτή χρησιμοποιήθηκε πιθανότατα και ως νομικός όρος, χαρακτηρίζοντας τα καλούμενα σήμερα αξιόγραφα. Η ύπαρξη συναλλαγματικών ήταν γνωστή στην πρακτική των εμπόρων στη Δύση ήδη από το 13^ο αι. Στο νησί των Κορυφών δεν έχουν επισημανθεί (τουλάχιστον από το γράφοντα) αντίστοιχες άμεσες πηγές. Παρά ταύτα, υπάρχουν σχετικές μαρτυρίες ότι χρησιμοποιούσαν τόσο την *πόλιτζα*²⁸ (ΙΑΚ, Συμβ., 4/7, φ. 12r: 1514), όσο και τον *κόντο* (ΙΑΚ, Συμβ., Σ 146, φ. 2v: 1521). Από την τελευταία μαρτυρία πληροφορούμαστε:

τῆ κε' τοῦ ἄνωθεν, Λάζαρος ὁ Κωέμ, λεγόμενος Ποντικός, υἱὸς τοῦ Ἰακῶβ Κωέμ, παρὼν ὁμολόγησεν ὅτι ἔλαθεν ἐκ τὸν παρόντα μισέρ Σιλθέστρο Σουθλάκη εἰς μετρητὰ ἄσπρα χιλιάδας δύο καὶ ἓνα κόντον ἄσπρα τρισχίλια τριακόσια ὄγδοήκοντα τέσσαρα μὲ τὸν ὅποιον κόντον νὰ ἀναζητήσῃ καὶ λάβῃ τὰ αὐτὰ ἄσπρα ἐκ τὸν καλο Ἰωάννην τὸν Σερριαν, κάτοικον εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὡς κρεοφειλέτης τοῦ εἰρημένου μισέρ Σιλθέστρον...

Εδώ ο *κόντος* φαίνεται πως είχε τη μορφή αξιογράφου, αφού ήταν επιδεικτικός μεταβιβάσεως και μέσω αυτού μπορούσε να αναζητήσει ο κομιστής του από τον οφειλέτη του εκδότη.

Πιθανότατα και στην εδώ μεταγραφόμενη πράξη, ο Ντζουάνης Δανάπολης να έλαβε το ποσό των 564 άσπρων όχι σε μετρητά, αλλά υπό τη μορφή αξιογράφου προς σκοπό της εξασφάλισης των όσων ανάμενε να εισπράξει από τον Σαμαρία του Ληγία. Τούτο επιβεβαιώνεται από τη σχέση, που τους συνέδεε.

στ. 25 *Πουλιέζος:*

Προδίδει καταγωγή από την περιοχή της Απουλίας (Ιταλία). Ως επώνυμο διατηρείται μέχρι σήμερα.

Φύλλο 1v

III. ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ - ΑΛΛΟΙΩΣΗ (3.8.1488 και 2.4.1489)

Περίληψη: Οι Γεώργης Βραχνός, Μιχάλης Φρακόπουλος και Θεόδωρος Μαλαχίας λαμβάνουν από τον Ιωάννη Αντώνη 500 άσπρα για να αγοράσουν 127 πρόβατα αρσενικά (που είχαν προσυμφωνήσει να αγοράσουν) για λογαριασμό του τελευταίου. Πέραν από τα πρόβατα υποχρεούνται να παραδώσουν σ' αυτόν το ξύγκι και τα δέρματα των ζώων, τα οποία θα υπολογίζονται προς πέντε άσπρα το ένα. Για τα τελευταία, υποχρεούνται να βάλουν μακελάρη να τα σφάζει με τέτοιο τρόπο, ώστε το δέρμα να μην πάθει ζημιά και να μπορεί να γίνει ασκός. Τέλος, ό,τι τυχόν

28. Για τη χρήση της βλ. σχετικά, Δημήτριος Γκόφας, Μαρτυρίες για τη χρήση συναλλαγματικών από Έλληνες στο 16^ο και 17^ο αιώνα, *Θησαυρίσματα* 23 (1993) 206-219, όπου και παραπομπές στη σχετική βιβλιογραφία.

ώστε το δέρμα να μην πάθει ζημιά και να μπορεί να γίνει ασκός. Τέλος, ό,τι τυχόν πουλήσουν από τα ζώα αυτά οφείλουν να το αποδώσουν σε μετρητά στον Ιωάννη Αντώνη. Εννέα μήνες μετά, στις 2.4.1489, αλλοιώνεται η παραπάνω πράξη από το δανειστή, Ιωάννη Αντώνη, εξαιτίας του ότι ...ού έπληρώθη άκ (sic) τὸν παρόντα Γεωργη Βραχνῶ ὡς ἰνσολιτο ὅπου ἦτον γραμενος...

III ρυπη, ἡμέρα .γ'. τοῦ μηνὸς Αὐγούστου ἰνδικτιῶνος .ς'. κυρ Γεωργης ὁ Βραχνός, κῦρ Μιχαήλης ὁ Φρακόπουλος, καὶ κυρ² Θεόδωρος Μαλαγκίας, παρῶντες σωματικῶς ὡμολόγησαν καὶ εἶπαν, ὅτι εἶ³ λαβαν παρα χειρὸς τοῦ παρόντος Ἰωάννου τοῦ Αντώνει [ἄσ]πρα κεν[ου]ρια χίλεια πεντακο⁴σια ἰνσόλιδο τοῦ πορευθῆναι εἰς το παρὼν ταξίδει, [νὰ φ....γυ να γεί...] .ρκζ. ἦγουν ἑκατὸν⁵ κοσι (sic) καὶ ἑπτὰ, ὅποια ἔχουν ἀρεβονιάσμενα ὡς [....]ς αὐτοὶ ὡμολόγησαν, καὶ να εἶναι ὀ⁶λα ἀρσενικά, ἔτι νὰ φερνουν οἱ ἀναγεγραμμένοι, να δώσουν πρὸς τὸν ἄνωθεν Ἰω⁷ ανην τὸν 'Αντώνει ὄλλα τα δερμάτια τῶν εἰρημένων [έρυφω]ν πρὸς ἀσπρα .ε'. κενούρια τὸ⁸ καθὲν καὶ να βάνουν μακελάρην να ἐγδάρην καλὰ καὶ γερά δια να τα ποίσει ασκούσ, ἀκομη⁹ να οφείλουν οἱ ἀναγεγραμμένοι Μιχαήλ καὶ Θεοδωρος να δίδουν τὴν πράσιν ὄλην ὅπερ θέλου¹⁰ν πολεῖν να εἶναι εἰς χείρας τοῦ εἰρημένου κῦρ Γεωργη, ὁμοίως καὶ το ζούγκη ὅπερ θέλου¹¹ν εὐγάνει¹¹ ἕκ τα εἰρημένα ζώα καὶ οὗτος ὡμολόγησαν: Μάρτυρας κῦρ Ἀρσένης Μπαλιάρης, καὶ Δημητρης Μελι¹² γκούσεις:¹³

στο περιθώριο (στ. 3-4) :

εὐγαλθη, ρυπηθ, μηνὸς 'Ιανουαρίου ἡμερα η'

IIIΑ ρυπη ἡμέρα .β. τοῦ μηνὸς 'Απριλλίου ἰνδικτιῶνος .z. ἠλιόθη τὸ ἄνωθεν ἰνζρουμεντο δηὰ θελήσεως τῶν ἄνωθεν καλο Ἰωάννη Αντώνη δι οὐ¹⁴ έπληρώθη άκ (sic) τὸν παρόντα Γεωργη Βραχνῶ ὡς ἰνσολιτο ὅπου ἦτον γραμενος. μαρτυρας Μπενεβέτος¹⁵ Παπαδημητροπουλος, καὶ Ἰωάννου Ρόμπου¹⁶

Σχόλια:

στ. 14 ὡς ἰνσολιτο:

(<insolido). Συχνότατη ρήτρα στην περίπτωση, που οι οφειλέτες σε μια πράξη είναι περισσότεροι από δύο. Σκοπός της είναι να δοθεί η ευχέρεια στο δανειστή να στραφεί κατά οιοδήποτε από τους οφειλέτες και για ολόκληρο το οφειλόμενο ποσό. Έτσι, μπορούμε να την αντιστοιχίσουμε στους σύγχρονους όρους *αλληλεγγύως* και *εἰς ολόκληρον*. Επιβεβαίωση τὸν ανωτέρω αποτελεί η πράξη της αλλοίωσης (IIIΑ).

IV. ΠΩΛΗΣΗ ΥΠΟ ΟΡΟΥΣ ἢ ΣΥΣΤΑΣΗ ΔΟΥΛΕΙΑΣ (3.8.1488)

Περὶληψη: Ο Κώστας ο Σκλάβος πωλεί και παραδίδει την κυριότητα μιας λωρίδας γης στον ξαδέλφο του, ιερέα Βαρθολομέο Ελευθεριώτη. Η πώληση γίνεται αποκλειστικά και μόνο για να χρησιμοποιήσει ο ιερέας τον τόπο αυτό για ...να ποιήσει τῷ ἐμπασσθγασιδειν τοῦ ὀσπητίου αὐτοῦ καὶ του ρηθέντος χορίου...

Παρότι η σύμβαση αυτή παραπέμπει στη σύσταση πραγματικής δουλείας διόδου, ο ὅρος *ἐπούλησεν* δεν οδηγεί με ασφάλεια σε κάτι τέτοιο. Είναι πιθανόν ο νοτάριος, λόγω του ότι δεν υπήρχε αντίστοιχη φράση για τη σύσταση πραγματικής δουλείας, να χρησιμοποιήσει το περιεχόμενο της συμβάσεως πωλήσεως.

Έτσι, είναι δυνατόν να πρόκειται για σύσταση δουλείας και ο ὅρος *ἐπούλησεν* να εμφανίζεται για να δηλώσει ότι η σύσταση της δουλείας γίνεται έναντι ανταλλάγματος. Στην περίπτωση αυτή (δηλ. της σύστασης δουλείας) γίνονται αντιληπτοί και οι περιοριστικοί ὅροι, που επιβάλλει ο Σκλάβος στον ιερέα. Οι τυπικές φράσεις στο τέλος του κειμένου (...*καὶ ἔδωσε πρὸς αὐτὸν ἄδιαν, δύναμιν, κυριότητα καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸν προγραφέν τόπον: τοῦ ποιεῖν αὐτῷ εἴτι δ' ἂν θελεῖ και βούλητε αὐτὸς καὶ οἱ κληρονομοδιὰδόχοι αὐτοῦ, πολεῖν δωρηθῆναι και τὰ ἔξης...*) αν και παραπέμπουν σαφέστατα στη σύμβαση πωλήσεως, τελικά επιβεβαιώνουν ότι πρόκειται για σύσταση δουλείας, αφού ο νοτάριος δεν κάνει τίποτε άλλο, παρά να επαναλαμβάνει όλα στοιχεία του τυπικού, που καταγράφονται στις πράξεις αγοραπωλησίας ακινήτων, πράγμα που εδώ γίνεται εμφανές και επιβεβαιώνεται ιδίως από τη φράση ...*καὶ τὰ ἔξης...*, που παραπέμπει στην παράλειψη των συνηθισμένων και εννοουμένων φράσεων. Τέλος, και εδώ, όπως γενικά στα ακίνητα, η νομή παραδίδεται ...*διὰ κονδηλίου ὡς το σύνθησ Κορυφῶν...*

IV *τὴν αὐτὴν ἡμέραν, Κώσας ὁ Σκλάβος ἀπὸ το χωρίον τοῦ ᾤουρου, παρώντ (sic) σωματικῶς //super lineam// ἔκουσῖα του βουλή καὶ θελήσει// ὠμολόγησεν καὶ εἶπεν¹⁷ ὅτι ἐπούλησεν, ἔδωσε, ἐπαρέδωσε, καὶ σωματικῶς ἐλευθέρωσε, πρὸς τὸν παρόν¹⁸ τὰ ἱερέαν παπα Βαρθολομέον τὸν Ἐλευθεριώτην ἑξάδερφον αὐτοῦ ἐκ το ρηθέν¹⁹ χωρίου, καὶ διὰ τοῦ πρὸς τοῦς αὐτοῦ κληρονόμοισ καὶ διὰ δόχοισ ἀπὸ του νῦν καὶ εἰς το²⁰ ἔξῃς ἓνα κόματιν τόπον να ποιήσει τῷ ἐμπασσθγασιδειν τοῦ ὀσπητίου αὐτοῦ²¹ καὶ του ρηθέντος χορίου, ὁποιος δ' εἰς τὴν διάκειμενος εἰς τὴν περίοχην τοῦ εἰρημένου χορίου²² πλησίον τοῦ εἰρημένου χωρίου καὶ πλησίον ὀσπητίου τοῦ εἰρημένου παπα, καὶ να ὀφείλει ὁ ρη²³ θεὶς ἱερεὺς να μῖδέν ἠθελεν ζενεύσει τὸν εἰρημένον τόπον ἄμι να κίτσει τὸν τείχον αὐ²⁴ τοῦ ὡς καθὸς αρχισαι, συν πᾶσαν νομὴν προνομὴν περιχῶν καὶ δικαιομάτων²⁵ τοῦ εἰρημένου τόπου, ἐσῶδοντε καὶ ἐξόδον, διὰ τιμὴν τὴν μέσωθεν αὐτῶν συμφω²⁶ νηθήσαν καὶ ἀρεζήσαν, ἦτοι διὰ υπέρπυρα .ἰ. ὁποῖα ὠμολόγησεν ὁ ρηθεὶς Κώσας, ὅ²⁷ τι εἶχεν καὶ ἔλαβεν αὐτὰ ἐχειρὸς τοῦ προειρημένου ἱερέος σῶα καὶ ανελυπό²⁸ καὶ εἰς νομὴν τὸν ἔθεσεν διὰ κονδηλίου ὡς το σύνθησ Κορυφῶν, καὶ ἔδωσε πρὸς αὐ²⁹ τὸν ἄδιαν, δύναμιν, κυριότητα*

καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸν προγραφέν τόπον: τοῦ ποι³⁰ εἶν αὐτῶ εἶτι δ' ἄν θέλει καὶ βούλετε αὐτὸς καὶ οἱ κληρονομοδιὰδόχοι αὐτοῦ,³¹ πολεῖν δωρῆσθαι καὶ τὰ ἐξῆς: μαρτυρας παπὰ ὁ Φάντης, καὶ κῦρ Πιέρος ὁ Τζιλῖος:-

Σχόλια:

στ. 18 *ιερέαν παπα Βαρθόλομειον τὸν Ἐλευθεριότιν.*
 Πρόκειται πιθανότατα για ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῶν 33 ιερῶν τῆς υπαίθρου, στους οποίους τὸ ἔτος 1246 ἀπονειμήθηκαν προνόμια ἀπὸ τοὺς Δεσπότες τῆς Ἠπείρου. Οἱ ιερεῖς αὐτοί, λόγω τῶν προνομίων που ἀπολάμβαναν, ἔλαβαν τὴν προσωνυμία *Λευθεριώτες*²⁹, που ὡς ἐπώνυμο διατηρεῖται μέχρι σήμερα στο νησί σε διάφορες περιοχές. Αἰξίζει να παρατηρηθεῖ ὅτι τὰ δύο ξαδελφία, που παραπάνω συμβάλλονται φέρουν τὰ ἐπώνυμα *Σκλάβος* καὶ *Ἐλευθεριώτης*.

στ. 25 *καὶ εἰς νομὴν τὸν ἔθεσεν διὰ κονδυλίου ὡς τὸ σύνθησ Κορυφῶν.*
 Πρόκειται για τὴν ἐπιβεβαίωση τῆς διατήρησης ἐθιμικοῦ δικαίου³⁰. Τέτοιες φράσεις μαρτυροῦνται ἀπὸ τὸ 14^ο καὶ ἐμφανίζονται κατὰ τοὺς ἐπόμενους μέχρι καὶ τὸν 18^ο αἰῶνα.

Εἰδικά, για τὴν παράδοση τῆς νομῆς *διὰ κονδυλίου*, δηλ. γραπτῶς, φαίνεται πως δεν ἴταν υποχρεωτικὴ ἡ τήρηση τοῦ νοταρικοῦ ἐγγράφου, ἀλλὰ ὅτι ἀρκοῦσε καὶ ἡ σύνταξη τοῦ λεγομένου *ἰδιογράμματος*, δηλ. ἐγγράφου που δεν εἶχε συνταχθεῖ ἀπὸ νοτάριο (ΙΑΚ, Συμβ., Σ 147, φ. 49ν: 1523, ΙΑΚ, Συμβ., Σ 146, φ. 18r: 1523), ἀν καὶ δεν ἴταν ἀγνωστες οἱ περιπτώσεις, κατὰ τὶς οποίες ἡ μεταβίβαση τῆς νομῆς γινόταν ἀκόμη καὶ χωρὶς τὴν κατάρτιση νοταρικῆς πράξεως (ενδεικτικά: ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11, φ. 8r: 1502).

29. Βλ. σχετικὰ, Ἰωάννης Ρωμανός, *Ανδραγαθικὸν δῖπλωμα τοῦ ταραντίνου νγεμόνος Φιλίππου τοῦ Β' περιέχον μετάφρασιν χρυσοβούλλου Μιχαὴλ τοῦ Β', δεσπότη τῆς Ἠπείρου*, Αθήνησιν 1888. Ανατ. σε *Κερκυραϊκὰ Χρονικὰ* 7 (1959) 94 καὶ 328. Ἐπιβεβαίωση τούτου ἀποτελεῖ μια εὐγλωττὴ μαρτυρία τῶν ἀρχῶν τοῦ 16^ο αἰ.:...ὁ τιμιότατοσ παπὰ κηρ Νικόλαοσ ὁ Γουλήσ, τὸ ἐπίκλιον Ἐλευτεριότιεις, ἀπὸ χορείου τῶν Γαρδελάδων... ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 1/6, φ. 19r: 1516.

30. Ο Σπύρος Ασωνίτης, *Ανδραγαθικὴ Κέρκυρα (13^ο-14^ο αἰ.)*, Κέρκυρα 1999, 212 καὶ ὁ ἴδιος, *Ἐγγραφα Ι*, 31-32, θεωρεῖ ὅτι πρόκειται πιθανότατα για πανηγυρικό τρόπο παράδοσης τῆς νομῆς καὶ πιθανολογεῖ ὅτι ἡ πρακτικὴ αὐτὴ εἰσῆλθη πιθανότατα στο νησί κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας. Ο ἴδιος, "...διὰ κονδυλίου, ὡς τὸ σύνθησ Κορυφῶν", *Τεκμήριον* 2 (2000) 97-119, ἀναλύει περαιτέρω τὸ ζήτημα με ἀναφορὰ σε πράξεις τῶν ἐτῶν 1328-1609. Ο Φρειδερίκος Αλθάνας, *Περὶ τῶν ἐν Κέρκυρα Συναλλαγῶν γνωστῶν ὑπὸ τὰ ονόματα Συγκράτειαι, Σολιάτικα, Κανισκεύσεις καὶ Πάκτα, Ἐφημερίσ Δικαστικὴ*, ἔτος Α', αρ. 4 (1888) 30 σημ. 1β', θεωρεῖ ὅτι πρόκειται για τοπικό ἐθίμο καὶ υποθέτει ὅτι ...ἴσως κατὰ τὸ ἐθίμον τοῦτο παριστάνετο συμβολικῶσ διὰ κονδυλαφιάσ ἢ εἰς κατοχὴν ἐγκατάστασις. Πιθανότερο ὅμως, φαίνεται να πρόκειται για ἐπιβίωση ἐλληνικοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου (βλ. σχετικὰ, Παναγιώτης Ζέπος, *Ἡ παράδοσις δι' ἐγγράφου ἐν τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶ μεταβυζαντινῶν δικαίῶ, Annales. Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μνήμη Π.Ι. Ζέπου* 21 (1988) 189-191.

Η παράδοση της νομής *διὰ κονδυλίου* δεν περιορίζεται μόνο στη μεταβίβαση ακινήτων. Αφορά κάθε νομική πράξη, συνέπεια της οποίας είναι η ανάγκη του φυσικού εξουσιασμού του πράγματος. Έτσι, η νομή παραδίδεται *διὰ κονδυλίου* και σε άλλες πράξεις, όπως το *σολιάτικο* (αστικού ή αγροτικού ακινήτου), η *εμφύτευση*, η *ημισοφυτευσία*, η *κανισκεψία*, κ.ά. πράξεις. Το έθιμο αυτό αντικατοπτρίζει ελληνικές ρίζες του θεσμού της παράδοσης δι' εγγράφου. Πάνω στο θέμα αυτό είναι πλούσια η βιβλιογραφία και η παράθεση των θέσεων διαφόρων μελετητών της ιστορίας του δικαίου³¹.

Φύλλο 2τ

Στην κεφαλίδα:

Insoῦ Χριζε βοηθει το νέω [έτος]

V. ΑΝΑΔΟΧΗ ΧΡΕΟΥΣ ή ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ ή ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ (27.12.1488)

Περίληψη: Ο Γεώργιος Ανδρούτζος συμφωνεί με τον Πανσέληνο Χοντρόπουλο να δώσει σ' αυτόν τρία φλουριά χρυσά μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου 1489, που προέρχονται από τις εργασίες, που ο τελευταίος έκανε σ' ένα πλοίο, με το οποίο ταξίδευε ο Ανδρούτζος, ανίκε όμως, στον πεθερό του. Σε περίπτωση που δεν κατορθώσει να εξοφλήσει το χρέος αυτό, ο Πανσέληνος Χοντρόπουλος θα έχει δικαίωμα -χωρίς άλλη διαδικασία- να πουλήσει το σαντάλι, *ενδυναμώνοντας* κάποιο *ίνζρουμέντο*, που είχε συνταχθεί στο νοτάριο Μανουήλ Τοζότη. Αν και δεν γνωρίζουμε το περιεχόμενό του μπορούμε να εικάσουμε ότι τούτο είτε αναφερόταν στη σύσταση εμπράγματης ασφάλειας (υποθήκη) επί του πλοίου, προκειμένου να ικανοποιηθεί ο Πανσέληνος Χοντρόπουλος, είτε αφορούσε τη σύμβαση έργου για την επισκευή του σανταλιού, ή μπορούσε να έχει και τα δύο περιεχόμενα. Ο προβληματισμός που τίθεται συνδέεται με την πράξη II, όπου επίσης ο δεν προκύπτει με ποια ιδιότητα ενεργεί ο εκεί συμβαλλόμενος επί περιουσιακού στοιχείου και νομικοοικονομικής σχέσης που αφορά άλλο πρόσωπο, έστω και συγγενικό.

V *αυηθ' ήμέρα κζ του μηνός Δεκεμβρίου ίνδικτιώνος ζ', Πανσέληνος ό Χοντρόπουλος παρών ώμολόγησεν και είπεν ότι έσυμφώνησεν² με τον παρόντα κυρ Γεώργη τον 'Ανδρούτζω δια το σαντάλι του κύρ Αντωνη του Μανέτα πενθει³ρου αυτού ήτοι δια τον έξοδον όπερ έκαμε ό ρηθείς Πανσέληνος εις το ρηθέν ζύλο ως λέγη⁴ άδπρα .ρξβ. ό ρηθείς Γεωργης γηρίζοντας εκ το παρον ταξιδιον ύπόσχεται του δώ[σι] πληρωσι και⁵ εύχαριζησι τον ανοθεν Πανσέληνον δια τον ρηθέν έξοδον, φλουρια .γ. χρυσά και [κενούρια] και όλου⁶ τον έρχάμενον Φευρουάριον μήνα της παρούσης ίνδικτιώνος, και εαν ό ειρημενος τέρμονας άπερά⁷σι και ό ρηθείς [κύρ Γ]εωργης ούδέν ήθελεν πληρώσει τον ανοθεν Πανσέληνο τα*

31. Βλ. σχετικά, Ζέπος, *ό.π.*, 199-241, όπου και παραπομπές στην αρχική βιβλιογραφία.

φλορια .γ'. ὡς ἀνοθεν διαλα⁸μβάνει νὰ ἔχει ἐξουσίαν ὁ ρηθὴς Πανσελίνος νὰ πουλεῖ τα ἀνοθεν ξύλον εἰς πᾶν αὐτοῦ⁹ καλον θελεῖ (sic) ἐνδυναμόνοντάς το καὶ το ἰνζρουμέντο ὅπερ ἔχουν εἰς χεῖρας Μανοῦλ Το¹⁰ξότη νοταρίου Κορυφῶν, μάρτυρας κῦρ Ανδρέας ὁ Γαλινὸς καὶ μαζροΓεώργης Χρυσσοχὸς¹¹ γαυρὸς τοῦ παπα Μίξι:

Σχόλια:

- στ. 1 *Ἰησοῦ Χριστὲ βοθηεῖ το νέω ἔτος*
 Παρόμοιες φράσεις στην κεφαλίδα φύλλων του καταστικού απαντώνται σε αρκετά κατάστιχα, ὅπως στο κατάστιχο του νοταρίου του φερομένου ως Ι. Χοντρομάτη (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 7/12, φ. 3ν: 1473), του νοτ. Γ. Μόσχου (ΙΑΚ, Συμβ., Μ 245, φ. 10γ: 1497), του νοτ. (πρωτο)παπα Φ. Κατωμέρη (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 67ν: 1505) του νοτ. Π. Σπόγγου (ΙΑΚ, Συμβ., Σ 146, φ. 103γ, ἀλλὰ καὶ 168γ, που ἀφορᾶ την ἀρχὴ της νέας ἰνδικτιώνος κι ὄχι του νέου ἔτους) καὶ ἀρκετῶν ἄλλων. Απαντάται ἀκόμη καὶ σε μη καταστικωμένα ἐγγράφα³².
- στ. 2 *σαντάλι* : Εἶδος μικροῦ πλοίου.
- στ. 2 *κῦρ Αντωνῆ τοῦ Μανέτα*: Ως ἐπώνυμο ἀπαντᾶ μέχρι σήμερα.
- στ. 3 *ξύλο* : Οποιοδήποτε πλευτικό μέσο.
- στ. 4-5 *ἄσπρα .ρξβ. ... φλουρια .γ. χρυσὰ καὶ κενούρια...:*
 Ἀπὸ την πράξη VIII πληροφοροῦμαστε ὅτι ἡ ἰσοτιμία χρυσοῦ φλοურიού-ἀσπρων ἴταν 55 πρὸς 1. Συνεπῶς γιὰ τα 162 ἄσπρα, που οφείδονται θὰ επιστραφούν 165 (3 X 55). Ὁ ἀφανὴς αὐτὸς τόκος ἀνέρχεται μόλις στο 1,8%.
- στ. 9 *ἐνδυναμόνοντάς το καὶ το ἰνζρουμέντο ὅπερ ἔχουν.*
 Πιθανόν ἡ πράξη που εἶχε συνταχθεῖ ἀπὸ τον Τοξότη νὰ ἀφοροῦσε εἴτε σύμβαση ἔργου, ὅπου ὁ Πανσελίνος ἀναλάμβανε νὰ ἐπισκευάσει το σαντάλι, εἴτε συντροφία, ὅπου ὁ Πανσελίνος συμβλήθηκε ὡς δανειοδότης ἢ δανειολήπτης, ἀλλὰ μετὰ την κατανομὴ του κέρδους ὑπῆρξε ὑπόλοιπο σε βάρος του Μανέτα. Πιθανότερη φαίνεται ἡ πρώτη ἐκδοχὴ, ἀφοῦ ὁ Ἀνδρούτζος ἀναδέχεται το χρέος του πεθεροῦ του (Μανέτα) προφανῶς γιὰ νὰ μὴν χάσει το σαντάλι, το ὁποῖο, ὅπως προκύπτει χρησιμοποιεῖ σε ταξίδια του.
 Πρέπει ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ ὅτι το φαινόμενο ὑποθήκευσης πλοίου (ασχετῶς μεγέθους ἢ χρησιμότητας κ.λπ.) ἴταν ἡ διαδεδομένη πρακτικὴ, τοῦλάχιστον γιὰ τις ἀρχές του 16ου αἰ., που διατηροῦνται περισσότερες πηγές.
- στ. 10 *κῦρ Ανδρέας ὁ Γαλινὸς.*
 Το ἐπώνυμο γνωστὸ ἀπὸ τους νοταρίους: ἱερέα Νικόλαο Γαλινὸ (Ἀσωνίτης, *Ανδηγαυικὴ*, 218: περὶ το 1382) καὶ Ἰωάννη Γαλινὸ (Θεοτόκης, *Αναδρομικὴ*, 110: ἔτος 1453). Ὁ Βροκίνης (*Παλατινὴς*, 121), ἀναφέρει ὅτι ἡ οἰκογένεια Μεταξά, πολλὰ μέλη της ὁποίας ὑπῆρξαν γνωστότατοι νοτάριοι της ἐποχῆς τους (ἰδίως κατὰ το 16^ο αἰ.) ἔφερε την προσωνυμίαν *τῶν Γαλινῶν*.

32. Ἐτσι, σε πρωτότυπο ἐγγράφο του νοτ. Α. Φαράντου (ΙΑΚ, *Ενετοκρατία* 109/3: 1486) καὶ του νοτ. Ζαχαρία Ἀλαμάνου (1462, βλ. παρακάτω σημ. 53).

VI. ΜΙΣΘΩΣΗ και (ΑΝΩΜΑΛΗ;) ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ (30.12.1489)

Περίληψη: Ο Φρατζίσκος Ζήγης παραλαμβάνει από το Δημήτριο Μαρκέτο την ταβέρνα του τελευταίου, έναντι μηνιαίου ανταλλάγματος ενός χρυσού φλουριού. Το χρονικό διάστημα διάρκειας της σύμβασης δεν ορίζεται, αλλ' αντιθέτως, συμφωνείται *...να τὴν κρατῆ εἰς καιρὸν ὅσον θελεῖ φανῆ τοῦ εἰρημένου Δημητρίου ἦτοι ὡσον να ἐπίγραφή ἐκ τὸν παρὸν ταξίδην ὅπερ ἀπέρχεται...*

Αν και δεν αναφέρεται πουθενά ότι πρόκειται για μίσθωση, η ύπαρξη μηνιαίου ανταλλάγματος συντείνει προς αυτό. Παράλληλα, ο τελευταίος *...ἐπαράδωσεν εἰς χεῖρας...* του Φρατζίσκου Ζήγη *...τινὰ κατζιβελα...*, για τα οποία -αν λείψει κάποιο απ' αυτά- ο τελευταίος υποχρεούται σε αποζημίωση. Πρόκειται, λοιπόν, εδῶ περί (ανώμαλης) παρακαταθήκης,

Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο Φρατζίσκος Ζήγης δύο βδομάδες μετά πωλεῖ ένα βουτσιό κρασί, αντί τιμήματος 39 φλουριών παρά δύο μαρτζέλους (βλ. παρακάτω πράξη X), υπό τον όρο ο αγοραστής να καταβάλει κάθε βράδυ σ' αυτόν ὅ,τι χρήματα κερδίσει από την πώληση του κρασιού έως ότου εξοφληθεί ολοσχερῶς. Χαρακτηριστικό είναι ότι στην πράξη αυτή συμπράττει ως μάρτυρας ο Δημήτριος Μαρκέτος!

VI *ἡμερα .λ' τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίῳ. κυρ Φρατζίσκος ὁ Ζήγης παρὼν ὡμολόγησεν καὶ εἶπεν ὅτι ἔλαβε ἐκ τὸν παρόντα κῦρ Δη¹³μητριον τὸν Μαρκέτον ἀπὸ χεῖρας αὐτοῦ τὴν ταβέρναν αὐτοῦ εἰς τὴν ὅπιαν να πληρεῖ τὸν¹⁴ καθὲν μῆνα φλορεῖ ἔν χρυσῶ, με τοῦτο ὅτι να τὴν κρατεῖ εἰς καιρὸν ὅσον θελεῖ φανῆ τοῦ εἰρη¹⁵μένου Δημητρίου ἦτοι ὡσον να ἐπίγραφή ἐκ τὸν παρὸν ταξίδην ὅπερ ἀπέρχεται να φέρη¹⁶ κρασία καὶ γηρίζοντας να ὀφείλει ὁ ρηθεις Φρατζίσκος δπίσθεν κατά τῆς ὥρας εἰς τα χερια¹⁷ τοῦ ανοθεν Δημητρίου δῖχῶς καμίας κρίσεως καὶ ἀμφιβολίας πληρονοντας καὶ τὸν καιρὸν ὅλον ὅπερ¹⁸ θέλει καμει μετα ὁ ρηθεις Φρατζίσκος πεφυλαγμένα τινὰ κατζιβελα ὅπερ τοῦ ἐπαρά¹⁹δωσεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ ὁ ρηθεις Δημήτριος καὶ ἂν λήψι τιποτα ἀπὸ τα ρηθὲν κατζιβελα να ὀφείλει να τὰ²⁰ πληρεῖ ὁ ανοθεν Φρατζίσκος. μάρτυρας Γεώργιος Ρούσος καὶ Ἰωάννης Χαμαλῆς.*

Στο αριστερό περιθώριο (13-15) :

εὐγάλθη κόπια ἐν μηνί Μαρτίῳ ἡμέρα, αὐτοῦ.ζ'. αἰθῶ.

Σχόλια:

στ. 18-20 *... πεφυλαγμένα τινὰ κατζιβελα ὅπερ τοῦ ἐπαράδωσεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ ὁ ρηθεις Δημήτριος καὶ ἂν λήψι τιποτα ἀπὸ τα ρηθὲν κατζιβελα να ὀφείλει να τὰ πληρεῖ ὁ ανοθεν Φρατζίσκος...*

Με τὴ λέξη *κατζιβελα* προσδιορίζονται συνήθως αντικείμενα χωρὶς ἄμεση ἐκμετάλλευση καὶ χωρὶς ἰδιαίτερη ζῶσα οικονομικὴ ἀξία. Εδῶ,

πρόκειται για παρακαταθήκη, αφού ο όρος της φύλαξης (*πεφυλαγμένα*) προδίδει ουσιαστικά το περιεχόμενο της παρακαταθήκης, δηλ. της φύλαξης των αντικειμένων, και μάλιστα, ανώμαλη, αφού υφέρπει συμφωνία για τη χρήση τους από το θεματοφύλακα.

περίθ. *εύγάλη κόπια:*

Πρόκειται για μια από τις συνηθέστερες σημειώσεις, που απαντώνται στο αριστερό περιθώριο των καταστιχωμένων νοταρικών πράξεων. Η έκδοση αντιγράφου σημειώνεται είτε κατά τον παραπάνω τρόπο, είτε απλά σημειώνεται *εύγάλη* (συχνότατα βραχυγραφημένο). Όμως, στην περίπτωση έκδοσης αντιγράφου από άλλον, εκτός του νοταρίου, στον οποίο ανήκει το κατάστιχο, σημειώνεται και το όνομα αυτού που εξέδωσε το αντίγραφο, συνήθως του *κουσιώδε* (καταστικάρωρα) ή του νοταρίου (ευδεικτικά: ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 7/12, φ. 12r: 1486 και φ. 5v: 1503, ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 14, φ. 235, 258, 259, 260, 261: μεταξύ 1501-1515, ΙΑΚ, Συμβ., Γ 54, φ. 94r, 159v, 44r, 78r, 97r, 113r: μεταξύ 1538-1577).

VII. ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ (2.1.1489)

Περίληψη: Οι Γεώργης Ρούσος, Βαρθολομαίος Νικηφόρος και Λούκας Περιστιάνος λαμβάνουν *βλησιδί* από τη Ρεμούντα, σύζυγο του άρχοντα Κοντοιωάννη, ύψους έξι χρυσών φλουριών. Το κεφάλαιο (*βλησιδί*) μαζί με την *τεταρτιά ...ώς τὸ σύνθησ Κορυφῶν...* θα επιστραφεί στη Ρεμούντα μετά την επιστροφή του ταξιδιού. Δύο μήνες μετά, στις 19.3.1489, η πράξη αλλοιώνεται μετά από συμφωνία όλων των συμβαλλομένων.

VII *ἡμέρα β' τοῦ μηνὸς Ιανουαρίου, Γεώργης Ρούσος, Βαρθολομαίος Νικηφορος, καὶ Λούκας Περίσιάνος, παρώντες σωματικῶς ὡμολόγησαν καὶ εἰ²² παν, ὅτι ἔλαβαν ἐκ χειρὸς τῆς κυρα Ρεμοῦντας, γυναικὸς τοῦ ἀρχοντου κοντο Ἰωάννη, εἰς βλησιδί²³ φλορία .ἔξ. χρυσά, τοῦ πορευθοῦναι εἰς το παρὸν ταξιδεὶ ἔνθα Θεὸς ὀδигῶν αὐτοῦς, καὶ γενο²⁴ μένου τοῦ παρόντος αὐτῶν ταξιδίου ὀφείλει λαμβάνει ὃ καθε εἷς καὶ ἕκαστος εἰς ὅσον εἰ²⁵ βαλε ὄμιος ἐπιζρέφόντας καὶ τα ἀνοθεν φλορια .ῥ'. πρὸς τὴν ἀναγεγραμμένη κυρα Ρεμοῦντα καὶ²⁶ τὴν τεταρτίαν αὐτῶν ὡς τὸ σύνθησ Κορυφῶν. μάρτυρας κυρ Θωμᾶς Ρανέρης, καὶ Πρίϊμος Φάρ²⁷ τους:-*

VIIA *αυθ' ἡμέρα ιβ' τοῦ μηνὸς Μαρτίου ἠλλοιόθη το ἀνοθεν ἱνζρουμένο διὰ θελήσεως τὸν ανοθεν μερων:-*

Σχόλια:

στ. 26 *καὶ τὴν τεταρτίαν αὐτῶν ὡς τὸ σύνθησ Κορυφῶν:*

Η *τεταρτιά* δεν έχει υπολογιστεί αν αντιπροσωπεύει το 4% ή το 1/4 (25%)³³. Πιθανότερο ν' αντιστοιχεί στο ποσοστό του κέρδους, που

33. Βλ. Γεράσιμος Δ. Παγκράτης, *ό.π.*, 95-97, σύμφωνα με τον οποίο, η *τεταρτιά* αντιστοιχεί στο 1/4 επί των καθαρών κερδών, διαιρούμενο με το ποσοστό, που αντιπροσώπευε το επενδύσιμο του καθενός συντρόφου στο συνολικό κεφάλαιο.

αναλογεί, σύμφωνα με τα ποσοστά που από την αρχή συμφωνήθηκαν, μετά την αφαίρεση των εξόδων. Χαρακτηριστική είναι μία μαρτυρία, 25 χρόνια αργότερα (ΙΑΚ, Συμβ., Σ 146, φ. 234r: 1515), όπου μνημονεύεται η σύσταση συντροφίας, κατά την οποία δύο σύντροφοι θέτουν τρίτο σύντροφό τους (Νικόλα) στο 1/4 της συντροφίας (...*βάνουν δὲ αὐτὸν εἰς τὸ τέταρτον μέρος...*). Το κεφάλαιο που εισφέρεται είναι συνολικά 108 δουκάτα εκ των οποίων ο νέος σύντροφος εισφέρει τα 27 (4 X 27= 108). Η συμφωνία που αφορά τη διανομή είναι η εξής: *...ποιῶντες δὲ λογαριασμὸν... εὐγάνοντες πᾶσαν ἐξοδον, τὸ ἐναπολειφθὲν εἴ τι ἐξασπείλη ὁ Θεὸς... νὰ τὸ ἡμιράσουν εἰς μέρη τέσσερα, ἐξ ὁποίων νὰ λάβουν οἱ ῥηθέντες κύρ Μιχαὴλ καὶ κύρ Γεώργιος τὰ τρία μέρη καὶ τὸ τέταρτον ὁ εἰρημένος κύρ Νικόλας, ὡς ἄνωθεν καὶ ἂν πολλάκις ἡμιράσουν ἐξῶθεν τῆς παρούσας πώλεως τὸ μέρος τοῦ εἰρημένου κύρ Νικόλα νὰ τὸ λάβῃ ὁ ῥηθείς κύρ Γεώργιος, τόσο τὸ κεφάλαιον, ὅσον καὶ τὸ διάφορον...* Σημειώνεται ότι τούτο ισχύει μόνον στην πιο απλουστευμένη μορφή *συντροφιών*, καθώς σε άλλες, σύνθετες περιπτώσεις προβλέπονται ακόμη και μερίδια για το πλοίο.

VIII. ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ (2.1.1489)

Περίληψη: Οι Αντώνης Σκλίβας και Αντώνης Κορφιάτες λαμβάνουν βηλοσιδί από το Θωμά Ρανιέρη, ύψους δεκατριών χρυσών φλουριών, που το καθένα ισοτιμιάται με 55 άσπρα καινούργια. Το κεφάλαιο (βηλοσιδί) μαζί με την *τεταρτιά...ὡς τὸ σύνθηες Κορυφῶν...* θα επιστραφεί στο Θωμά Ρανιέρη μετά την επιστροφή του ταξειδιού.

VIII *τὴν αὐτὴν ἡμέραν κύρ Ἀντωνῆς ὁ Σκλιβας καταβοκύρης, καὶ κύρ Αντωνῆς Κορφιάτες παρώντες σωματικῶς ὡμολόγησαν καὶ εἶπαν²⁹ διτι ἔλαβαν παρὰ χειρὸς τοῦ παρόντος σερ Θωμὰ Ρανιέρη φλορια .ιγ.' ἐπὶ τὸ καθὲν φλορι³⁰ ἄσπρα κενούρια .με.' τοῦ πορευθοῦναι εἰς τὸ παρὸν ταξιδεὶ ἔνθα Θεὸς ὀδύγῶν αὐτοὺς καὶ γενο³¹ μένου τοῦ παρόντος αὐτῶν ταξιδίου ὀφείλουν ἐπιτρέψε πρὸς τὸν ἄνωθεν κύρ Θωμὰν τὰ φλορια³² .ιγ.' καὶ τὴν τεταρτίαν αὐτῶν ὡς τὸ σύνθηες Κορυφῶν. μάρτυρες Νικολὸς ὁ Μπαρπιέρης καὶ Μιχα³³ ἢλ Σγαρανῆς:-*

Σχόλια:

στ. 30-31 *τοῦ πορευθοῦναι εἰς τὸ παρὸν ταξιδεὶ ἔνθα Θεὸς ὀδύγῶν αὐτοὺς καὶ γενομένου τοῦ παρόντος αὐτῶν ταξιδίου ὀφείλουν ἐπιτρέψε...*

Συνηθισμένη φράση στις λεγόμενες *ναυτοσυντροφίες* (συντροφίες, δηλ. εταιρείες, με ναυτικό-εμπορικό αντικείμενο), που αποτελούν ταυτόχρονα και τους όρους ενεργοποίησης της συμφωνίας μετά την επιστροφή του πλοίου.

Φύλλο 2ν

ΙΧ. ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟ - ΕΚΧΩΡΗΣΗ (5.1.1489)

Περίληψη: Ο Γκιώνης Βουρικλάς, γιος του θανόντος Φιλίππου, ενεργώντας με την ιδιότητά του κληρονόμου του πατέρα του, εκχωρεί στο Σομηρία τον Βουρικλά απαίτηση εκατό φλουριών, που είχε λαμβάνειν ο ανωτέρω από τον πατέρα του, Φίλιππο, από την *Κάμαρη των Κορυφών*, δηλ. το δημόσιο ταμείο του νησιού, χρέος που αφειλόταν από μισθό.

ΙΧ *αυθω', ήμερα ε' του Ιανουαρίου, ινδικτιώνος ζ' Γκιωνης υιός του ποτέ Φιλίππου του Βουρικλά, ως [κλ]προνόμ[ος] του [ρήθέντος] ποτέ² πατρός του εիրημενου κύρ Φιλίππου, παρ[ών] σωματικώς ω[μολόγησεν] και [ε]ίπεν ότι έδωσεν προς [τόν]³ παρόντα Σομηριαν τον Βουρικλα, άπλην άδ[ει]αν και τελίαν έξουσίαν είς τα φλορια έκατόν όπερ όφείλει η κά⁴μαρη των Κορυφών προς τον άναγεγραμένον ποτέ Φίλιπον πατέρα του εիրημένου Γκιώνη ό⁵ποια είσιν δια την πρεβασιών αύτου, και ήτοι ποιήσει ό άναγεγραμενος Σομηρίας είς τα άνοθεν φλορια⁶ .ρ' ' ό προρηθείς Γκιώνης ύπόσχεται να το ζέρξι άκομη να έχη έξουσία είς τα προρηθέν φλορια .ρ. να [.....]⁷σι να τα πατεύσι, και ήτοε (sic) τρόπον ήμφορέσι το κάλιον.: Μάρτυρας Παυλος Μποτάκος Μ[...]⁸ λής Νατζόρκης:-*

Σχόλια:

στ. 7 *πατεύσι:*

Η *έμβατικιάσις* μαρτυρείται κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο ως αυτοτελής εμπράγματη σύμβαση³⁴. Εδώ όμως, πρόκειται για όρο, που υποκρύπτει άλλη σύμβαση, όπως προκύπτει από το γεγονός ότι τα 100 φλουριά, τα οποία αποτελούν ένα εξαιρετικά μεγάλο ποσό, ο πληρεξούσιος θα τα επενδύσει κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Χ. ΠΩΛΗΣΗ ΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΟΡΟΥΣ (7.1.1489)

Περίληψη: Ο Κομνίνος Στρατικός αγοράζει από το Φρατζίσκο Ζήγη ένα βουσιό κρασί, αντί τιμήματος 39 φλουριών παρά δύο μαριτζέλους. Η ισοτιμία του φλουριού συμφωνείται η τρέχουσα κατά τον *πάζκω*. Ο αγοραστής αναλαμβάνει δύο υποχρεώσεις: (α) να πληρώσει το φόρο του κρασιού και (β) να καταβάλει κάθε βράδυ στον πωλητή ό,τι χρήματα κερδίσει από την πώληση του κρασιού έως ότου εξοφληθεί ολοσχερώς ο πωλητής.

Χ *τω αύτω μηνι και ήμερα .ζ'. Κομνίνος ό ζρατικός από τον Χάνδακα από την <Καμαρην> Κρίτην, παρών όμολόγησεν και είπεν, ότι ή¹⁰γώρασε από τον παρώντα κύρ Φρατζίσκω τον Ζήγη ένα βουιζή γιωμάτω είς [το μεσ εικ.....]¹¹ αύτου, δια τιμήν την μέσωθεν αύτων συμφωνησθήσαν*

34. Βλ. σχετικά, Παπαγιάνη, *ό.π.*, 219, όπου και παραπομπές. Αξίζει να σημειωθεί ότι στον υπόλοιπο ελληνικό χώρο η διηκενής εκμετάλλευση αγροτικών ακινήτων καλείται *έμβατικιάσις*.

καὶ ἀρεσθήσαν αὐτῶν ἦτοι δια φλοριὰ¹² ἐνέα παρὰ μαριτζέλου .β. ὡς καθὸς ἤθελε τρέχει το φλορι εἰς τὸν πάσκω (sic), με τοιοῦτο το να ὄφειλει ὁ¹³ προρηθεις σερ Ζουάνης ὅτι να πληρωσει τῶ δάτσι τοῦ εἰρημένου βουτζίου, ἀκομι να ὄφειλει¹⁴ ὁ εἰρημενος Κομνίνος ὅτι να δίδει τὴν καθὲν εσπέραν τὴν πούλισην ὅλην ὅπου θελει πουλει τῆν¹⁵ ὅλην ἡμέραν ἕως ὅτου νὰ ἠκανοποιηθῆ ὁ ἀριθμὸς τὸν ἀνωθεν φλοριῶν τριακωντα ἐνῆα ἡγουν [λθ]¹⁶ παρα μαριτζέλου .β. Μάρτυρας κῦρ Δημήτριος Μαρκέτος, καὶ Δημητριος Περδικάρης:

Σχόλια:

στ. 12 μαριτζέλου:

(>marcello). Αργυρό βενετσιάνικο νόμισμα που κυκλοφόρησε το 1472 επί δόγη Nicolo Marcello και ἔλαβε τὴν ονομασία του ἀπ' αὐτόν. Ἡ ἰσοτιμία του ἦταν ἀρχικὰ 10 σόλδια, ἐνῶ ἀργότερα, το 1541, ἀνίληθε στα 12 σόλδια.

στ. 12-13 να ὄφειλει ὁ προρηθεις σερ Ζουάνης

Ὁ νοτάριος, μάλλον ἐκ παραδρομῆς ἀναφέρει τὸν Κομνίνο ὡς σερ Ζουάνη.

XI. ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΥΠΟ ΑΙΡΕΣΗ ἢ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΥΠΟ ΟΡΟ (9.1.1489)

Περὶληψη: Ὁ Σομηρίας Βουρικλάς φαίνεται πὼς ἀγόρασε κάποιο διαβατικό σχετιζόμενο με το Βοθρεντό (Βουθρωτό). Ἀνέκυψε ἀμφισβήτηση, που οδήγησε σε μεταξὺ τους ἀντιδικία. Ἐτσι, οἱ ἀντιδικοί του συμβιβάζονται μ' αὐτόν, ἀναγνωρίζοντας προσωρινὰ ὅτι θα του καταβάλλουν, ὑπὸ τὸν ὄρο να ἐπιστραφεῖ σ' αὐτούς ὅ,τι πρόκειται να του καταβάλλουν σε περίπτωση, που ἀποδειχθεῖ ὅτι δεν του ὄφειλαν τίποτα.

XI ἡμερα θ' του μηνὸς Ἰανουαρίου Σομηρίας ὁ Βουρικλάς παρὼν ὠμολόγησεν καὶ εἶπεν ὅτι ἐσυμφωνη σε με τοὺς παρόντας μαζῶρους τοὺς Πε¹⁸ λεκάνους τοὺς κάτικους Κορυφῶν, ὅτι ἀπὸ τὴν διαφοράν ὅπερ τοὺς ἀναγνέβη διὰ το δια¹⁹ βατικὸν τοῦ Βοθρεντιῦ ὡς ἀγγραςῆς, ὅπερ ἔναι τοῦ αὐτοῦ διαβατικοῦ, οἱ ἀναγεγραμμένοι²⁰ [μα]ζῶροι θελήματι καὶ βουλή καὶ θελισει ὁμπληγέβονται ὅτι να πληρόνουν τὸν ἀνωθεν διαβατικόν²¹ πρὸς αὐτόν, με τοιοῦτον τρόπον καὶ συμφωνίαν, ὅτι ἂν εἰς κερὸν ἤθελεν ἀποδixθεῖ τίνα οὐδέν²² ὄφειλει να πληρῆ ἢ αὐτῶν τέχνη εἰς τὸ ἀνοθεν διαβατικόν, να μηδέν ἐσχῆ πλεόν τίνα ποιησει²³ πρὸς αὐτοὺς ὁ ἀνοθεν Σομηρίας ἀπίζρέφοντας ὅπισθεν εἰς χείρας τῶν εἰρημένων μαζῶρων το ἦτι²⁴ τοῦ ἤθελε δώσει διὰ το ἀνοθεν διαβατικῶ καὶ οὗτο ὠμολόγησαν. Μαρτυρας, μαζρο Δημητριος τοῦ Ἐπισκόπου²⁵ ὁ βαρβιέρης καὶ Ἰωάννης Πρέβεδος ὁ βαρβιέρης:-

Πρόκειται -πιθανότατα- για την άδεια μεταφοράς ανθρώπων και πραγμάτων στο στενό της λιμνοθάλασσας του Βουθρωτού.

στ. 18-19 *Βοθρευτοῦ*:

Η περιοχή του Βουθρωτού από την αρχαιότητα συνδέθηκε με την Κέρκυρα. Κατά τους κλασικούς χρόνους αποτέλεσε αποικία της, ενώ κατά την εξεταζόμενη περίοδο είχε περιέλθει στα χέρια της Βενετίας, ήδη από το 1387, μαζί με την Κέρκυρα. Η περιοχή απαντάται συχνά στις νοταρικές πράξεις του 16^{ου}, ιδίως λόγω της οικονομικής της σημασίας από την παραγωγή ψαριών, οστρακοειδών και των προϊόντων τους³⁵.

XII. ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ (13.1.1489)

Περίληψη: Ο Ντζουάνης Ιαννιζόπουλος αναγνωρίζει ότι κρωστά στο νοτάριο Ιωάννη Χοντρομάτη 182 άσπρα (περίπου τρισίμυσι δουκάτα), ποσό που προέκυψε ότι οφείλεται από τον Ιαννιζόπουλο μετά από την απόδοση λογαριασμού (παλαιότερων δοσοληψιών τους και μέχρι τις 13.1.1489) που έκανε ο τελευταίος στο Χοντρομάτη. Ακόμη, ξεκαθαρίζουν ότι ο λογαριασμός δεν περιλαμβάνει το χαβιάρι, που βρίσκεται στα χέρια του νοταρίου.

XII *ήμερα ιγ' τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου κῦρ Ντζουάνης ὁ Ἰαννιζόπουλος παρὼν ὠμολόγησεν καὶ εἶπεν ὅτι χρεοστὶ πρὸς τὸν παρόντα Ἰωάννη Χοντρομάτη²⁷ νοτάριον, ἀσπρα .ῤῥῖβ. ἥτοι ἑκατὸν ὀγδοῦντα δύο, να ὀφείλει να τοῦ τα δώσει διὰ ὅλον τὸν ἐρχομένον²⁸ Ἀπριλλιον μῆνα τῆς παρουσίας Ἰνδικτιῶνος τὰ ὅποια ἄσπρα .ῤῥῖβ. εἰσὶν ἀπὸ πᾶν χρεος καὶ λογαριασμὸν δι'²⁹ περ ἤχαν ἀπὸ καιροῦς κ[α] μέρη τῶν σήμερων, πάρεξ τινα χαθυάρη δπερ ἔχουν ἐν τῷ με[σω]³⁰ αὐτὸν ὅποιον χαθυάρη ἐνι εἰς τὰς χείρας τοῦ ἄνοθεν Ἰωάννη νοταρίου, Μάτυρας σερ Λινάρδος Κομνῖνος καὶ Δημήτριος³¹ Γλυκιώτης.*

Στο περιθώριο αριστερά (στ. 29) : *ἥτοι ἄσπρα κενούρια .ῤῥῖβ.*

35. Βλ. σχετικά, Ιωάννης Ρωμανός, *Περί Βουθρωτού, Δελτίον Ἱστορικής καὶ Εθνολογικής Εταιρείας*, Γ' (1891). Ανατ. σε *Κερκυραϊκά Χρονικά* 7 (1959) 107 κ.ε.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι νοταρικές πράξεις της περιόδου στην οποία εντάσσεται το παρουσιαζόμενο τμήμα καταστίχου, σπανίζουν. Έτσι, η απόδοση της πατρότητας του εν λόγω υπολείμματος σε κάποιο νοτάριο της εποχής, αποτελεί εγχείρημα φιλόδοξο. Προκρίθηκε λοιπόν αρμοδιότερο να περιληφθεί, ως επίμετρο, ένας συνοπτικός -κατά το δυνατόν- κατάλογος των νοταρίων, που γνωρίζουμε ότι έδρασαν κατά τα πρώτα εκατόν πενήντα χρόνια της βενετικής κυριαρχίας στο νησί της Κέρκυρας (1386-1537), μέσα στα όρια της οποίας έδρασε και ο συντάκτης του παρουσιασθέντος υπολείμματος καταστίχου³⁶.

Μέχρι σήμερα έχουν δημοσιευθεί για τους νοταρίους του νησιού τρεις κατάλογοι: ο πρώτος αφορά τους νοταρίους των ετών 1274-1473 και τον τίτλο που αυτοί έφεραν³⁷, ο δεύτερος αφορά τα αποδιδόμενα σ' αυτούς κατάστιχα, που διαφυλάσσονται στο ΙΑΚ

36. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο βιολογικός κύκλος, αλλά και τα χρονικά όρια δράσης των νοταρίων είναι αρκετά μακρύς. Ας μην ξεχνάμε βέβαια ότι βρισκόμαστε σε μια εποχή, που ακόμη δεν έχει τεθεί καν το ζήτημα της απονομής συντάξεως! Απ' τους νοταρίους, που έδρασαν κατά την περίοδο αυτή ξεχωρίζουν αρκετοί για τη μακροβιότητα της δράσης τους, όπως οι: Ματθαίος Παραστάτης (56 χρόνια: 1524-1580), Πέτρος Σπόγγος (49 χρόνια: 1500-1549), ιερ. Σταμάτιος Γουλής (47 χρόνια: 1469-1516), ιερ. Ιωάννης Σοφός (46 χρόνια: 1536-1583), Αλοΐσιος Μόσχος (45 χρόνια: 1514-1559), Νικόλαος Τυροφάς (41 χρόνια: 1528-1569), Κωνσταντίνος Μοναστηριώτης (40 χρόνια: 1502-1542), ιερ. Πέτρος Βραβιανίτης (38 χρόνια: 1523-1561), Θεόδωρος Βραβιανίτης (38 χρόνια: 1479-1516), κ.ά..

37. Ασωνίτης, *Έγγραφα Ι*, 34-38. Εκεί σημειώνονται κατά χρονολογική σειρά οι νοτάριοι, που μνημονεύονται ότι έδρασαν μεταξύ 1274-1473, καθώς και η τυχόν αναφορά του αξιώματός τους ή άλλης ιδιότητάς τους. Από τον κατάλογο αυτό επιλέχθηκαν εδώ μόνον 23. Οι υπ' αρ. 1-30, που σημειώνονται ανάμεσα στα έτη 1274-1385, δεν περιλήφθηκαν, καθώς δεν ανήκουν στην εξεταζόμενη περίοδο, αν και υπάρχουν μαρτυρίες ότι μερικοί απ' αυτούς έδρασαν και κατά τα πρώτα χρόνια της βενετικής κυριαρχίας στο νησί (όπως π.χ. ο νοτάριος Antonius de Henrico). Μάλιστα, κατά την έρευνα του 454 της αρχαιακής σειράς του ΙΑΚ *Ενετική Διοίκησης*, ανακαλύφθηκαν πληροφορίες για αρκετούς απ' αυτούς. Έτσι, ο Nicolaus de Gayera (Ασωνίτης, *Έγγραφα Ι*, αρ. 23: 1373) εμφανίζεται και το 1385, ο Guillus (Ασωνίτης, *Έγγραφα Ι*, αρ. 19: 1364) συμπληρώνεται σε Guillus Grattensis de Neapoli, ενώ αναφέρεται ως νοτάριος, ο άγνωστος από άλλη πηγή Georgio de Altavilia (1364). Από τους υπολοίπους (αρ. 31-59) δεν περιλήφθηκαν στον εδώ κατάλογο ο υπ' αρ. 33, καθώς δεν πρόκειται για συγκεκριμένο πρόσωπο, αλλά -γενικά- για νοτάριο, που με το δουκικό χρυσόβουλο εισδοχής του νησιού στο commune venetiarum, θα συνέτασσε έγγραφα σε ελληνική γλώσσα (Πανταζόπουλος, *ό.π.*).

και τους κατατάσσει κατά χρονολογική σειρά³⁸ και ο τρίτος αφορά την ύπαρξή τους³⁹.

Σε παράλληλη κατεύθυνση παρουσιάζεται εδώ, ως ελάχιστη συμβολή στη διερεύνηση του δικαίου που εφαρμόστηκε στο νησί των Κορυφών και των πρωταγωνιστών του⁴⁰, ένας ακόμη κατάλογος που περιλαμβάνει τους νοταρίους, για τους οποίους έχουμε ρητές και σαφείς μαρτυρίες⁴¹ ότι έδρασαν ως συντάκτες εγγράφων με νομικό

38. Γεώργιος Ροδολάκης-Γεώργιος Γκρινιατίσος, Το νοταριακό αρχείο της Κέρκυρας, *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 32 (1996) 9-137. Ουσιαστικά πρόκειται για χρονολογική ταξινόμηση των καταστίχων της αρχειακής σειράς των Συμβολαιογράφων του ΙΑΚ, όπως προκύπτει από τον παλιό κατάλογό της, που συντάχθηκε το έτος 1919. Σύμφωνα μ' αυτήν, κατά τους 15^ο και 16^ο αι. σώζονται κατάστιχα 119 νοταρίων, εκ των οποίων μέχρι του 1537 διατηρούνται τα κατάστιχα μόνον 22 νοταρίων.

39. Κόλλας, *ό.π.*, 142. Από τους 18 νοταρίους που σημειώνονται εκεί, εδώ δεν περιλαμβάνεται μόνον ένας (ο Μουτζουνίγος Νομικός), που φέρεται πως έδρασε το έτος 1567.

40. Για τους νοταρίους βλ. -μεταξύ άλλων- Βροκίνης, *Παλατινής*. Ασωνίτης, *Έγγραφα Ι*, 10-15. Δημήτριος Σερεμέτης, Ο νοτάριος στην βυζαντινή, μεταβυζαντινή και τουρκοκρατούμενη κοινωνία (αναδρομή στις πηγές), *Αρμενόπουλος* 5 (1984) 29-40, ιδίως 34 κ.ε. όπου και παραπομπές.

41. Το βασικότατο κριτήριο για την κατάρτιση του καταλόγου ήταν η αναφορά της ιδιότητας του *νομικού*, του *νοταρίου* ή του *ταβουλαρίου*. Τούτο τηρήθηκε αυστηρά, διότι προκύπτουν πλείστες συνωνυμίες. Ενδεικτικά, αξίζει να σημειωθεί η ύπαρξη κατά την ίδια χρονική περίοδο δύο προσώπων με το ονοματεπώνυμο *Ζαχαρίας Αλαμάνος* (μόνον ο ένας νοτάριος), τριών προσώπων με το ονοματεπώνυμο *Γεώργιος Μόσχος* (ο ένας νοτάριος, ο άλλος έμπορος και θείος του νοταρίου) και τριών επίσης προσώπων με το ονοματεπώνυμο *Αλιβίζης Παριούρος*. Χαρακτηριστική είναι μία περίπτωση του έτους 1533, όπου στην ίδια πράξη συμβάλλεται ο Σταμάτιος Τούρκος, αναφέρεται ο Μαθαίος Μοναστηριώτης και συμπράττει ως μάρτυρας ο Ιωάννης Αλεξόπουλος (ΙΑΚ, Συμβ., Μ 225/2 φ. 435v-436r). Με τα ίδια ακριβώς ονοματεπώνυμα μνημονεύονται τρεις νοταριοί, που έδρασαν την ίδια εποχή (βλ. κατάλογο αρ.: 3, 70 και 104). Μόνον όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι πρόκειται για νοτάριο, του οποίου δε μνημονεύεται η ιδιότητα αυτή, γίνεται σχετική σημείωση.

Τούτο το κριτήριο τηρήθηκε απαρέγκλιτα, καθώς η ιδιότητα του προσώπου προσδίδει στις πράξεις, που συνέταξε, το χαρακτηρισμό των νοταρικών πράξεων, εφόσον υπήρξε νοτάριος. Πρέπει να σημειωθεί όμως, ότι η πενιχρότητα των πηγών αποκλείει μερικούς, που όντως υπήρξαν νοταριοί. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του νοτ. ιερέως Ιωάννου Γρήβα, ο οποίος μνημονεύεται σε τρεις πηγές, εκ των οποίων η μία τον αναφέρει απλώς ως ιερέα, η δεύτερη ως εξάρχο και μόνον η τρίτη τον μνημονεύει και ως νοτάριο. Πρέπει μόνον να σημειωθεί ότι οι δύο πρώτες παραπομπές σε ...*κουμεισίων*... και ...*ίντρομέντου*..., που συνέταξε, προδίδουν έμμεσα την ιδιότητα του νοταρίου, καθώς οι χαρακτηρισμοί αυτοί χρησιμοποιούνται για να προσδιορίσουν νοταρικά κείμενα κι όχι ιδιογράμματα, που

περιεχόμενο, που αφορούν τον κύκλο των ιδιωτικών συναλλαγών⁴²

Ο κατάλογος αυτός φιλοδοξεί να παρουσιάσει με αδρές γραμμές το ζήτημα του πλούτου των νοταρικών πηγών, που κάλλιστα μπορούμε να εικάσουμε ότι χάθηκαν, παρά να λειτουργήσει ως λεπτομερής οδηγός, τη στιγμή, που ένα μεγάλο μέρος του αρχαιακού υλικού (τουλάχιστον εκείνου που φυλάσσεται στο ΙΑΚ) δεν έχει ακόμη ερευνηθεί αρκετά⁴³.

συνέτασσαν οι ιδιώτες. Για τη διάκριση αυτή βλ. ενδεικτικά ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11, φ. 231ν και παραπάνω σημ. 1.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο πρόσωπα, των οποίων το επώνυμο αποτελεί ιδιότητα (όπως *νοτάριος*, *πρωτονοτάριος*, *νομικός*, *ταβουλάριος*). Έτσι, δεν περιλαμβάνεται ο Γεώργιος Νοτάριος (ΙΑΚ, Συμβ., Μ 225/2, φ. 964r: 1511), ο Σταμάτις Πρωτονοτάρης (B176, φ. 95r), ο μαστρο-Σταμάτις Νομικός (ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11/II, φ. 110v: 1511), ο κυρ Νικόλαος Νομικός (ΙΑΚ, Συμβ., Σ 147, φ. 46v: 1523), ο Στυλιανός του ποτέ Βλάση Νομικού (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/10, φ. 133: 1528), ο μαστρο-Γεώργιος Νομικός (ΙΑΚ, Συμβ., Γ 54, φ. 37r), ο Αντώνιος Νομικός (ΙΑΚ, Συμβ. Σ 147, φ. 92r: 1529), ο Γεώργιος Ταβουλάριος (ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11/II, φ. 34r: 1502), ο καλο-Ιωάννης Ταβουλάρης (ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11/II, φ. 101r: 1511) και ο κυρ Νικόλας Ταβουλάρης (ΙΑΚ, Συμβ., Σ 147, φ. 147r).

42. Το ζήτημα του διαχωρισμού του δημόσιου από το ιδιωτικό δίκαιο δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθεί εδώ. Αντ' αυτού καταλλήλοτο το ακόλουθο απόσπασμα από την *Ecloga Basilicorum* (B.2.1.1-8: D.1.1.1-8): *Ὁ νόμος ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης ὀνόμασται. ἔστιν γὰρ νόμος τέχνη τοῦ καλοῦ καὶ ἴσου. Διαίρεται δὲ εἰς δημόσιον καὶ ἰδιωτικόν. καὶ τὸ μὲν δημόσιον τὴν πολιτείαν δρᾷ καὶ συνίσταται ἐν ἱερεῦσι καὶ ἄρχωσι. τὸ δὲ ἰδιωτικόν πρὸς τὸ ἑκάστου χρήσιμον. καὶ σύγκειται ἢ ἀπὸ φυσικοῦ νόμου ἢ ἐθνικοῦ ἢ πολιτικοῦ... τοῦ ἐθνικοῦ δὲ νόμου ἐστὶν ... καὶ τὰ συναλλάγματα καὶ αἱ ἔνοχαι πάντα σχεδὸν τοῦ ἐθνικοῦ ἐστίν. τινὰ δὲ καὶ ὁ πολιτικός ἐφεῦρεν... καὶ ἐστὶν ἔγγραφον ἢ ἄγραφον.* Πρβλ. επίσης Αρμενόπουλος, *ὁ.π.*, 1, 9, 1: *Σύμφωνόν ἐστι δύο τινῶν ἢ καὶ περισσοτέρων ἀρέσκεια, καὶ ἐς ταῦτο συγκατάθεσις ἐπὶ τῷ συστῆναι, ἤγουν γενέσθαι, ἢ διαλυθῆναι τι. Εἰσὶ δὲ σύμφωνα καὶ ἴδια καὶ δημόσια. Ἴδια μὲν τὰ ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον ἄνθρωπον γινόμενα, δημόσια δὲ τὰ παρὰ ἐξουσιαστῶν καὶ ἡγεμόνων ἐθνῶν πρὸς εἰρήνην τυχόν ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον.*

43. Ο κατάλογος αυτός αναμένεται να εμπλουτιστεί με την πρόοδο των ερευνών, γι' αυτό το λόγο και αποτελεί μια πρώτη σκιαγράφηση του πεδίου των νοταρικών εγγράφων. Αυτός ήταν και ο λόγος που επέβαλε την αλφαβητική κατάταξη των νοταρίων κι όχι τη χρονολογική, αφού δεν είναι πάντοτε δυνατό να προσδιορισθεί με ακρίβεια η χρονική περίοδος, στα πλαίσια της οποίας έδρασε ο κάθε νοτάριος. Αρκεί να σημειωθεί ότι η αρχαιακή σειρά "Συμβολαιογράφοι" και ειδικά η υποσειρά "Διάφοροι Συμβολαιογράφοι" έχει ταξινομηθεί πολλές φορές κατά το παρελθόν, με αποτέλεσμα να ανακαλύπτονται συνεχώς ανακρίβειες ως προς την πατρότητα των σωζόμενων καταστάσεων, αλλά και ως προς την ταυτότητα των νοταρίων. Από τις πολλές τέτοιες περιπτώσεις αρκεί να αναφερθεί εκείνη του νοτ. Γεωργίου Μόσχου (Μ 245), του οποίου το κατάστιχο -σύμφωνα με τον ευρετήριο

Στον εδώ παρουσιαζόμενο κατάλογο περιλαμβάνονται τα ονόματα συνολικά 112 νοταρίων, για τους οποίους υπάρχουν σαφείς μαρτυρίες ότι έδρασαν ανάμεσα στα έτη 1386-1537⁴⁴, εκ των οποίων οι 54 μνημονεύονται εδώ για πρώτη φορά. Για τους 51 γνωρίζουμε απλώς και μόνον ότι χρημάτισαν νοτάριοι, για άλλους 36 έχουν επισημανθεί από ένα ως τρία έγγραφα (πρωτότυπα ή αντίγραφα⁴⁵), ενώ μόνον των 24 έχουν διασωθεί τμήματα των αρχείων τους, που αριθμούν πράξεις, οι περισσότερες των οποίων έχουν συνταχθεί μετά την εξεταζόμενη περίοδο.

Πρέπει να σημειωθεί ότι επισημάνθηκαν κατά το παρελθόν νοταρικά έγγραφα, που όμως μέχρι σήμερα δεν έχουν βρεθεί, παρά

κατάλογο- καταλάμβανε τα έτη 1615-1616 (βλ. σχετικά, Τζιβάρα-Καρυίδης, *Μόσχος*), αντί του πραγματικού 1496-97, καθώς και η περίπτωση του νοτ. Εμμανουήλ Τοξότη, του οποίου το κατάστιχο -σύμφωνα με τη σημείωση του *κουσιώδε* του έτους 1760 ανήκε στον παπα Μανολί Τοχιότι, με αποτέλεσμα πολλοί ερευνητές να τον αναφέρουν ως ιερέα (αν και δεν ήταν) και ως Τοξιότη, αν και ονομάζονταν Τοξότης. Τέλος, σε πολλές περιπτώσεις έχουν παρεισφύσει διάφορα τμήματα καταστίχων στις δεσμιδες, στις οποίες φυλάσσονται τα κατάστιχα άλλων νοταρίων. Βλ. παρακάτω σημ. 44, 52, 81.

44. Από τον κατάλογο αυτό απουσιάζουν κάποιοι νομικοί ή νοτάριοι, για τους οποίους ενώ έχουμε σαφείς μαρτυρίες ότι έδρασαν λίγο πριν ή λίγο μετά την εξεταζόμενη περίοδο, μέχρι σήμερα δεν έχει επιβεβαιωθεί αν έδρασαν και κατά την περίοδο αυτή. Επίσης, απουσιάζουν νοτάριοι, που σύμφωνα με τον ευρετήριο κατάλογο της σειράς των *Συμβολαιογράφων* του ΙΑΚ φέρονται να έδρασαν κατά την περίοδο αυτή, ενώ στην πραγματικότητα δεν προκύπτει κάτι τέτοιο. Έτσι, απουσιάζει το όνομα του Αναστασίου Μοναστηριώτη, που σύμφωνα με τον κατάλογο αυτό έδρασε ανάμεσα στα έτη 1511-1587. Στην πραγματικότητα πρόκειται για τμήματα και υπολείμματα αρχείων διαφόρων νοταρίων, των: Δ. Μοναστηριώτη, Κ. Μοναστηριώτη, Φ. Βρανά, ιερ. Δ. Φαρμάκη, Θ. Βρανιανίτη, Α. Καποκαβάδη, Μ. Παραστάτη, και άλλων, ανωνύμων ή επωνύμων νοταρίων του 15ου και 16^{ου} αι. Επίσης, απουσιάζει το όνομα του νοτ. ιερέως Γεωργίου Αυλωνίτη, που σύμφωνα με τον ευρετήριο κατάλογο φέρεται να έδρασε κατά τα έτη 1526-1559 (διαφ. 7/3), ενώ στην πραγματικότητα το τμήμα του σωζομένου αρχείου του καλύπτει μόνο το διάστημα από 21.10.1556 μέχρι 23.9.1559, ενώ στο τέλος του καταστίχου έχει παρεισφύσει τμήμα καταστίχου του νοταρίου ιερ. Λ. Κατωμερί (9.5.1526-23.9.1529).

45. Η διάκριση ανάμεσα σε πρωτότυπα και αντίγραφα προκαλεί σύγχυση, λόγω της ποικίλης μορφής με την οποία απαντούν τέτοιες πράξεις. Δυστυχώς, το ενδιαφέρον του ότου θέμα δεν μπορεί να αναπτυχθεί εδώ. Έτσι, στον πίνακα των νοταρίων που ακολουθεί, ως πρωτότυπα νοούνται τα αυτόγραφα (ή τα γραμμένα από ταβουλάριο *έξ έπιτροπής* νομικού, βλ. σχετικά, Τσελίκας, *Έγγραφοι*), ενώ ως αντίγραφα όσα καταρτίστηκαν από άλλα πρόσωπα (συνήθως από άλλο νοτάριο ή τον *κουσιώδε*) και αντιγράφουν πρωτότυπο ή αντίγραφο του.

τη σχετική έρευνα⁴⁶, όπως επίσης έχουν επισημανθεί έγγραφα της ίδιας περιόδου, τα οποία δεν μπορούν να αποδοθούν με βεβαιότητα σε κάποιους από τους νοταρίους της εποχής, καθώς είναι ανυπόγραφα⁴⁷.

Τέλος, στον κατάλογο δεν περιλαμβάνονται οι *άβουκάτοι*, ιδιότητες, που, όμως, απαντά και στο πρόσωπο γνωστών νοταρίων (π.χ. Δημήτριος Ρίκης)⁴⁸. Τέλος, δεν περιλαμβάνονται οι: Κωνσταντίνος Αλαμάνος, ιερέας Κωνσταντίνος Βλάχκος και ιερέας Γεώργιος Βούλγαρης, για τους οποίους, αν και γίνεται παραπομπή σε *ιντρουμένα*, που συνέταξαν, δεν προκύπτει με σαφήνεια αν χρημάτισαν νοτάριοι⁴⁹.

46. Αποσπάσματα νοταρικών εγγράφων των νοταρίων ιερ. Μ. Κερέντα (1438) και Μ. Πλανούδη (1454) δημοσίευσε ο Λάμπρος (*Έγγραφα*) το 1892. Το 1960 ο Λάσκαρις (*σ.π.*) ανακοίνωσε τη δημοσίευση έξι εγγράφων των νοταρίων: Ι. Γούναρη (1398 και 1420), Ι. Σπαρμιώτη (1420), Μ. Κερέντα (1438), Μ. Πλανούδη (1454) και Δ. Μουζακίτη (1458). Όπως σημειώνεται στην ανακοίνωση, δεν κατορθώθηκε -παρά τη σχετική έρευνα- να επισημανθεί το χειρόγραφο της μελέτης του. Ο Ασωνίτης (*Έγγραφα Ι*, 9) θεωρεί πως επισήμανε και δημοσίευσε απ' τα παραπάνω έγγραφα, αυτά που συντάχθηκαν από τους νοταρίους Ι. Γούναρη (1398), Ι. Σπαρμιώτη και Δ. Μουζακίτη (1458).

47. Έτσι, στην περίπτωση του εδώ παρουσιάζόμενου διφύλλου των ετών 1488-1489, στην περίπτωση ενός εγγράφου του 1510 σε περγαμνή, που διατηρείται στο εσωτερικό του εξώφυλλου του καταστικού του νοταρίου Στέφανου Λούβρου (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/1), ενός σπαράγματος καταστικού του έτους 1536, που έχει καταγραφεί στο κατάστιχο του νοτ. Ιωάννη Μεταλληνού (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/12, φ. 33r-v: 1554-1556). Το ίδιο συμβαίνει με το υπόλειμμα καταστικού (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 7/12) που αποδίδεται στο νοτάριο Ιωάννη Χοντρομάτη (βλ. σημ. 12), καθώς και τμήμα καταστικού, που αποδίδεται στο νοτ. Ιωάννη Κανακάρη (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 5/4).

48. Άλλοι *άβουκάτοι* που μνημονεύονται είναι οι: Τζουάννης Καρτάνος (Συμβ. Διαφ. 4/7, φ. 43r: 1514, Συμβ., Τ 11/Π, φ. 88r: 1511), μισέρ Ανδρέας Αννιανίς (Συμβ. Διαφ. 4/7, φ. 34v: 1514), μισέρ Τζουάν Μαρίας Γεράρδος (Συμβ. Διαφ. 4/7, φ. 49r: 1514), Βετούρος Λουκάνης (Συμβ. Διαφ. 4/7, φ. 61r, 86r, 110v: 1514-1516), μισέρ Αντώνιος ο Παραμάνας (Συμβ. Διαφ. 4/7, φ. 151v: 1516).

49. Από το κείμενο δεν προκύπτει άμεσα η ιδιότητα του νοταρίου. Όμως, τα έγγραφα, που συνέταξαν και στα οποία γίνονται παραμποπές, φέρουν τις ειδικές ονομασίες *κουμεισιόν* (Βλάχκος: ΙΑΚ, Ενετ. Διοίκ., 458, χ.α.: 1531), *ίντρουμένο* (Βούλγαρης: ΙΑΚ, Συμβ. Σ 146, φ. 51v), πράγμα, που σε συνδυασμό με την απλή παραπομπή στον ειδικό χαρακτηρισμό των περιεχόμενων πράξεων, σε νοταρικές πράξεις γνωστών και βεβαιωμένων για τη δράση τους νοταρίων, υποδηλώνει την ιδιότητα αυτή (όχι όμως και αναμφίβολα) καθώς αναφέρεται μόνον σε νομικά έγγραφα των ιδιωτικών συναλλαγών, που έχουν συνταχθεί από νοτάριο. Όταν το έγγραφο έχει γραφεί από ιδιώτη (μη νοτάριο), αποκαλείται όχι *ίντρουμένο*, αλλά *ιδιόγραμμο*. Βλ. παραπάνω, σημ. 41.

Στον κατάλογο που ακολουθεί σημειώνονται (α) οι μέχρι σήμερα επισημανθείσες πράξεις του νοταρίου, (β) οι παραπομπές σε έγγραφα που είχε συντάξει ο νοτάριος⁵⁰ και (γ) άλλες αναφορές σχετικές με τα χρονικά όρια δράσης του.

Οι παραπομπές σημειώνονται συντετμημένες λόγω του περιορισμένου χώρου. Οι περισσότερες εξ αυτών αναφέρονται στην αρχαιακή σειρά *Συμβολαιογράφοι* του ΙΑΚ. Στην περίπτωση αυτή σημειώνεται μόνον η δεσμίδα (φάκελος) στον οποίον γίνεται η παραπομπή και ο αριθμός φύλλου (παραλείπονται οι συντμήσεις: φακ., υποφακ.). Π.χ. η ένδειξη: *Συμβ. Διαφ. 7/4, φ. 12r* παραπέμπει: Γενικά Αρχεία του Κράτους-Αρχεία Νομού Κερκύρας, αρχαιακή σειρά *Διάφοροι Συμβολαιογράφοι*, φάκελος 7, υποφάκελος 4, φύλλο 12r. Παραπομπές σε έγγραφα από τον κατάλογο που συνέταξε ο Ασωνίτης (*Έγγραφα Η*) γίνονται στους αριθμούς του καταλόγου εκείνου.

Α' σύμβολα-συντμήσεις:

- ☒ κατάστιχο
- ® πρωτότυπο (αυτόγραφο του νοταρίου)
- © αντίγραφο (όχι αυτόγραφο του νοταρίου)
- Ⓚ αντίγραφο καταστικωμένο
- ∞ signum notarii/σημείο (σφραγίδα) νοταρίου
- ⚡ αποθώσε
- πριν από
- αρ. αριθμός
- (μ) μάρτυρας
- (σ) συμβαλλόμενος
- (υ) υπογραφή
- φ. φύλλο, φύλλα
- δφ. δίφυλλο
- μφ. μονόφυλλο
- χ.α. χωρίς αριθμηση
- χ.χ. χωρίς χρονολογία

Β' αρχεία:

- ASV Archivio di Stato di Venezia
- ΙΑΚ Γενικά Αρχεία του Κράτους-Αρχεία Νομού Κερκύρας
- ΙΜΠαλΚτημ Ιερά Μονή Παλαιοκαστρίτσας, Κτηματολόγιο

Γ' αρχαιακές σειρές ΙΑΚ:

- Έγγρ. Εκκλ. ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ
- Έγχ. Διακ. ΕΓΧΩΡΙΟΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ
- Εν.Διοικ. ΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ
- Ενετοκρατία ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ
- Συμβ. ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΙ
- Συμβ.Διαφ. ΣΥΜΒΟΛ. ΔΙΑΦΟΡΟΙ

Δ' αρχαιακή σειρά Συμβολαιογράφοι:

- A 77 Ανδρέας Αλταβύλας
- B 176-178 ιερ. Πέτρος Βρανιανίτης
- Γ 54 ιερ. Μιχαήλ Γλαβάς
- M 180-186 Αντώνιος Μεταξάς
- M 245 Γεώργιος Μόσχος
- Σ 146-148 Πέτρος Σπόγγος
- Π 186 Μανουήλ Παραστάτης
- Π 187-189 Μαιθαίος Παραστάτης
- T 11 Μανουήλ Τοξότης
- T 145 Τυροφάς Νικόλαος

Ε' Συμβολαιογράφοι Διάφοροι:

- 1/6 Αρσένιος Αλεξάκης
- 1/8 Κων/νος Μοναστηριώτης
- 3/8 ιερ. Φίλιππος Κατωμερίς
- 3/10 Φλώρος Βρανάς
- 4/5 ιερ. Δημήτριος Φαρμάκης
- 4/7 Πέτρος Αγαπτιός
- 5/4 Ιωάννης Κανακάρης
- 6/5 Αρσένιος Αλεξάκης
- 7/3/II ιερ. Λοΐσιος Κατωμερίς
- 7/4/I ιερ. Φίλιππος Κατωμερίς
- 7/4/II ιερ. Λοΐσιος Κατωμερίς
- 7/8 Βασίλειος Βλάσσης
- 7/12 Ιωάννης Χοντρομάτης
- 10 συμβολαιογράφοι, διάφοροι
- 14 αναγραφη βαρώνιας Τρον

50. Περιλαμβάνονται μόνον τα αργότερα όρια των πράξεων αυτών, όχι και οι ενδιάμεσες πράξεις, που για μερικούς νοταρίους είναι πολλές.

- 1. Αγαπντός Πέτρος**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1514-1515 (Συμβ. Διαφ., 4/7) ⁵⁰, 1516 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 134r), 1517 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 111r), 1522 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 97r)
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1512 (Συμβ., Μ 225/2, φ. ρλδ': 15.4.1512), 1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 120r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1512 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 159r, 249r, 249v), 1515 (Franciscus Miklosich-Iosephus Müller, *Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana*, τ. III, Vidobonae, 1865, σ. 126-129), (υ) 1517 (Συμβ., Διαφ., 4/7, φ. 47r), (μ) 1523 (Συμβ., Σ 147, φ. 39v, 57r, 65v), ✠-1538 (Συμβ., Γ 54, φ. 51r).
- 2. Αγαπντός Χριστόφορος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1527 (Συμβ., Μ 180, φ. 26v)
- 3. Αλεξάκης Αρσένιος**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1513-1516 (Συμβ. Διαφ., 1/6) ⁵¹, 1518-1521 (Συμβ. Διαφ., 6/5) ⁵², 1528-1540 (Ενετ. Διοικ., 456/1) ⁵³, 1518 (Συμβ. Π 186, in finem) ⁵⁴
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1524 (Συμβ., Τ 145, φ. 42r), -1535 (Συμβ., Τ 145, φ. 33r και 38v),
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (ο) 1512 (Συμβ., Τ 11, φ. 186r), ✠-1535 (Συμβ., Τ 145, φ. 33r).
- 4. Αλεξόπουλος Ιωαννίκιος**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1507-1508 (Συμβ. Διαφ., 1/8) ⁵²

51. Το τμήμα του καταστικού που ανήκει στο νοτάριο περιορίζεται στο πρώτο μέρος. Στο φ. 4r σημειώνεται: *...ἐν τὸσ ἡκίας ἐμοῦ νοταρίου Ἀρσενίου Αλεξάκη ἢσ το χορίου των Δουκάδων...* Το υπόλοιπο τμήμα, που καταλαμβάνει πράξεις των ετών 1540-1549, ανήκει σε άλλο νοτάριο, πιθανότατα στον ιερέα Μιχαήλ Γλαβά, αν κρίνουμε από το γραφικό χαρακτήρα.

52. Εσφαλμένα αποδίδεται στο νοτ. Ιωαννίκιο Αλεξόπουλο. Στα φ. 5r (1507) και 10v αναφέρεται: *...διὰ γούν θεβαιώτεραν ἀσφάλια ἐποιήσα τὴν παρούσα μου διαθήκη διὰ χειρὸς νοταρίου Κωζαντινίου Μωναζηριώτη... τοῦ γραφέντος ἀξήσση τὴ ἐμοὶ χειρὶ νοταρίου Κωζαντινίου Μωναζηριώτη τὸ ἐμῶ συνήθη σημεῖω σημειωθὲν τὴν ἡπογραφὴν τὸν προάναγεγραμμένων μαρτύρων καὶ τὴ ὑπογραφὴ ἐμοῦ τοῦ ἡριμένου νοταρίου ἐπικειρωθεν, καὶ δωθὲν ἐν μηνὶ ἡμέρα καὶ ἡνδηκτιώνεις, καὶ τόπω τὸ πρωγραφουσει, καὶ αὐτὴ τὸ ἀναγεγραμμένα, ἐπι ἔτους κτήσεως κόσμου ζιε...*, ενώ στο φ. 23v σημειώνεται: *...ἔσωθεν οικίας ἐμοῦ νοταρίου Κωζαντινίου Μωναζηριώτη...*

53. Κατά την ίδια περίοδο (τέλη 15^{ου}-αρχές 16^{ου} αι.) ἔδρασαν δύο -τουλάχιστον- πρόσωπα με το ίδιο ονοματεπώνυμο: Ο μεν νοτάριος φαίνεται πως είχε ἦδη πεθάνει πριν τις 11.6.1497 (ΙΑΚ, Συμβ., Μ 245, φ. 81v), ο δε, ἄλλος Ζαχαρίας Αλαμάνος παρουσιάζεται ως μάρτυρας το 1480 (Νικόλαος Βούλγαρης και Νικόλαος Μάνεσης, *Αληθής έκθεσις περί του εν Κερκύρα θαυματουργού λειψάνου του Αγίου Σπυριδωνος*, εν Κερκύρα 1857, 6-7) και το 1515 (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 155r), ἔτος κατά το οποίο ο νοτάριος είχε ἦδη αποθιώσει. Το ότι πρόκειται για δύο διαφορετικά πρόσωπα προκύπτει και από το ίδιο το μοναδικό αυτόγραφο ἔγγραφο του νοταρίου, που μέχρι σήμερα έχει επισημανθεί (1462). Εκεί διαβάζουμε: *...ἐν τὸσ ἐργαζηριὸν ἐμοῦ νοταρίου Ζαχαρίου τοῦ Αλαμάνου, Νεόφυτος ὁ Ραρτιούρος, ἱερομόναχος καὶ ἱερουργὸς τῆς μονῆς τοῦ ἀρχιζατιγίου Μιχαὴλ τοῦ ἐν τῶ Ἰουδαϊκῶ ὄρει, μετὰ θελήσεως τῶν ἐβρησκομενων συντύχων τοῦ νεου ετους τῆσ κοινότητος τῶν Κορυφῶν, ἦτι τοῦ σερ Ἰαννούτζου τοῦ Μουρέλου σερ Μιχαὴλη τοῦ Δελήγῳτη κύρ Νικολάου τοῦ Ροποκεφάλου, καὶ Ζαχαρίου τοῦ Αλαμάνου...* Αν ἐπρόκειτο τοῦτος ο τελευταῖος Ζαχαρίας Αλαμάνος να είναι το ίδιο πρόσωπο με το νοτάριο, τότε θα σημειῶνε: *...καὶ ἐμοῦ Ζαχαρίου τοῦ Αλαμάνου...*

Τέλος, σε *νοταρικό ἔγγραφο* του ἔτους 1447 (Σωφρόνιος Ευστρατιάδης, *Κερκυραϊκὸν Προικοσύμφωνον του 15^{ου} αι., Θεολογία 3 (1925) 47 και 50)*

5. Αλαμάνος Ζαχαρίας⁵³

ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1462 (Ενετοκρατία, 109/2)Ⓣ⁵⁴
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1473 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 77ν, 167r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: *1497 (Συμβ., Μ 245, φ. 81ν)

6. Αντωνάτος Αντώνιος

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1515 (Συμβ. Διαφ., 47, φ. 142r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1511 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 93r)

7. Αργίτης Ανδρέας⁵⁵

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1472 (Συμβ. Διαφ., 7/12, φ. 4ν)

8. Ασάνης Νικόλαος⁵⁶

ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1524 (Εγχ. Διαχ., 59/2)Ⓣ
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (υ) 1511 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 79ν)⁵⁷, (υ) 1531 (Συμβ., Σ 147, φ. 184r),
 *1535 (Συμβ., Σ 147, φ. 219ν)

9. Αυλωνίτης Μιχαήλ⁵⁸

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1494 (Ενετ. Διοικ., 454/3, φ. 12r), 1497 (Συμβ., Μ 245, φ. 138r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1497 (Συμβ., Μ 245, φ. 150r)

μνημονεύεται ο ...*κύρ Σύμωσ ό Αλαμάνης, πατέρας του Ζαχαρία...*, χωρίς όμως, να προκύπτει αν πρόκειται για το νοτάριο.

54. Το έγγραφο αυτό μετέγραψε (φιλολογικά) και δημοσίευσε η Ζαρίδη (*Ραρτιούρος*, 214-216), όπου η κεφαλίδα του εγγράφου μεταγράφεται σε: *τῷ προηγουμένῳ, αντί του ορθού: Ιησοῦ προηγοῦ.*

55. Το επώνυμο Αργίτης είναι γνωστό από νοταρικό έγγραφο του νοτ. Θεοδώρου Βρανιανίτη (1483), όπου συμπράττει ως μάρτυρας ο Leondari Argiti (Βούλγαρης-Μάνεσης, *ό.π.*, 8). Ο Λεοντάριος Αργίτης μνημονεύεται το 1502 (ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11/Π, φ. 39r) και το 1505 (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 48r, 64ν, 106r), ενώ την ίδια εποχή εμφανίζεται και ο Ανδρέας Αργίτης ...*ἀπό Κορυφῶν...*, χωρίς όμως να προκύπτει άμεσα αν πρόκειται για το νοτάριο (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 90r-91r: 1505). Σε νοταρικό έγγραφο του 1514 (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 13r) ο Ρουμπερτός Σπαταφόρας διορίζει προκουράτορα ...*τὸν μισερ Ανδρέαν τὸν Αργίτην θιὸν τοῦ ποτέ μισερ Λεοντάριου...* Την επόμενη χρονιά αναφέρεται μαζί με τους γνωστούς νοταρίους Αντώνιο Μεταξά και Πέτρο Σπόγγο, ως ένας από τους "αδελφούς" του αγίου Νικολάου στην Εβραΐδα (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 150r και 151r), ενώ συμπράττει ως μάρτυρας κατά τα έτη 1519 και 1529 (ΙΑΚ, Συμβ. Π 186/1, φ. 6ν του νοτ. Μανουήλ Τοξότη και ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 10, x.a., του νοτ. Πέτρου Σπόγγου).

56. Το παράνομο *Ασάνης* φαίνεται να είχε ο Γεώργιος Σοφιανός (ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11, φ. 231ν), μέλος της οικογένειας Σοφιανού, μεταξύ των οποίων και ο Ματίος (Σταμάτιος) Σοφιανός του Μανουήλ, που στις πηγές των αρχών του 16ου αι. είναι ο μόνος που αναφέρεται ως ...*εὐγενῆς ῥωμαίων...* (π.χ. ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11/1, φ. 4r: 1519) σε αντιδιαστολή με τους κατά κόρον αναφερόμενους ως ...*εὐγενῆς βενετιῶν...* (*ό.π.*).

57. Δεν προκύπτει άμεσα αν πρόκειται για την υπογραφή του νοταρίου, αφού δεν αναφέρεται με την ιδιότητα αυτή. Συγκρίνοντας όμως, το γραφικό χαρακτήρα με εκείνιν που θέτει ο ίδιος ο νοτάριος στο μοναδικό σωζόμενο έγγραφο του (ΙΑΚ, Εγχ. Διαχ. 59/2, x.a.: 1524), προκύπτει ότι πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο.

58. Σε έγγραφο του 1493 (ΙΑΚ, Ενετ. Διοικ., 454/3, φ. 12r) γίνεται παραπομπή σε πράξη του: ...*instrumento publico scritto da signor Michali Avloniti cittadino de Corfu tabelllico Greco...* Η Ζαρίδη (*Τριβώλης*, 167), αναφέρει (χωρίς όμως και να παραπέμπει) για το γιο του Μιχαήλ Αυλωνίτη (προ 1523), Γεώργιο, ότι χρημάτισε

- 10. Βαγενίτης Αρσένιος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1522 (Συμβ., Σ 146, φ. 13v), 1523 (Συμβ., Σ 147, φ. 192v), 1524 (Συμβ. Διαφ., 7/4, φ. ξβ1), -1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 111r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1523 (Συμβ., Σ 147, φ. 28v), (σ) 1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 130v)
- 11. Βαρύς Αντώνιος**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1495 (Συμβ., Π 189, φ. 67) ©κ
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1491 (Συμβ., Μ 245, φ. 8r), 1511 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 255r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (σ) 1516 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 134r)
- 12. Βερβιτζιώτης Ιωάννης**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1510 (Αλβάνας, σ.π., σ. 26)⁵⁹
- 13. Βικέντιος Λοΐσιος (ιερέας ;)⁶⁰**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1505 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 64v), 1508 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 83r), -1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 109v)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (σ) 1506 (Συμβ., Σ 147, φ. 4v), (σ) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 91r)
- 14. Βλάσσης Ανδρέας**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1532 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 393r), 1537 (Συμβ., Γ 54, φ. 16r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1544 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 479r)
- 15. Βλάσσης Βασίλειος**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1504-1505 (Συμβ. Διαφ., 7/8)
- 16. Burigontuis Bernardinus**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1502 (Ενετ. Διοικ., 454/9, φ. 14-16)©
- 17. Βρανάς Φλώρος ή Φλώριος⁶¹**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1515-1528 (Συμβ. Διαφ., 3/10), 1517, 1520, 1529 και κ.κ. (Συμβ., Μ 225/2, φ. 453, 459, 462, 487, 863), 1530 (Ενετ. Διοικ. 458/1, κ.α.), 1532 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 233-237) ©κ, 1534 (Συμβ. Διαφ., 3/10, σ. 145), 1543 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 275) ©κ
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1531 (Συμβ. Διαφ., 10, κ.α.: νοτ. Πέτρος Σπόγγος)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1536 (Συμβ., Σ 147, φ. 232r)

νοτάριος και ότι σώζονται σε 9 φύλλα πράξεις του από 9.5.1526 έως 23.9.1529. Πρόκειται πιθανότατα για τις πράξεις του νοτ. ιερ. Λοΐσιου Κατωνμέρι, κι όχι για νοτάριο με το όνομα Γεώργιος Αυλωνίτης (βλ. παραπάνω σημ. 44).

59. Μεταγράφεται απόσπασμα.

60. Αναφέρεται και ως Βικέντης ή Βουκέντης. Ίσως να πρόκειται για το Μέγα Πρωτοπαπά Κερκύρας (1520-1526), ή για έναν από τους υποψηφίους (το 1535) για τη θέση αυτή, την οποία τελικά κατέλαβε ο Αλοΐσιος Ραρτούρος (Ζαρίδη, *Ραρτούρος*, 49). Ο Σπυριδών Παπαγεώργιος (*Ιστορία της Εκκλησίας της Κέρκυρας*, εν Κερκύρα 1920, 93), αναφέρει ότι ο Μ. Πρωτοπαπάς Αλοΐσιος Βικέντιος απεβίωσε το 1526. Πάντως, ο νοτάριος το 1505 δεν είχε χειροτονηθεί (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 64v). Ως μάρτυρας απαντά την ίδια εποχή ο παπα Λοΐσιος Βικέντης. ΙΑΚ, Συμβ., Β 176, φ. 91r: 1543.

61. Στον κατάλογο του ΙΑΚ αναφέρεται ως ιερέας και ως νοτάριος πόλεως. Όμως, στο κατάστικό του (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/10, 55: 18.4.1518) διαβάζουμε: *...εμπρωξεν δσπιτίου έμου Φλωριού Βρανα νοταριού...*, και *...έσωθεν χωριού τών Βελονάδων, έντός προδύλιου έμου νοταριού Φλώρου Βρανα...* (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/10, φ. 73: 14.7.1521). Ο ίδιος ονομάζει τον εαυτό του πότε Φλώρο, πότε Φλώριο.

- 18. Βρνιανίτης Θεόδωρος**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1479 (Συμβ., Μ 225)⁶⁴, 1480 (Εγγρ. Εκκλ., 259, φ. 23)⁶⁵, 1483 (Εγγρ. Εκκλ., 259, φ. 22)⁶⁵, 1485 (Ενετ. Διοικ. 454/2/2, φ. 3)⁶⁶, 1489 (Ενετ. Διοικ., 454/2/2, φ. 4)⁶⁶, 1500 (Ενετοκρατία 109/3)⁶⁷, 1501, 1510 και 1511 (Συμβ. Διαφ., 14, σ. 257/258-260/261) ©κ, 1515-1516 (Συμβ. Διαφ., 10, χ.α.)⁶⁸
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1505 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 107ν), 1515 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 165ν)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: *-1530 (Συμβ., Σ 146, φ. 51r)
- 19. Βρνιανίτης Πέτρος (ιερέας)⁶⁶**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1537-1561 (Συμβ., Β 176)⁶⁹, 1541 (Ενετοκρατία, 81/1)⁷⁰, 1554 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 156, 265-266)⁷¹, 1544 και 1547 (Συμβ. Π 186 in finem)⁷¹
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1523 (Συμβ., Σ 147, φ. 68ν)⁶⁷, 1531 (Συμβ., Σ 147, φ. 211r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1523 (Συμβ., Σ 147, φ. 31ν), *-1565 (Συμβ., Μ 327, φ. 14r)⁶⁸
- 20. Γαλννός Ιωάννης⁶⁹**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1453 (Θεοτόκης, *Αναδρομική* 110)
- 21. Gazolus pre Antonius**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1494 (Ενετ. Διοικ. 454/3, φ. 12-13)⁶⁶, 1497 (Ενετ. Διοικ. 454/6, φ. 44-46)⁶⁶
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1493 (Ενετ. Διοικ. 454/3, φ. 12), 1493 (Συμβ., Μ 245, φ. 111ν)
- 22. Gauzignius Hieronymus**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1504 (Ενετ. Διοικ. 454/9, φ. 17)⁶⁶
- 23. Ioannes Hieronymus**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1509 (Ενετ. Διοικ. 454/3, φ. 36r-ν)⁶⁶
- 24. Γκλαβάς, λεγόμενος Μενέγος Μαμονάλης⁷⁰**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1462: Σπυρίδων Θεοτόκης, Η καταγωγή της κερκυραϊκής οικογένειας των Βουλγαρέων, *Επετηρίς της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* ΙΒ' (1936) 279
-
62. Η απόδοση των φύλλων αυτών στο νοτ. Φλώρο Βρναά έγινε με βάση το γραφικό του χαρακτήρα, αφού πουθενά δεν αναφέρεται σε ποιον ανήκαν. Τα φ. 453 και 487 δεν φέρουν χρονολογία.
 63. Δίφυλλο χ.α. από 8.6.1530 μέχρι 4.10.1530.
 64. Σπαράγματα καταστίχου, που επισήμαναν οι Τζιβάρα-Καρυδής, *Μόσχος*, 26-27 σμμ. 27.
 65. Το έγγραφο αυτό μαζί με το προηγούμενο (του 1480) διατηρούνται στη μορφή μεταφρασμένου αντιγράφου *ex greco*. Μαζί με έγγραφο του 1521 του νοτ. Πέτρου Σπόγγου, περιλαμβάνονται στη *stampa* της οικογένειας Βούλγαρη για το ιδιοκτησιακό καθεστώς του σκηνώματος του Αγίου Σπυρίδωνος (ΙΑΚ, *Ενετοκρατία*, 81/1). Τα δύο έγγραφα μεταγλώττισαν και πάλι στην ελληνική οι Βούλγαρης-Μάνεσης, *ό.π.*, 6-8.
 66. Αδελφός του νοτ. Θεοδώρου Βρνιανίτη ΙΙ, όχι αυτού που αναφέρεται στον παρόντα κατάλογο, αλλά μεταγενέστερου, των μέσων του 16^{ου} αι. (Σπύρος Καρυδής - Παναγιώτα Τζιβάρα, Ο ναός του αγίου Λαζάρου πόλεως Κερκύρας και η κοινότητα των "αδυνάτων", *Εώα και Εσπέρια* 2 (1998) 98 σμμ. 3.
 67. Δεν αναφέρεται με την ιδιότητα του ιερέως.
 68. Η παραπομπή από τους Καρυδής- Τζιβάρα, *ό.π.*
 69. Βλ. παραπάνω πράξη V, σκόλια: στ. 10.
 70. Στις αρχές του 16^{ου} αι. συναντάμε κάποιον Θεόδωρο Γλαβά του ποτέ κυρ Μένγουλα. ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11, φ. 254ν: 1512.

- 25. Γλαβάς Μιχαήλ (ιερέας)**
 ΩΣΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1531 (Ενετοκρατία, 109/3)®, 1532 (Ενετοκρατία 109/3)®, 1534-1564 (Συμβ., Γ 54-56)Ⓜ, 1528, 1534 και 1540 (Εγχ. Διαχ. 59/2, χ.α.)®, 1540-1549 (Ενετ. Διοικ., 456/1)Ⓜ
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1530 (Εγχ. Διαχ., 59/2, χ.α., νοτ. πράξη του ιδίου της 9.2.1539), 1530 (Συμβ., Σ 147, φ. 211r), 1531 (Συμβ. Διαφ., 7/3, φ. 4r), 1531 (Ενετοκρατία, 109/3 Νο 15), 1545 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 499r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1531 (Συμβ., Σ 146, φ. 60v), χειροτονήθηκε ιερέας μεταξύ 1530-1531 (Συμβ., Σ 147, φ. 211r και 222v και Συμβ., Σ 146, φ. 60v)
- 26. Γουλής Σταμάτιος (ιερέας)⁷¹**
 ΩΣΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1469 (ΙΜΠαλ Κτημ., φ. 1r)⁷² ©κ
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1483 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 45v), -1516 (Συμβ. Διαφ., 3/10, σ. 7)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1505 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 68r, 68v), (σ) 1505 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 49v, 81r), 1516 (Συμβ. Διαφ., 3/10, 7r), 1516 (Συμβ. Διαφ. 1/6, χ.α.: 8.4.1516)
- 27. Γούναρης Ιωάννης**
 ΩΣΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1398 (Ασωνίτης, *Έγγραφο λ*) ©Ⓜ, 1414 (Μαλτέζου, *ό.π.*)
- 28. Γρήβας Ιωάννης (ιερέας)**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1511 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 74v), -1512 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 244v), 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 88r)
- 29. de Campanis Andreas**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1405 (Ασωνίτης, *Έγγραφο Ι*, αρ. 40)
- 30. de Cavodistra Fellippo**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1461 (Ενετ. Διοικ., 454/6, φ. 36r)
- 31. de Colle de Veneciis Lodovicus**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1413 (Ασωνίτης, *Έγγραφο Ι*, αρ. 48)
- 32. de Doglioni Jacopo⁷³**
 ΩΣΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1443 (ASV, Cancelleria Inferiore, Atti notarili, b. D 8, 72)
- 33. de Franditiis Vicentius**
 ΩΣΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1490 (Ενετ. Διοικ., 454/3, φ. 14-16) ©
- 34. de Henrico Antonius**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1373 (Ασωνίτης, *Έγγραφο Ι*, αρ. 21), 1386 (Ασωνίτης, *Έγγραφο Ι*, αρ. 32)

71. Στο ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 49v και 81r (1505) σημειώνεται: *...τὸν ἐύλαθέζαιον παπὰ κύρ ζαμάτιον τὸν Γουλιν νοτάριον ἀπὸ χωριῶν τῶν Γαρδαλάδων...*

72. Πρόκειται περί αντιγράφου του έτους 1688, που κατέγραψε στο κτηματολόγιο της μονής ο νοτάριος Ευστάθιος Μανάτος. Το έγγραφο με ίδιο περιεχόμενο μετέγραψαν και δημοσίευσαν από το αρχείο του νοταρίου, που φυλάσσεται στο ΙΑΚ, οι Σπύρος Κοντογιάννης - Σπύρος Καρύδης, *Ιερά Μονή Παλαιοκαστρίτσας Κερκύρας (Ιστορικό εξ ανεκδότων εγγράφων), Επιστημονική Επιτηρίς της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών ΚΘ'* (1994) 648-649.

73. Την πληροφορία οφείλω στον ιστορικό κ. Γεράσιμο Παγκράτη.

- 35. de Marcis Lodovicus**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1398 (Ασωνίτης, Έγγραφο Ι, αρ. 37), 1398 (ASV, Cancellaria Inferiore, Atti notarili, b. M 14, 120).
- 36. de Santo de Venis, Joannes⁷⁴**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1404 (Ενετ Διοικ., 454/10, φ. 47r)
- 37. Δέρμος Λάντζος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1513 (Συμβ. Διαφ., 47, φ. 147v)
- 38. de Serenis Iohanes Franciscus**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1434 (Ασωνίτης, Έγγραφο Ι, αρ. 51), 1494 (Ενετοκρατία, 109/2)³ /, 1495 (Ενετοκρατία, 109/1)³ /
- 39. de Theano Iohanes Benedicti**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1386 (G. Rojago, *Le Leggi municipali delle Isole Ionie*, Corfu 1846, τ. Ι, 17-19), 1386 (Rojago, *ό.π.*, 19-20)
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1386 (Rojago, *ό.π.*, 24)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1394 (Ασωνίτης, Έγγραφο Ι, αρ. 35), 1406 (Ασωνίτης, Έγγραφο Ι, αρ. 44)
- 40. de Tocci Giovanni⁷⁵**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1391 (ASV, Cancellaria Inferiore, Atti notarili, b. T 11, 208).
- 41. δε Τόκος Λάντζος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1508 (Συμβ., Σ 147, φ. 239r), 1511 (Συμβ., Τ 11/ΙΙ, φ. 137v), -1514 (Συμβ. Διαφ., 47, φ. 28r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) και (ν) 1497 (Συμβ., Μ 245, 94v), (μ) (Συμβ., Τ 11/ΙΙ, φ. 120v)
- 42. de Zovenconibus de Bononia, Marinus**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1405 (Ασωνίτης, Έγγραφο Ι)⁷⁷
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1406 (Ασωνίτης, Έγγραφο Ι, αρ. 46), 1407 (Ασωνίτης, Έγγραφο Ι, αρ. 47)

74. Αναφέρεται ως ...*publici notarij, et cancelarij magnifici domini Nicolai Zeno nunc baiulo, et capetano Corfoi...*

75. Την πληροφορία οφείλω στον ιστορικό κ. Γεράσιμο Παγκράτη.

76. Ο ιερέας Χρύσος Δροσίτζας συμπράττει συχνά ως μάρτυρας στις πράξεις του νοτ. (πρωτο) παπα Φιλίππου Κατωμέρι (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 4r: 1503 και φ. 44r: 1505). Ο παπα Χρύσος Δροσίτζας και ο πρωτοπαπάς Φίλιππος Κατωμέρις προικοδοτούν την κοινή ανηψιά τους, ονόματι Μάρω, κόρη του ποτέ Θεοδώρου Δροσίτζα από το Καβαλούρι (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 15v-16r). Στην πράξη αυτή δεν αναφέρεται αν ήταν και οι δύο νοτάριοι. Το 1503 (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 16v) ο παπα Χρύσος εμφανίζεται σε ώριμη ηλικία, καθώς μνημονεύεται ότι ο Γκιόνις Κέσαρις (από Κορυφών) διόρισε *κουμέσο* (πληρεξούσιο) τον πεθερό του παπα Χρύσο Δροσίτζα. Τέλος, στις 12.2.1505 ο μισέρ Μάρκος Τριβυζάς παραδίδει στον παπα Χρύσο Δροσίτζα για ιερουργία τις εκκλησίες του Αγίου Παντελεήμονος και του Αγίου Ιωάννου στο *χωρίον του Καβαλουρίου*, που είχε μαζί με τον σερ Ρίτσο Δελαθαθίλα. ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 43v.

77. Το έγγραφο αυτό, μαζί με άλλα δύο των ετών 1359 και 1432, δημοσίευσε ο Σπύρος Ασωνίτης, Έγγραφα αναφερόμενα στην εκκλησιαστική περιουσία στην Παλαιόπολη της Κέρκυρας κατά το 14^ο και 15^ο αι., *Εώα και Εσπέρια* 3 (1996-97) 9-40 [στο εξής= Ασωνίτης, Έγγραφο ΙΙ].

- 43.** Δροσίτζας Χρυσός (ιερέας)
ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1515 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 165) ©κ
ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1505 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 104r, 110v)
- 44.** Καββάδης Νικόλαος (ιερέας)
ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1517 (Συμβ., Μ 225/2, ουραμμένο ανάμεσα στα φ. με αρ.: 516 ή 463 και 532 ή 484 και φέρει ένδειξη 515 ή 462: 5.2.1517)
ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (ο) 1516 (Συμβ. Διαφ., 3/10, φ. 16r)
- 45.** Καβουδίστρας Ανδρέας
ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1537 (Συμβ., Μ 180, x.a. στην αρχή του καταστικού)
ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: ✱-1539 (Συμβ., Μ 180, x.a. στην αρχή του καταστικού)
- 46.** Καβάσιλας Δήμος
ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1462 (Θεοτόκης, *ό.π.*, σ. 279)
- 47.** Κακιομένος Δημήτριος
ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1534 (Συμβ., Τ 145, φ. 47r)
- 48.** Καλούδης Ηλίας
ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1447 (Ευστρατιάδης, *ό.π.*)®, 1447 (Εγχ. Διαχ., 59/2, x.a.)^{®78}
ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1454 (Ενετ. Διοικ. 454/10, φ. 47r), 1456 (Συμβ., Μ 185, φ. 84v)
ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: ✱-1494 (Ενετ. Διοικ., 454/10, φ. 46v)
- 49.** Κανακάρης Ιωάννης (ιερέας)
ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1525-1526 (Συμβ. Διαφ., 5/4)^{...79}
- 50.** Καρούσης Αρσένιος
ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1387 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 36v)⁸⁰
- 51.** Καρτάνος Νικόλαος
ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1502 (Συμβ. Διαφ., 10, νοτ. Μ. Τοξότης, φ. x.a.)
ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1479 (Συμβ., Μ 225/2, x.a., ένδειξη 293 διαγραμμένο ή 266 στο ν),
(μ) 1502 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 7r), (ο) 1512 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 226r)
- 52.** Κατωμέρις Λοΐσιος (ιερέας)
ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1513-1514 (Συμβ. Διαφ., 10, x.a. 8φ)^{...81}, 1526-1529 (Συμβ. Διαφ., 7/4)^{...81},
1528 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 414)^{...82}

78. Αφορά σύμβαση *ήμισοφαιτευσίας* για δύο ακίνητα, που ανήκαν την Αννου-ιστία και διατηρείται τόσο σε αντίγραφο στα ελληνικά, όσο και σε αντίγραφο του προηγούμενου στα βενετσιάνικα.

79. Στο κατάστιχο αυτό, που του αποδίδεται, δεν αναφέρεται το όνομα του νοταρίου σε καμία πράξη. Όλες οι πράξεις αφορούν κάποια βαρωνία (;) της Διάνας, συζύγου του ευγενή Βενετιών μισέρ Τζουάν Φραντζέσκου Δαλέτζε.

80. Εκεί σημειώνεται: *...καθὸς φέρεται πλατιτέροσ διὰ χειρὸσ νομικοῦ Ἀρσενίου Καρουσι, χιλιοσῶ τριακοσιῶ, ὀγδοήκοσῶ, εὐδόμω...* Σημειώνεται ότι το συμβό-λαιο αυτό ήταν *σολιάτικο* που έδωσε ο ποτέ Αντωνέλος Δελιγότης στον ποτέ παπά Νικόλαο Κουβουκλήσιο. Επειδή δεν αναφέρεται ο νομικός ως *ποτέ* είναι πιθανόν από παραδρομή να γίνεται παραπομπή στο 1387, ενώ το πραγματικό πιθανότατα να είναι το 1487.

81. Στις πράξεις του νοταρίου ιερ. Λοΐσιου Κατωμέρι, έχουν παρεισφύσει πράξεις του νοτ. ιερ. Φιλίππου Κατωμέρι (από 6.11.1503 έως 27.5.1504).

82. Η απόδοση έγινε με βάση το γραφικό χαρακτήρα.

- 53. Κατωμέρις Φίλιππος (ιερέας)**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1503-1507 (Συμβ. Διαφ., 3/8)⁸², 1503-1504 (Συμβ. Διαφ., 7/4)⁸⁴, 1504-1510 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 166-220) ©κ, 1522 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 50ν-51r)⁸⁵
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1501 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 20ν), - 1518 (Συμβ. Διαφ., 3/10, σ. 53)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (σ) 1511 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 100r-ν), 1512 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 236ν), * -1518 (Συμβ. Διαφ., 3/10, σ. 53)
- 54. Cafiri Dimitri**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1468 (Ενετ. Διοικ., 454/6, φ. 37r) ©⁸⁶
- 55. Κερέντας Μανουήλ (ιερέας)**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1438 (Λάμπρος, Έγγραφο) ©✓
- 56. Κορωναίος Αντώνιος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1497 (Συμβ., Μ 245, φ. 129ν)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: * -1497 (Συμβ., Μ 245, φ. 129ν)
- 57. Κορφιάτης Γεώργιος (ιερέας - ταβουλάριος)**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1414 (Μαλιτζου, σ.π.) ©
- 58. Κουμερκιάρης Δημήτριος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1484 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 952r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1507 (Συμβ. Διαφ., 1/8, φφ. 15ν, 17ν), * -1511 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 952r)
- 59. Κουμερκιάρης Νικόλαος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1502 (Ενετ. Διοικ., 457, x.a., του νοτ. Κ. Μοναστηριώτη), -1511 (Συμβ., Μ 225/1, x.a. μφ 14 και 15.4.1511), - 1535 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 420ν)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1512 (Συμβ., Μ 225/2, φ. ρλδν), (σ) 1515 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 158r), * -1535 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 420ν)
- 60. Κυνηγός Γεώργιος**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (ν) 1497 (Συμβ., Μ 245, φ. 139r)⁸⁷, (μ) 1512 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 156r), (σ) 1512 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 295ν)

83. Πράξεις από το κατάστιχο αυτό έχουν εκδώσει (σε φιλολογική μεταγραφή) οι Λυδία Παπαρήγα-Αρτεμιάδη-Γεώργιος Ροδολάκης-Δήμητρα Καράμπουλα, Οι πράξεις του νοταρίου Καρουσάδων Κερκύρας πρωτοπαπά Φιλίππου Κατωιμέρι (1503-1507), *Επιτηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 33 (1997) 9.

84. Βλ. παραπάνω, σημ. 81.

85. Το σημείωμα χρονολογείται στις 7.12.1522, αλλά ο γραφικός χαρακτήρας ναι μεν θυμίζει αυτόν του νοταρίου, περισσότερο όμως, θυμίζει το γραφικό χαρακτήρα του Αλοϊζίου Κατωιμέρι (ιδίως το καταληκτικό *ος*). Δεδομένου ότι ο νοτάριος (πρωτο) παπάς Φίλιππος Κατωιμέρις, στον οποίο ανήκε, τότε δεν ζούσε (είχε αποθιώσει προ του 1518: ΙΑΚ, Συμβ., 3/10, φ. 53), εικόζουμε ότι το κατάστιχο του κάποια στιγμή περιήλθε στα χέρια του νοτ. παπα-Λοϊσίου Κατωιμέρι.

86. Για την οικογένεια *Καφύρη* βλ. Ζαριδν, *Τριβάλλης*, 183-184. Στο ΙΑΚ διατηρείται τμήμα του αρχείου του νοτ. Δημητρίου Κάφουρη, που έδρασε στα τέλη του 16^{ου}-αρχές 17^{ου} αι. Με την προσωυμία *τοῦ Καφύρη ἢ τοῦ Φόρον* απαντούν στις αρχές του 16^{ου} αι. δύο νοαί αφιερωμένοι στον Άγιο Νικόλαο (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 20r: 1514). Σε αναγραφή της Λατινικής Αρχιεπισκοπής του έτους 1536 αναφέρεται μεταξύ άλλων και ο *...Francisco Cafiri citadine di Venetia habitante a Corfu...* ΙΑΚ, Εγχ. Διακ., 93/2, 16.

87. Την παραπομπή οφείλω στον κ. Σπ. Χ. Καρύδη.

- 61. Κοντός Αρσένιος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 89r)
- 62. Κύσης Θεόδωρος (ιερέας)**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1513 (Συμβ. Διαφ., 10, χ.α.)⁸⁸
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1512 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 242v), 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 92v), -1519 (Συμβ. Διαφ., 4/5, φ. 19r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: * -1522 (Συμβ. Διαφ., 4/5, φ. 24v)
- 63. Λεμέντιος Γεώργιος (ιερέας)**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1515 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 15v)
- 64. Λεμέντιος ή Δε Μέντιος Πέτρος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1515 (Συμβ. Διαφ., 4/7, 114v), 1517 (Συμβ. Π 186/1, φ. 2v)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 13r, 37v), 1515 (Συμβ. Διαφ., 4/7, 114v)
- 65. Λουμπάρδος Φραντζίσκος**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1436 (Αλθάνας, *σ.π.*, σ. 26 σημ. δ' και 30, σημ. ιδ'), 1443 (Μαλτέζου, *σ.π.*)
 ©1446 (Θεοτόκης, *Αναδρομική*, 107-109)©⁸⁹,
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1431 (Εγχ. Διαχ., 4, αρ. 78, φ. 2r)
- 66. Μαρτίνος Γεώργιος**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1532 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 228-232, 239, 242-255) ©κ
- 67. Μεταξάς Αντώνιος**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1533 (Εγχ. Διαχ., 59/2, χ.α.) ©, 1534 (Εγχ. Διαχ. 10/10, φ. 1) ©, 1539 (Εγχ. Διαχ. 10, φ. 6) ©, 1541 (Ενετοκρατία, 81/12) ©, 1539-54 (Συμβ., Μ 180-186) ©, 1543-44 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 63-66, 133, 143-144, 152, 256-258) ©κ,
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1523 (Συμβ., Σ 146, 21v, και Συμβ., Σ 147, φ. 56r, 105r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1523 (Συμβ., Σ 147, φ. 60v), (μ) 1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 119v)
- 68. Μοναστηριότης Κωνσταντίνος⁸⁸**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1502 (Ενετ. Διοικ., 458/1, χ.α.)⁸⁹, 1506-1508 (Συμβ. Διαφ., 1/8)⁹⁰, 1510 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 43-54, 56) ©κ, 1515-1516 (Συμβ., Μ 225/1, μφ., χ.α., Συμβ., Μ 225/1, μφ, χ.α., μετά το φ. 156, Συμβ., Μ 225/2, φ. 200-210, Συμβ., Μ 225/2, 240-250, 947-966)⁹¹, 1515 (Συμβ. Διαφ. 14, αρ. 55) ©κ, 1528 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 340-341 και 365-366)⁹², 1532-1533 (Συμβ. Διαφ. 14, αρ. 83-124, 125-130, 132, 136, 138-141) ©κ, 1532-1538 (Συμβ. Μ225/2, φ. 384-396, Συμβ., Μ 225/2, φ. 416-425, Συμβ., Μ 225/2, φ. 430-440)⁹³, 1538-1542 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 397, Συμβ., Μ 225/2, φ. 344-363, Συμβ., Μ 225/2, φ. 400, 406, Συμβ., Μ 225/2, φ. 1028-1040)⁹⁴,
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1510 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 438r)
- 69. Μοναστηριότης Ματθαίος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1532 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 393r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (σ) 1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 155v), (σ) 1533 (Συμβ., Μ 225/2 φ. 435v)
 * -1542 (Συμβ., Τ 13, φ. 784r)

88. ΙΑΚ, Συμβ., Μ 225/2, φ. 390r (1532): ...*ένδων όσπητίου έμοϋ του ήρίμένου νοταρίου, έν το χορίο τόν άγιων Θεωδώραν, πρακτωρίας Λευκείμου...*

89. Πρόκειται για τμήμα καταστικού (φύλλα ιε-ιθ ή σελίδες 14-21).

90. Βλ. παραπάνω, σημ. 52.

91. Την παραπομπή οφείλω στον κ. Σπ. Χ. Καρύδη.

70. Monoiani Christo

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (ο) 1398 (Ασωνίτης, *Εγγραφο Ι*, αρ. 36)

71. Morando Fellippo

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1453 (Έντε. Διοικ., 454/10, φ. 6r)

72. Μόσχος Αλοΐζιος, Λοΐσης ή Αλιθίζης ή Αλοΐζης

ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1559 (Συμβ., Β 178, φ. 47r-v) ©κ

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1528 (Συμβ., Σ 147, φ. 145r), -1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 123r), -1534 (Συμβ., Γ54, φ. 7r), 1536 (Συμβ., Γ54, φ. 13v), -1537 (Συμβ., Σ 147, φ. 250r), -1540 (Συμβ., Τ 145, φ. 68v)

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (ο) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 88v), (ο) 1523 (Συμβ., Σ 146, φ. 17v), (μ) 1541 (Συμβ., Γ 54, φφ. 74v), (μ) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 7v), (μ) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 13r), (μ) 1523 (Συμβ., Σ 146, φ. 19r), (μ) 1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 84r, 132r), 1565 (Συμβ., Β 178, φ. 47r-v)

73. Μόσχος Γεώργιος⁹²

ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1496-1498 (Συμβ., Μ 245), 1498 (Εγχ. Διακ., 4, αρ. 79) ©⁹³,

1498 (Γεράσιμος Πεντόγαλος, Γεώργιος Μόσχος νοτάριος Κέρκυρας στα τελευταία χρόνια του 16' αιώνα (νεώτερα στοιχεία), *Πρακτικά Δ' Πανιωνίου Συνεδρίου*, τ. 1, Κέρκυρα, 1980, 233 κ.ε.),

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1493 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 46r), 1501 (Συμβ., Τ 11/I, φ. 7r), 1506 (Έντε. Διοικ., 454/3, φ. 32)

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: *-1512 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 220r)

74. Μουζακίτης Δημήτριος

ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΠΤΡΑΦΑ: 1458 (Ασωνίτης, *Εγγραφο Η* ©⁹⁴, 1463 (Εγχ. Διακ. 2, φ. 10r-v ©κ και το ίδιο Εγχ. Διακ. 10, αρ. 6 ©⁹⁴)

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1473 (Συμβ. Διαφ., 7/12, φ. 8v)

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: *-1512 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 220r)

75. Μουζακίτης Ιωάννης

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1490 (Συμβ., Τ 11/I, φ. 22r), 1497 (Συμβ., Μ 245, φ. 150r)

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1497 (Συμβ., Μ 245, φ. 23r), -1502 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 17v)

76. Παλατιανός Φίλιππος (ιερέας)

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1525 (Συμβ., Π 186, φ. 82)⁹⁵

92. Γι' αυτόν βλ. Τζιθάρα-Καρυίδης, *Μόσχος*, όπου και παραπομπές σε παλαιότερη βιβλιογραφία. Να σημειωθεί μόνον, εδώ ότι αδελφός του νοταρίου υπήρξε ο Νικόλαος Μόσχος. ΙΑΚ, Συμβ., Σ 147, φ. 6r: 1506.

93. Το έγγραφο αυτό δημοσίευσε ο Λαυρέντιος Βροκίνης, *Περί των επισίως τελομένων εν Κερκύρα λιτανειών του θείου λειψάνου του Αγίου Σπυριδανος και της εν έτει 1716 πολιορκίας της Κέρκυρας, εν Κερκύρα 1909* [στο εξής: Βροκίνης, *Περί των επισίως 38-40*].

94. Αφορά το Ιερό Τάγμα. Αντίγραφό του διατηρείται στην ίδια αρχειακή σειρά, στο φάκελο 1 και φέρει αριθμηση: 6. Την ύπαρξή του γνωρίζει η Ζαριδν, *Ραρτιούρος*, 20 σημ. 42, που επισημαίνει την αδυναμία ταύτισης της χρονολογίας του, καθώς φέρει δύο διαφορετικές χρονολογίες: μία στην αρχή του κειμένου (1436) και μία στο τέλος του (Ϛ' Ϟοα': 6071 από κτίσεως κόσμου, που αντιστοιχεί στο έτος 1463). Την ίδια χρονολογία (1436) φέρει και το κείμενο, που βρίσκεται καταχωρισμένο στο βιβλίο του Ιερού Τάγματος.

95. Την παραπομπή οφείλω στον κ. Σπ. Χ. Καρυίδη.

77. Παπαδημητρόπουλος Ιωάννης

ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1431 (Εγχ. Διαχ. 4, αρ. 78) ©⁷⁷

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1447 (Εγχ. Διαχ. 59.2.α.α.)

78. Παραδισιώτης Μάρκος

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1498 (Συμβ., Μ 245, φ. 193v)⁷⁷

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: ✱-1498 (Συμβ., Μ 245, φ. 193v)

96. Το έγγραφο, που διατηρείται σε αντίγραφο του έτους 1621, δημοσίευσε πρόσφατα ο Ασωνίτης, ο οποίος (Έγγραφα II, 23 σημ. 57) αναφέρει ότι ως μάρτυρες συμπράττουν και οι νομικοί Κωνσταντίνος Παπαδημητρόπουλος και Αντώνης Καλοχερίτζης. Ως προς τον πρώτο, δεν τίθεται αμφιβολία ότι πρόκειται για τον ίδιο τον νοτάριο, αφού, στους μεν στίχους 104-107 αναφέρεται ότι: *...του γραφαιίντως αξιο(τη)τα εμί χληρ Κω(νσταντίνου) του Παπ(α)δημητρόπουλου, δουκυκη (η)ροστάξη νομικός πόλαιως και νίσου Κορυφών τω εμ(ω) σπηθαιση σημηοθαιν, ται(ς) υπογραφαις και σηγγνογραφαις τών ριθαιιντων μαρτιρων και τη επιγραφί εμου τ(ου) ήριμαίνου νομικου...*, στο δε, τέλος του εγγράφου υπογράφει ως: *‘Ο τής πόλεως τών Κορύ(φών) και τ(ης) όλης ν(ίσου) νο(μικός) Ιω(άννης) ο Παπ(α)δημητρόπουλος, ό και ανωθ(εν) το παρ(ον) έγγραφ(ον) κατά τό συνθηες Κ(ορυφών) υπ(έγραφα).* Συνεπώς, δεν αμφισβητείται ότι τόσο ο αρχικά αναφερόμενος ως Κωνσταντίνος, όσο και ο ακόλουθα, ως Ιωάννης, Παπαδημητρόπουλος, δεν είναι παρά το ίδιο πρόσωπο του νομικού/νοταρίου, που συνέταξε την πράξη. Τίθεται, όμως, ζήτημα για το αν τούτους ονομαζόταν Ιωάννης ή Κωνσταντίνος. Δεδομένου του ότι ο νομικός Ιωάννης Παπαδημητρόπουλος συμπράτει ως μάρτυρας το 1447, συγκλίνουμε σην άποψη ότι πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο. Η εσφαλμένη αντιγραφή στο πρώτο σημείο δικαιολογείται μόνον αν θεωρήσουμε ότι ο αντιγραφείς είχε μπρος του το πρωτότυπο του 1431 και μη ιδιαίτερα εγγράμματος -ενδεχομένως- ανέλυσε το βραχυγραφημένο *Ιωάννης* σε *Κωνσταντίνος*.

Ως προς τον δεύτερο νομικό, πρέπει να σημειωθεί ότι, ανάμεσα στους μάρτυρες, που συνέπραξαν αναφέρονται δύο μόνον νομικοί, οι οποίοι και αναφέρονται τελευταίοι στη σειρά καταγραφής των μαρτύρων. Από τη θέση των προσδιορισμών *κυρ* και *νομικός κυρ*, που πάντοτε προτάσσονται του ονόματος των μαρτύρων, προκύπτει ότι ο προσδιορισμός *νομικός κυρ* αναφέρεται στους Λουμπάρδο και Πολληλά, κι όχι στον Καλοχερίτζη, ο οποίος προσδιορίζεται ως *κυρ*. Παρατίθενται οι στίχοι 98-103: *...ετι δε και κατα(ινω)πιών κύρ Μαχερύσιτ το(ν) Μονογενί, κύρ Αντωνιου του [...]ζωμαινου, κύρ Νικολα(ου) του Καλοκεριτζη, κύρ Αντων(ί)ου του Καλοχεριτζη ν(ομ)ηκου κύρ Νικολάου του Πωληλα, και νομικου κύρ Φραντ(ζί)σκου του Λουμπάρδου, μαρτιρών...*

Η οικογένεια Παπαδημητρόπουλου εισίχθη στο Συμβούλιο της Πόλεως το 1440 (Λαυρέντιος Βροκίνης, *Βιογραφικά Σχεδάρια, Κερκυραϊκά Χρονικά* 26 (1959) 91). Το επώνυμο απαντάται όμως, αρκετά σπάνια τα επόμενα χρόνια. Το 1489 συμπράτει ως μάρτυρας ο Μπενεβέτος Παπαδημητρόπουλος (βλ. παραπάνω πράξη αρ. 3Α). Μνεία γίνεται για την οικία του Παπαδημητρόπουλου, η οποία βρισκόταν στην ενορία του αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στο *έξώπολον τών Κορυφών* (ΙΑΚ, Συμβ., Μ 245, 109r: 1497). Επίσης, συναντάμε το έτος 1497 το Βασίλειο Παπαδημητρόπουλο, ο οποίος κατοικούσε στο *έσώπολον τών Κορυφών* στην ενορία της Υ. Θ. Σωτηριώτισσας. ΙΑΚ, Συμβ., Μ 245, 40r.

97. Ο Βροκίνης, *Περί των επισίως*, 38-40, αναφέρει το όνομα του νοταρίου ως Μάρκο Παραδιώτη, ενώ στο αντίγραφο, το οποίο μεταγράφει, σημειώνεται *Παρασκόπου* (ΙΑΚ, *Εγχώριος Διαχείρισις*, 2, αρ. 75). Στο κατάστιχο του νοτ. Γ. Μόσχου (ΙΑΚ, Συμβ., Μ 245, φ. 193v) αναφέρεται ο νοτάριος ως *Παραδισιώτης*.

79. Παραστάτης Μαθαίος
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1524 (Εγχ. Διαχ., 59/2, x.α.)⁹⁸, 1537-38 (Συμβ. Π 186, in finem), 1540-80 (Συμβ., Π 187-189)⁹⁹, 1543 (Συμβ., Μ 180, φ. 107r-v)
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1524 (Εγχ. Διαχ., 59/2, x. α.)

80. Πλανούδης Μανουήλ
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1453 (Θεοτόκης, *Αναδρομική*, 109) ®¹⁰⁰, 1454 (Λάμπρος, *Έγγραφα*) ®¹⁰¹, 1469 (Εγχ. Διαχ. 59/2, x.α.) ©

81. Πλήσχος Δημήτριος
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 92r), -1533 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 434v)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1534 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 419r)

82. Πλήσχος Κωνσταντίνος⁹⁸
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1506 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 100v) ©κ, 1525 (Εγχ. Διαχ., 59/2, x. α.) ©
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 23r), -1529 (Συμβ., Σ 147, φ 95r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (υ) 1506 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 114r), *1530 (Συμβ., Σ 146, φ. 62v)

83. Πλήσχος Ιωάννης
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1494 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 75r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: *1515 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 75r)

84. Πολέτας Θεόδωρος
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: (Αγαμέμνων Τσελίκας, Νικολάου Σπαρμιώτη, νομικού Κορυφών, "Έγγραφων έλευθερίας", *Δελτιόν Ιονίου Ακαδημίας* 2 (1986) 168-187) ®¹⁰²

98. Συμπράττει σε νοταρικές πράξεις του έτους 1506 και σε μία απ αυτές αποτυπώνεται η υπογραφή του: *έγω μαήζρο Κοζαντής ό Πλήσχος μαρτυρώ τά άνωθεν.*

99. Πρόκειται για τη διαθήκη του Ανδρίολου Δεληγότη, το κείμενο της οποίας (από αντίγραφο) δημοσιεύει ο Ρωμανός (*Γρατιανός Ζώρζης*, 326-328). Είναι σε πρωτότυπη μορφή και καταλαμβάνει δύο δίφυλλα, που φέρουν εμφανείς φθορές στο κάτω μέρος τους και έχουν συρραφεί λανθασμένα. Η ορθή σειρά είναι: 3r, 2v, 2r, 1r, 1v. Στο τελευταίο φύλλο υπάρχει και το σημείο του νοταρίου (signum notarii). Το κείμενο που μετέγραψε ο Ρωμανός βρίσκεται στον ίδιο φάκελο (υποφак. 3, φ. 1-2). Πρόκειται για αντίγραφο του πρωτοτύπου αυτού, όπου σημειώνεται (φ. 2v): *...ή παρούσα κόπια έγράφητη ύπ έμου Αντωνίου ιερέος τού Θεοφυλάκτου από άλλην κόπιαν όποιαν όπου μου έδωσε ό sr Ανδρέας Μαρμαράς, καθλιέρης, και δια παρακαλέσεως τού αιτου sr Μαρμαρά, έκαμα την παρούσαν είς ταις: 12 του Φεβρουαρίου 1664.* Στο κείμενο που δημοσίευσε ο Ρωμανός μεταγράφεται το ίδιο εκριθώς σημείωμα (Ρωμανός, *Γρατιανός Ζώρζης*, 328). Αντίγραφα της ίδιας διαθήκης υπάρχουν στον ίδιο φάκελλο: (α) στα φ. 7-9: πρόκειται για *scoppia tradotta dell' idioma greco*, που υπογράφεται από το Νικόλαο Βελάνο φ. 9v, γνωστό ελληνικής καταγωγής νοτάριο Βενετίας, (β) στον υποφάκελλο 3, φ. 17-18: *...ex quodam testimonio grecis... in membrana scripto per quondam.. Ioanem Polila...* (φ. 17r) από το βενετό νοτάριο Georgio Patilaso και (γ) στον υποφάκελλο 6, φ. 12-16 αντίγραφο από τον βενετό νοτάριο Victor de Marlitij.

100. Αντίγραφο του 1645 από τον τότε *καταστικάτορα* Νικόλαο Κουαρτάνο. Πρόκειται για τη διαθήκη (8-5-1469) της Θεοδώρας, χήρας του ποτέ Τζουάννε Λάμπο. Απ' τη μαρτυρία αυτή προκύπτει ότι οι πράξεις του νοταρίου διατηρούνταν τουλάχιστον μέχρι το 1664, όποτε ο Καρτάνος εξέδωσε τα αντίγραφα, αφού ο ίδιος σημειώνει: *...faccio fedì lo Nicolo Quartano catasticador di tutti li protocoli et atti*

- 85. Πολληλάς Ιωάννης**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΙΓΓΡΑΦΑ: 1469 (Ενετ. Διοικ. 454/1, φ. 1-3) ⁹⁹, 1469 (Ενετ. Διοικ. 454/6, φ. 34) ¹⁰⁰
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1459 (Ενετ. Διοικ. 454/6, φ. 42r) ¹⁰¹, 1464 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 25r), 1472 (Ενετ. Διοικ. 454/6, φ. 35r) ¹⁰²
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: *1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 25r)
- 86. Πολυλάς Νικόλαος I**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1431 (Εγχ. Διαχ. 4, αρ. 78, φ. 2r)
- 87. Πολυλάς Νικόλαος II**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1482 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 261r), 1502 (Συμβ. Διαφ., 10, κ.α., νοτ. Μ. Τοξότης), -1503 (Συμβ. Διαφ., 3/8, φ. 10r), -1505 (Ενετ. Διοικ. 457, κ.α.) ¹⁰³
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1496 (Συμβ., Μ 245, φ. 269v), (ο) 1502 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 39v), 1503 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 55r), *1512 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 245r)
- 88. Πολυλάς Στέφανος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1513 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 120v), 1513 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 255r), -1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 23 r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: *1558 (Συμβ. Διαφ., 7/3, φ. 2r)
- 89. Ράπης Νικόλας**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1498 (Συμβ., Μ 245, φ. 150r)
- 90. Ραρτούρος Αλοΐζιος ή Αλιθίζης ¹⁰⁴ (ιερέας)**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΙΓΓΡΑΦΑ: 1529 (Ενετ. Διοικ. 454/4, φ. 22-23) ¹⁰⁵
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 48v)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (ο) 1512 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 176r), (υ) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 90v) ¹⁰⁶, 1512 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 166r)

delli quodam nodari morti et per quadetta diligentia opottuer usare fino il giorno di oggi... extrano protocollo ne atti quodam Zuane Polilla data li 24 Novo 1645 Nicolò Quartano Custode (φ. 33r).

101. Εκεί, γίνεται αναφορά σε πράξεις που είχε συντάξει πριν το 1460 (φ. 38r και 39r), πριν το 1461 (φ. 40r) και πριν το 1462 (φ. 41r).

102. Αντίγραφο *ex libro quatro extraordinationij* (φ. 35r). Εκεί αναφέρεται ότι: *...viso quodam publico instrumento scripta manu signior Iannuli Pollilla notarij greci et civis Corfoi in idiomati greco sub anno domini 1472 die 5 mensii maij...*

103. Πρόκειται για τμήμα καταστίχου του νοταρίου πρωτοπαπά Φιλίππου του Κατωμέρι, πράξη της 13.1.1505.

104. Πρόκειται μάλλον για το ίδιο πρόσωπο με τον Αλιθίζη Ραρτούρο, που μνημονεύει ο Κόλλας, *ό.π.*, 142, αρ. 13 και πιθανότατα για τον μετέπειτα Μεγάλο Πρωτοπαπά Κερκύρας. Βλ. σχετικά, Ζαρίδη, *Ραρτούρος*. Υπογραφή κάποιου Αλιθίζη Ραρτούρου, χωρίς όμως να μνημονεύεται αν είχε την ιδιότητα του νοταρίου σε ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11/Π, φ. 81r, φ. 108r (1511) κ.α. Να σημειωθεί ότι το πρόσωπο αυτό συμπράττει (ως μάρτυρας, αλλά και ως συμβαλλόμενος) συχνά-πυκνά στο κατάστιχο του νοτ. Εμμανουήλ Τοξότη (ΙΑΚ, Συμβ., Τ 11). Σε έγγραφο του 1506 μνημονεύεται ο γιος του παπα Αλεξίου Ραρτούρου, Αλοΐσιος, ο μετέπειτα Μέγας Πρωτοπαπάς Κερκύρας. Ζαρίδη, *Ραρτούρος*, 42, 46-54.

105. Υπογράφει: *Io sacerdote Aloisio Rarturo notario scrissi.*

106. Υπογράφει: *εγώ Αλοΐζος Ραρτούρος τάχα και θήης, μαρτυρας παρακληθείς υπέγραψα.*

- 91.** **Ρίκης Δημήτριος**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (ο) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 82ν), 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 90r),
 αθουκάτος 1515 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 13r)
- 92.** **Robino Antonius**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1405 (Ασωνίτης, Έγγραφα Ι), 1400 (Ασωνίτης, Έγγραφα Ι, αρ. 39)
- 93.** **Siricus Sebastianus**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΤΡΑΦΑ: 1529 (Ενετοκρατία 109/2 © και Ασωνίτης, Έγγραφα Ι, αρ. 50)
- 94.** **Σκάρδας Στέφανος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 122r)
- 95.** **Σκληρός Ανδρονέλος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1523 (Συμβ., Σ 146, φ. 18r), -1529 (Συμβ., Σ 147, φ. 152r), 1530 (Συμβ., Σ
 146, φ. 53ν)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1523 (Συμβ., Σ 147, φ. 42ν)¹⁰⁷, κριτής (Συμβ., Σ 147, φ. 192ν)
- 96.** **Σοφός Ιωάννης (ιερέας)**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΤΡΑΦΑ: 1536-1583 (Συμβ., Σ 140) ☞
- 97.** **Σπαρμιώτης Ιωάννης**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΤΡΑΦΑ: 1420 (Ασωνίτης, Έγγραφα Ι) © ☞
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1417 (Συμβ., Τ 11/II, φ. 2ν)
- 98.** **Σπαρμιώτης Νικόλαος**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΤΡΑΦΑ: 1391 (Τσελικας, ό.π.) © ☞
- 99.** **Σπόγγος Πέτρος (πρωτονοτάριος)**¹⁰⁸
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΤΡΑΦΑ: 1500-49 (Συμβ., Σ 146-148) ☞, 1502-1531 (Συμβ. Διαφ., 10) ☞, 1521
 (Ενετοκρατία, 81/1) ©, 1538, 1543, 1544 (Εγχ. Διαχ. 59/2, χ.α.) ©, 1544 (Συμβ.
 Διαφ., 14, αρ. 59-61, 65-82, 145-151) ©κ
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: ✱-1555 (Συμβ., Π 188, φ. 173r)
- 100.** **Στρούδης Γεώργιος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1502 (Ενετ. Διοικ., 457, χ.α.)¹⁰⁹
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: -1502 (Ενετ. Διοικ., 457, χ.α.)
- 101.** **Thomasini Theodorus**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1406 (Ασωνίτης, Έγγραφα Ι, αρ. 45)
- 102.** **Τοξότης Εμμανουήλ, Μανουήλ ή Μανόλης**
 ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΓΤΡΑΦΑ: 1500-1519 (Συμβ., Τ 11) ☞, 1500, 1519, 1520, 1522 (Συμβ., Π 186) ☞, 1500-1502
 (Συμβ. Διαφ., 10) ☞, 1500-1502 (Συμβ. Μ 245 στο τέλος), 1503, 1517 (Εγχ. Διαχ.
 59/2, χ.α.) ©, 1512 (Συμβ., Β 178, φ. 155r) ©, 1517 (Εγχ. Διαχ. 59/2, χ.α.) ©
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1489 (Συμβ. Διαφ., 10 χ.α., βλ. παραπάνω, πράξη V), 1516 (Συμβ. Διαφ., 4/5,
 φ. 13ν), 1521 (Συμβ., Τ 11/I, φ. 5ν)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (ν) 1497 (Συμβ. Μ 245, φ. 123ν), (ο) 1514 (Συμβ., Διαφ. 4/7, φ. 88r, 89ν)
 92r, ✱-1523 (Συμβ., Σ 147, φ. 42ν)

107. Δεν προκύπτει άμεσα αν πρόκειται για το νοτάριο.

108. Βλ. σημ. 3.

109. Η μοναδική μαρτυρία γι' αυτόν προέρχεται από τμήμα καταστίχου του νοτ. Κωνσταντίνου Μοναστηριώτη, πράξη της 13.3.1502.

- 103. Τούρκος Σταμάτιος**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1528-58 (Συμβ., Τ 13)¹⁰⁰, 1541 (Συμβ. Διαφ., 14, σ. 120)¹⁰¹, 1554, 1559 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 338-366, 368, 438, σ. 157, αρ. 439-440, 442) ¹⁰²κ
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1534 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 417r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1536 (Ευχ. Διακ., 59/2, κ.α.), *1563 (Συμβ., Μ 225/2, φ. κ.α., ένδειξη 237 διαγρ. ή 215)
- 104. Trivisano Michaeletus**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 1404 (Ασωνίτης, Έγγραφο Ι, αρ. 42)
- 105. Τυροφάς Νικόλαος**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1533-1569 (Συμβ., Τ 145)¹⁰³, 1534 (Ενετ. Διοικ. 458/1, κ.α. δύο δω.)
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1529 (Συμβ., Τ 145, φ. 35r και 38r), 1532 (Συμβ., Τ 145, φ. 42r και 55v)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1528 (Ενετ. Διοικ. 456/1, φ. 1v)¹¹⁰
- 106. Φαράντος Αντώνιος**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1486 (Ενετοκρατία 109/2) ¹⁰⁴κ
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1483 (Συμβ., Μ 245, φ. 112v)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1498 (Συμβ., Μ 245, φ. 163v)
- 107. Φαρμάκης Δημήτριος (ιερέας)**
 ΩΣΖΟΜΕΝΑ ΕΓΓΡΑΦΑ: 1515-1525 (Συμβ. Διαφ., 45) ¹⁰⁵κ, 1515 και 1518 (Συμβ., Α 77 μεταξύ φ. 77-78)¹⁰⁶, 1525 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 575)
- 108. Φέρμος Ιωάννης (μαστορο-)**
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (σ) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 40r), (v) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 45v, 47v), (v) 1519 (Συμβ., Π 186/1, φ. 5r)
- 109. Φέρμος Νικόλαος**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: - 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 87r)
 ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (μ) 1498 (Συμβ., Μ 245, φ. 171r)¹¹², 1502 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 34v)¹¹⁴, *1512 (Συμβ., Τ 11/Π, φ. 181r)
- 110. Φλώρος Ανδρέας (ιερέας)**
 ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: -1537 (Συμβ., Γ54, φ. 30r)

110. Δεν αναφέρεται αν πρόκειται για το νοτάριο.

111. Σε νοταρικό έγγραφο του 1514 (ΙΑΚ, Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 40r) διαβάζουμε:
...μαστρο Ιωάννης ο Φέρμος νοτάριος υἱός τοῦ ποτέ κύρ Νικολάου τοῦ Φέρμου νοταρίου...

112. Την παραπομπή οφείλω στον κ. Σπ. Χ. Καρύδη.

113. Την παραπομπή οφείλω στον κ. Σπ. Χ. Καρύδη.

114. Σε διαφορά που ανέκυψε για το ναό του Αγίου Νικολάου στο Βιρό τα δύο μέρη τον θέτουν μαζί με τον Ανδρέα Αησιό *...κρίτὰς ἀλμπιτροὺς καὶ κοινούς διὰ γνώμωνας...*

111.

Χοντρομάτης Ιωάννης ή Ντζουάνης¹¹⁵

ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΙΤΡΑΦΑ: 1472-1478 (Συμβ. Διαφ., 7/12), 1500 (Συμβ. Διαφ., 7/12, φ. 17r-v) Ⓞ, 1500-1515 (Συμβ. Διαφ., 14, αρ. 1-24, 27-42, 164, 221-224, 226-227) Ⓞκ¹¹⁶, 1505 (Εγχ. Διαχ. 93/1 x.a.) <¹¹⁷

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΕ ΠΡΑΞΕΙΣ: 1487 (Συμβ., Μ 245, φ. 129r), 1515 (Συμβ., Μ 225/2, φ. 430r), 1516 (Συμβ., Μ 225,2 φ. 38v)

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: (ο) 1514 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 91v), (μ) 1516 (Συμβ. Διαφ., 4/7, φ. 134r), κριτής 1522 (Συμβ., Σ 146, φ. 15r), κριτής 1532 (Συμβ., Σ 147, φ. 192v), (μ) 1523 (Συμβ., Σ 146, φ. 17v), (μ) 1531 (Συμβ., Σ 147, φ. 185v), * μεταξύ 1536 και 1556.

112.

Χοντρόπουλος Θεόδωρος

ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: *1497 (Συμβ., Μ 245, φ. 23r)

115. Βλ. παραπάνω σημ. 18.

116. Μερικές από τις πράξεις αυτές μετέγραψε ο Ασδραχάς, ό.π., 378-379 (πράξη της 15.5.1510).

117. Στο φάκελο υπάρχουν δύο βιβλία. Στο πρώτο έχουν βιβλιοδετηθεί διάφορες αναγραφές γαιών της λατινικής εκκλησίας. Στην τέταρτη ενότητα διαβάζουμε (πολλαπλά κέρια): *Anagraffi, del, Benefiti Pendanussa e San Pantaleone sita, a Vallagno fatta l' anno 1637 Anagrafi di Santa Veneranda a Promachides Detta del Beneficio di S. Costantino d' Alefimo Mansionaria Dandolo all' altra del Crocefisso*. Το 7ο (x.a.) τετράφυλλο είναι αντίγραφο του νοτ. Ιωάννη Χοντρομάτη (17.2.1505). Στο φ. 4v υπογράφει: *Io Zuanne Condromati del q. S Jorgo del mandato Ducal Nodar publico di Corfu tutti li soprascritti ho scritto de mandato dell' magnifico signor Nicolo Pisani bailo di Corfu, et la mia marca, et nome ho sigillato di segno di fide, et senza errore.- Incontrata la pre(se)nte di me Paolo Canagliote interprete di una simil greca*. Δίπλα αριστερά υπάρχει το (σταυροειδές) σήμα του νοταρίου.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Η παραπομπή γίνεται στην πράξη ή στις πράξεις, που απαντάται το όνομα.
Κάθε πρόσωπο καταχωρίζεται τόσο με το βαπτιστικό, όσο και με το επώνυμο.

Ανδρέας Γαλινός 5	Ιωάννης (κοντο-) 7	Πρεβεδος Ιωάννης
Ανδρούτσος Γεώργης 5	Ιωάννης Πρεβέδος (βαρβιέρης) 11	(βαρβιέρης) 11
Αντώνειος Ιωάννης 1, 3	Ιωάννης (μαστρο-) Πρεβεδος 1	Πρίαιμος Φάρτος 7
(καλο-) 3Α	Ιωάννης Ρόμπος 3Α	Ρανιέρης Θωμάς 7
Αντώνης Κορφιάτες 8	Ιωάννης Χαμάλης 6	Ρανιέρης Θωμάς (σερ) 7
Αντώνης Μανέτας 5	Ιωάννης Χοντρομάτης (νοτάριος) 12	Ρεμουντα γυν. αρχόντου
Αντώνης Σκληβάς	Κομνινός Στρατικός 10	κοντο Ιωάννη 7
(καραβοκύρης) 8	Κομνίνος Λινάρδος 12	Ρόμπος Ιωάννης 3Α
Αρσένης Μπαλιαρής 3	Κορφιάτες Αντώνης 8	Ρούσος Γεώργης 6, 7
Βαρθολομέος Ελευθεριώτης	Κρήτη 10	Σαμαρία του Ληγία 2
(ιερέας) 4	Κράβαρης Ησαρής	Σαμαρίας Βουρικήας 9,
Βαρθολομαίος Νικηφόρος 7	Κώστας Σκλάβος 4	(Σομηρίας) 11
Βεζνίτza 1	Λαί Πουλιέζος (Ιουδαίος) 4	Σαμουήλ του Ληγία 2
Βουρικήας Σομαρίας 9	Ληγία (του) Σαμαρία 4	Σγαράνης Μιχαήλ
Σομηρίας 11	Ληγία (του) Σαμουήλ 4	Σκλάβος Κώστας 4
Βραχνός Γεώργης 1Α, 3, 3Α	Λινάρδος Κομνίνος 12	Σκλίβας Αντώνης (καραβοκύρης) 8
Βοθρεντί 11	Λούκας Περιστιάνος 7	Σουβλάκεις Μανουήλ 1
Γαλινός Ανδρέας 5	Μαλαχίας Θεόδωρος 1Α	Σπάθαρης Δούκας 1
Γεώργης Ανδρούτσος 5	Μανέτας Αντώνης 5	Σταυρός (χωρίο) 4
Γεώργης Βραχνός 1Α, 3, 3Α	Μανουήλ Σουβλάκεις 1	Στερία 1
Γεώργης Διγενής 2	Μανουήλ Τοξότης (νοτάριος) 5	Στρατικός Κομνινός 10
Γεώργης Ρούσος 6, 7	Μαρκέτος Δημήτριος 6, 10	Τζήλιος Πιέρος 4
Γεώργης (μαστρο-) Χρυσσοκός 5	Μιχαήλ Σγαράνης	Τοξότης Μανουήλ (νοτάριος) 5
Γλυκιώτης Δημήτριος 12	Μιχάλης Φρακόπουλος 3	Φανδής Μπαλιαρείς 1
Δανάπολης Νιζουάν 2	Μίξης (ιερέας) 5	Φαντίης (ιερέας) 4
Δημήτριος Γλυκιώτης 12	Μπαλιαρής Αρσένης 3	Φάρτος Πρίαιμος 7
Δημήτριος Επίσκοπος 2	Μπαλιαρείς Φανδής 1	Φρακόπουλος Μιχάλης 3
Δημήτριος (μαστρο-),	Μπαρπιέρης Νικολός 8	Φραντζίσκος Ζήγης 6, 10
βαρβιέρης 11	Μπενεθέτος Παπαδημητρόπουλος 3Α	Χαμάλης Ιωάννης 6
Δημήτριος Μαρκέτος 6, 10	Μποτάκος Παύλος 9	Χοντρομάτης Ιωάννης
Δημήτριος Μελιγκούσης	Νατζόρκης 9	(νοτάριος) 12
Δημήτριος Περδικάρης 10	Νικηφόρος Βαρθολομαίος 7	Χοντροπούλος Πανσέλιος 5
Διγενής Γεώργης 2	Νικολός Μπαρπιέρης 8	Χρυσσοκός μαστρο-Γεώργης 5
Δούκας Σπάθαρης 1	Νιζουάν Δανάπολης 2	
Ελευθεριώτης Βαρθολομέος	Νιζουάννης Ιαννουτζόπουλος 12	
(ιερέας) 4	Πανσέλιος Χοντροπούλος 5	
Επίσκοπος Δημήτριος 2	Παπαδημητρόπουλος Μπενεθέτος 3Α	
Ζήγης Φραντζίσκος 6, 10	Παύλος Μποτάκος 9	
Ησαρής Κράβαρης 1	Πελεκάνοι (μαστόροι) 10	
Θεόδωρος Μαλαχίας 1Α	Περδικάρης Δημήτριος 10	
Θωμάς Ρανιέρης 7	Περιστιάνος Λούκας 7	
(σερ) 8	Πιέρος Τζήλιος 4	
Ιαννουτζόπουλος Νιζουάννης 12	Πουλιέζος Λαί (Ιουδαίος) 2	
Ιωάννης Αντώνης 1, 3	Πρεβεδος μαστρο-Ιωάννης 1	
(καλο-) 3Α		